

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

5
2022

TEMA MESECA

Vode v Alpah

Z NAMI NA POT

Šentjur z okolico

4,20 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA JUNIJA

VODNIK JULIJSKE APLE: JUŽNI DEL, Andraž Poljanec

Julijske Alpe: Južni del bralcem predstavi južni rob Julijskih Alp. V knjižici je avtor zbral in predstavil vse markirane planinske poti ter večino poti in stezic na območju med Jelovico in Polovnikom. Vmes spoznamo še sredogorske vrhove Ratitovca, Soriške planine, predstavljen je dolg Bohinjsko-Tolminski greben ter razčlenjena Krnska skupina.

Vodnik prekaljenega pisca Andraža Poljanca vestno in sistematično opisuje tako markirane planinske poti kot tudi še številčnejše neoznačene poti. Za vnete raziskovalce pa je tudi nekaj zahtevnejših posladkov.

CENA: V času od 1. 6. do 31. 6. 2022 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

ŠKOFJELOŠKO, CERKLJANSKO IN IDRIJSKO HRIBOVJE, 1 : 50.000

Planinski zemljevid *Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, 1 : 50.000* zajema praktično celotno območje omenjenih predalpskih hribovij z večjim delom Trnovskega gozda in Goriških Brd. Zahodni rob zemljevida se konča z Matajurjem in Goriškimi Brdi, Kranjem, Škofjo Loko in Vrhniko na vzhodu, severni rob določa Bohinjsko-Tolminski greben z Jelovico, južnega pa Goriška Brda, Trnovski gozd in Logaška planota.

Cena: 8,10 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

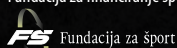
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Veliko Špiče nad Sočo

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Moč gore

Gora ni nora, nor je, kdor gre nepripravljen ali slabo opremljen gor. Za nekatere je gora tempelj, svetišče, kot je v intervjuju¹ izjavil Matjaž Jeran. V zadnjih, vedno bolj hektičnih časih pa je gorski svet za številne novonastale hribovske *adrenaliste* postal poligon, športni park za sproščanje negativne energije, notranjih napetosti, kompleksov in podobnih frustracij. Ne vem, koliko boljši, zadovoljnejši, olajšani in bolj sproščeni se vrnejo v dolino in kako dolgo traja prerobenost, ki jo dosežejo, če se dovolj potrudijo. Jaz, odvisno od intenzivnosti doživetja, bolje živim na ta račun dva do štiri dni, včasih tudi dlje, lažje prenašam neprijetne situacije in uspešneje brzdam slabo voljo.

Če pogledaš goro, vidiš mrtvo kamnito tvorbo, ki ji je vseeno, če po njej leze človek, ki občuduje njeno obliko, silhueto na večernem žarečem nebu ali steno, ožarjeno s svetlobo vzhajajočega sonca. Enkrat hvali njeno kompaktno in razčlenjeno steno, drugič preklinja krušljivo skalo, potoke dežja, ki v kaskadah lijejo po steni in ga hočejo odplakniti, ali se jezi na plazove, ki grozijo, da ga bodo spotoma odnesli v globino. Včasih ga je na smrt strah in obžaluje, da se je dal zapeljati temu kupu kamenja, včasih uživa in vriska v lepoti gibanja. Človek ne razmišlja o njeni mrtvi brezbriznosti, o tem, da ne premore ničesar drugega kot kamnino, iz katere je nastala, in da obstaja brez lastne želje in krivde. Podoba gore je odvisna od tega, kako jo človek vidi – vse temelji na njegovi domišljiji in čustvih, ki mu jih vzbuja.

Popolnoma mrtev svet, a tako lep, da ga človek občuduje, se zaljubi vanj, se vrača, ga snubi, nagovarja in mu odpušča, kadar ga napodi v dolino. Gora ni tam zaradi človeka, sploh nima vzroka, da bi bila tam, a kljub temu obstaja zaradi igre narave in njenih zakonov. Človek goro personificira po svoji meri, doživlja jo po svojih občutkih, vidi jo, kakor mu velevajo čustva.

Podobno je z vremenom. Nevihta ne izbruhne zato, da bi planincu ali alpinistu zagrenila življenje, tudi veter ne piha z namenom, da bi prevrnil ali odpihnil človeka. In sonce ne pripeka zato, da bi se bahalo, koliko mehurjev je naredilo na občutljivi koži. Vsi ti pojavi so rezultat naravnih zakonov in pika. Kdor jih sprejme in vsaj površinsko razume, bo lažje shajal s hribi.

Pravi *hribovc* obožuje mrtev kup kamenja in se vedno znova vrača. Je zasvojen z gorami, odvisen od njih? Ali lahko za nekoga rečemo, da so gore njegova droga? Mogoče, na neki način lahko. Toda kemične substance, ki jih imenujemo droge ali mamila, povzročajo naš psihični in fizični razkroj, medtem ko za gore tega ne moremo trditi, prej nasprotno – krepijo nas. ...

Dokler mi bo spomin deloval, ne bom pozabil razgleda s Cime Fradusta, 2939 m, v Palah di San Martino, na katero sem pribrel nekega popoldneva. Pod menoj se je razprostirala gola kamnita puščava, lepota s tako izrazno močjo, da sem v trenutku pozabil na slabo voljo zaradi fotoaparata, ki je ravno tisto jutro odpovedal. Pač ne bom mogel posneti jezerc, pet ali šest smaragdnih očesc, ki so poživljala to impresivno pustinjo. Prevzetost nad negibno veličastnostjo pod menoj mi še danes, po nekaj letih, vznemiri utrip.

Mire Steinbuch

¹ Planinski vestnik 2/2022.

UVODNIK

1 Moč gore

Mire Steinbuch

VODE V ALPAH

4 (Ne)trajnostno upravljanje alpskih rek

Luka Snoj

VODE V ALPAH

10 Najlepša reka na Zemlji

Daniel Rojšek

VODE V ALPAH

12 Kaj priteče izpod Velike planine

Rajko Slapnik, Vido Kregar

VODE V ALPAH

14 Ribe v alpskih rekah

Tina Leskošek,
Lucija Ramšak, Miha Ivanc

VODE V ALPAH

17 Vodne novice

INTERJUJ

20 Marko Lukić

Mire Steinbuch

PLANINSKI SPOMINI

25 Hribi še beli so, rože pa že cveto

Matjaž Kmecl

Z NAMI NA POT

30 Dežela sv. Jurija

Franci Horvat

DOŽIVETJE

41 Veter, sneg in nekaj peska

Izidor Tasič

DOŽIVETJE

46 Himalaja ni hotela

Miro Štebe

UZGOJA

50 Mikrobiološke pasti v gorah

Mateja Pate

SOBIVANJE

54 Uaruhi črede pred velikimi zvermi

Tomaž Berce in Rok Černe

ZDRAVJE

56 Postopnost je ključna

Zdenka Mihelič

KOLUMNA

58 Bi Alojzij Knafelc narisal markacijo, če bi poznal Instagram?

Matjaž Podlipnik

SKUPŠČINA

60 Rovanu še drugi predsedniški mandat

Zdenka Mihelič

PRIZNANJA

62 Urhunski dosežki na vseh ravneh

Po spletnih objavah
pozvela Zdenka Mihelič

POTI

64 Nova pot treh dežel Juliusa Kugyja

Andrej Stritar

HUMORESKA

66 Kako sta Slovenca razbila stereotipe o Čehih

Nika Smole

SPOMINI

67 Riti

Lidija Honzak

69 NOVICE IZ VERTIKALE

71 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

71 LITERATURA

73 PLANINSKA ORGANIZACIJA

75 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

Luka Snoj¹

¹Univ. dipl. geograf,
TC Vode, Tematski
center za raziskave,
študije in razvoj
projektov na vodah

(Ne)trajnostno upravljanje alpskih rek

Izzivi in priložnosti

Alpski vodni krog lahko opišemo v obliki sistema – padavine, ledeniki, reke, zajetja podzemnih voda, jezera, reke z mokrišči. Območja tekočih voda so bila zaradi oskrbe z vodo in ekonomskih potencialov od nekdaj zanimiva za človeka in njegove dejavnosti. Alpske reke so pomemben vir pitne vode, zaradi svoje obilnosti pa so še danes razvojni dejavnik za več kot 14 milijonov ljudi, ki živijo na neposrednem območju Alp.

Alpe lahko zato upravičeno imenujemo "vodohran" Evrope, njihova lega v središču Evrope in alpski hidrološki režim imata namreč ključni vpliv na evropsko vodno bilanco. Kljub obilnosti vodnih virov pa je skoraj 90 odstotkov alpskih vodotokov izpostavljenih številnim obremenitvam in pritiskom.

Pritiski na alpske reke

Zaradi bližine večjih mest na Alpe močno vpliva urbanizacija, kar se še posebej odraža v razvoju turističnih središč in velikem številu drugotnih bivališč. Zaradi vse višjih temperatur in drugih negativnih učinkov podnebnih sprememb alpski prostor dobiva vse manj snega. Količina vode v alpskih ledenikih se je v zadnjih 150 letih prepolovila. Omenjene spremembe že danes vplivajo na alpske vodotoke, kar se na eni strani odraža v nižjih pretokih rek v poletnih mesecih, po drugi strani pa zaradi večjega števila ekstremnih padavinskih dogodkov alpske reke poplavlajo vse pogosteje.

Omenjena procesa se stopnjujeta zaradi netrajnostnega upravljanja z vodotoki (npr. ravnanje in kanaliziranje rečnih strug, gradnja nasipov in pregrad), gradenj hidroelektrarn in odvzemov vode za potrebe kmetijstva, industrije in turizma – npr. odvzemi vode za izdelovanje umetnega snega.

Omenjeni odvzemi vode za človekove potrebe v kombinaciji s spremembami v padavinskem režimu in večjem izhlapevanju negativno vplivajo na količino vode v akumulacijah, površinskih in podzemnih vodah. Zaradi pomanjkanja podatkov in političnih interesov še vedno le malo vemo o vplivih in posledicah nekaterih dejavnosti, kot so na primer odvzemi vode za potrebe smučarskih središč. Umetno zasneževanje v nekaterih alpskih regijah že povzroča konflikte med upravitelji zasneževalnih naprav (žič-

ničarji), industrijsko dejavnostjo, gospodinjstvi in drugimi deležniki, ki uporabljajo vodo. Zadrževanje in zbiranje vode v umetnih jezerih lahko delno omili takšne posledice.

Izguba poplavnih ravníc

Strma, za naselitev neprimerna alpska krajina je človeka prisilila, da je poselil dna dolin, kamor je umestil tudi večino svojih dejavnosti. Nekoč razvejana rečna mreža je bila zaradi zagotavljanja varstva naselij in infrastrukture pred poplavami regulirana, kar je zagotovilo več prostora, primerne za bivanje, po drugi pa strani pa je povzročilo izgubo biotske pestrosti. Z gradnjo naselij, industrijskih obratov, cest, železnic in druge infrastrukture je pozidal poplavne ravnice in rekam tako odvzel ekološko zelo pomemben del vodnega ekosistema. Neposredno zaradi človekovega vpliva smo tako samo v Alpah izgubili približno 90 odstotkov poplavnih ravníc. Zaradi posledično povečane pretočnosti rečnih strug, izginjanja rečnih okljkov in pomanjkanja površin za razlivanje poplavnih voda smo v nekaterih območjih povečali poplavno ogroženost.

Vse države Evropske unije so obvezane spremljati ekološko stanje površinskih voda.

Ekološko stanje alpskih vodotokov

Z oceno ekološkega stanja voda podajamo spremenjenost stanja vodnih ekosistemov glede na pričakovano naravno oz. referenčno stanje, to je stanje brez prisotnosti človekovih dejavnosti. Vse države Evropske unije so v sklopu Vodne direktive obvezane spremljati ekološko stanje površinskih voda. Monitoring ekološkega stanja voda zajema spremljanje bioloških, splošnih fizikalno-kemijskih in hidromorfoloških elementov kakovosti ter posebnih onesnaževal. Rezultate monitoringa splošnih fizikalno-kemijskih elementov kakovosti in posebnih onesnaževal se razvrsti v enega od petih razredov kakovosti ekološkega stanja: zelo dobro, dobro, zmerno, slabo in zelo slabo. Kombiniranje posameznih elementov kakovosti poteka na način "slabši določi stanje", kar pomeni, da je končna ocena ekološkega stanja najslabša izmed ocen, določenih s posameznimi elementi.

Evropske države so v svoje načrte upravljanja z vodami na območju Alp vključile več kot 7000 vodnih teles. Slovenske Alpe pokrivajo le manjši, 5-odstotni delež celotnih Alp. Ocenjeno ekološko stanje slovenskih vodotokov je primerljivo s stanjem v drugih delih Alp.

V dobrem ali zelo dobrem ekološkem stanju je tako 65 odstotkov slovenskih vodnih teles na območju Alp, medtem ko takšno stanje dosega 66 odstotkov vodnih teles v celotnih Alpah. Soča s svojimi pritoki je ena redkih večjih alpskih rek, katere znatni del porečja – od izvira do Tolmina – je v odličnem

Ljudje smo pozidali poplavne ravnice in rekam odvzeli ekološko zelo pomemben del vodnega ekosistema. Reka Sava v zgornjem toku
Foto Rožle Bregar

ekološkem stanju. V slabem kakovostnem razredu je 5 odstotkov slovenskih alpskih vodnih teles (npr. Meža), kar je za odtenek boljše kot v drugih delih Alp, kjer znaša 9 odstotkov.

Zaradi obilnejših vodnih virov, boljših samočistilnih sposobnosti in redkeje poselitve je ekološko stanje slovenskih alpskih rek boljše od ostalih evropskih pokrajinskih enot. Največji vpliv za nedoseganje dobrega ekološkega stanja predstavljajo hidromorfološke obremenitve. Mednje štejemo odvzeme vode in naplavin (proda), regulacije, osuševanje, zadrževanje in prerazporejanje visokih voda, pozidave poplavnih ravnin in druge obremenitve. Vse pomembno zmanjšujejo biotsko pestrost in prispevajo k slabšanju kakovosti vode.

Kopalne vode v Alpah

Na območju Alp se kakovost kopalnih voda meri na 650 uradnih kopalniščih, pri čemer je velika večina (97 odstotkov) kopalnih voda v jezerih. Alpske reke imajo namreč hudourniški značaj in so tudi v poletnih mesecih zelo mrzle in deroče, zaradi česar so v primerjavi z jezeri, ki se v kopalni sezoni občutno segrejejo, manj primerne za kopanje. Največje število kopalnih voda je v velikih alpskih jezerih, kot so npr. Gardsko jezero, Jezero Maggiore, Bodensko jezero in druga.

V Sloveniji se monitoring kopalnih voda znotraj Alp izvaja na 15 mestih, na katerih se kopalci zbirajo v večjem številu in ustrezajo zakonsko določenim merilom za določitev naravnih kopalnih voda. Poleg najbolj obiskanih jezerskih kopalnišč Bleda in Bohinja je varno kopanje mogoče tudi v reki Soči, Idrijci in Nadiži.

V odvzetih vzorcih vode se v mikrobiološkem laboratoriju ugotavlja prisotnost dveh bakterij, ki sta kazalnika morebitnega fekalnega onesnaženja (*Escherichia coli* in intestinalni enterokoki). Glede na vsebnost omenjenih bakterij so vse slovenske kopalne vode v Alpah razvrščene v odlični ali dobri kakovostni razred. Na slabšo kakovost dveh kopalnih vod v porečjih Soče in Idrijce močno vplivajo lokalne vremenske razmere. V poletju 2015 so bile v zaledju teh dveh kopalnih vod namreč pogoste močne lokalne padavine, ki so povzročile intenzivnejše spiranje

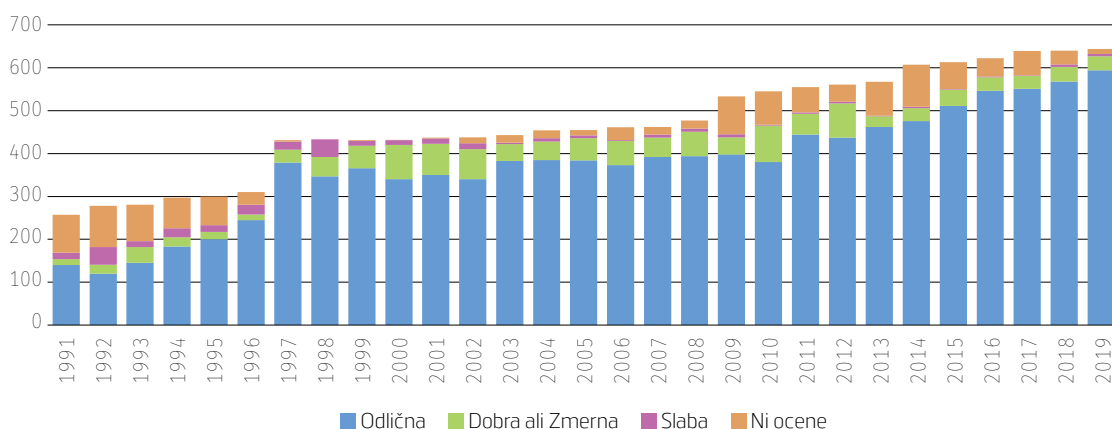

površin. Sklepamo lahko, da je posledično prišlo tudi do prelivov iz preobremenjenih kanalizacijskih sistemov ob kopalni vodi in njenem zaledju, kar je povzročilo povišane vrednosti bakterij na območju kopalnih voda.

Kljub visoki kakovosti naših visokogorskih alpskih jezer (npr. Krnsko jezero) je v teh vodnih telesih kopanje prepovedano zaradi izjemne občutljivosti in

Soča s pritoki je ena redkih večjih rek, katere znatni del porečja – od izvira do Talmina – je v odličnem ekološkem stanju.

Foto Ana Lasič

Število in kakovost kopalnih voda v Alpah
Vir EEA, State of bathing water (<https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/assessments/state-of-bathing-water>).

Italijanska reka Timent velja za zadnjo morfološko nedotaknjeno reko v Alpah. Voda, sedimenti, hranila in organizmi se v prosto tekočih rekah nemoteno vzdolžno premikajo iz gorvodnega v dolvodni tok ter prečno v poplavne ravnice brez ovir, nasipov ali drenaže.

Na sliki odvzem vzorcev za določanje ekološkega stanja. Foto Gašper Šubelj

Slap Save v Medvodah pred letom 1953, ko je bila zgrajena HE Medvode. Tako je nastalo Zbiljsko jezero. Arhiv Petra Mucka

ranljivosti visokogorskih vodnih ekosistemov in habitatov. V zadnjih desetletjih beležimo občutno zvišanje kakovosti alpskih kopalnih voda. V letu 2020 je bilo kar 91 odstotkov kopalnih voda v Alpah razvrščenih v najvišji kakovostni razred z oznako odlično. Poleg tega pa se tudi število kopalnih voda znotraj Alp skozi leta vztrajno viša. Te pozitivne težnje so posledica učinkovitejšega upravljanja z odpadnimi vodami – v zadnjih desetletjih se je na območju Alp ogromno vlagalo v posodobitev in izgradnjo kanalizacijskega omrežja in čistilnih naprav.

Pregrade in jezovi

Med pregrade štejemo jezove za potrebe hidroelektrarn, zapornice in prepuste za uravnavanje pretokov, pragove za zmanjševanje erozijskega delovanja rek ter nekatere druge objekte. Izsledki projekta AMBER¹ kažejo, da je v Evropi več

¹ Projekt AMBER je financiran iz evropskih skladov in si prizadeva za prilagoditev upravljanja pregrad na evropskih rekah, učinkovito renaturacijo in izboljšanje povegljivosti vodotokov.

kot 600.000 pregrad (0,7 pregrad/km) od katerih je skoraj 70 odstotkov nižjih od dveh metrov. Na območju Alp beležimo več kot 100.000 pregrad, pri čemer je njihova gostota dosti večja od evropskega povprečja – vsak kilometer alpskih vodotokov je v povprečju obremenjen z dvema pregradama.

Sprememba vodotokov za proizvodnjo hidroenergije in zagotavljanje varstva pred poplavami sta ključna pritiska na alpske vodne vire, pri čemer smo alpski hidroenergetski potencial večjih rek že dodobra izkoristili. V zadnjih letih beležimo trend gradenj malih hidroelektrarn (z močjo do 10 MW) visoko v povirjih rek, pri čemer je njihova gradnja jabolko spora številnih razprav znotraj strokovne javnosti – smotrnost njihove gradnje je vprašljiva zaradi relativno majhnega hidroenergetskega izkoristka v primerjavi z občutnimi negativnimi vplivi na ekološko stanje rek. Bolje bi bilo proučiti možnost posodobitve obstoječih hidroelektrarn, s katerimi bi izboljšali tako učinkovitost proizvodnje električne energije kot ekološko stanje tega vodnega telesa.

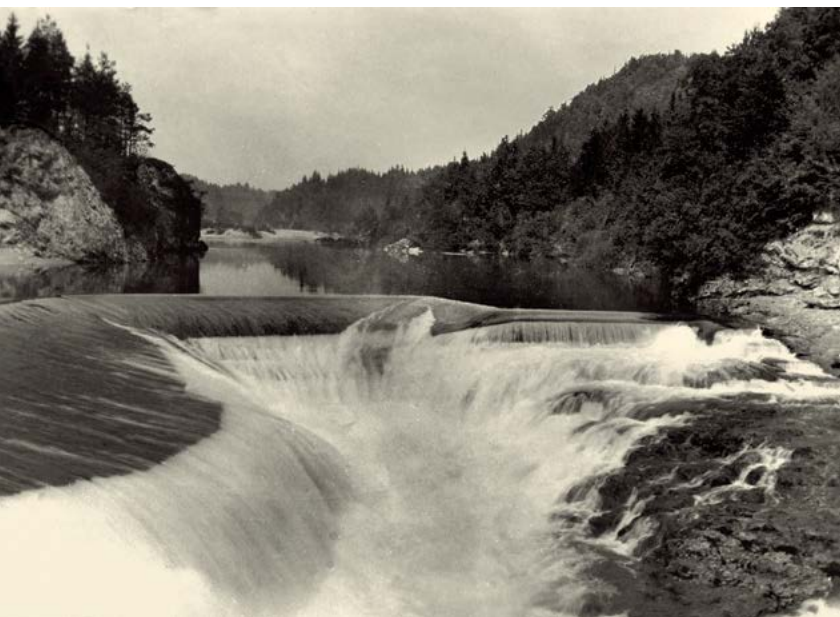
Bolj kot v gradnjo novih hidroelektrarn bi se morali osredotočiti v posodobitev in optimizacijo obstoječih.

Voda, sedimenti, hranila in organizmi se v prosto tekočih rekah nemoteno vzdolžno premikajo iz gorvodnega v dolvodni tok ter prečno v poplavne ravnice brez ovir, nasipov ali drenaže. Poplavljanje je bistveno za obstoj poplavnih ekosistemov. Reka Timent, ki izvira v severovzhodni Italiji, teče iz Karnijskih Alp čez Furlansko nižino in se izliva v Jadransko morje, velja za zadnjo morfološko nedotaknjeno reko v Alpah. V Sloveniji ima podobne značilnosti "prosto tekoče" reke zgornji del reke Soče. Dolvodno od Tolmina pa se živahnost in neokrnjenost Soče žal popolnoma spremenita – v 30 km toka je vse do meje z Italijo obremenjena s petimi velikimi hidroelektrarnami.

25.000 kilometrov prosto tekočih rek

Da bi se Evropska unija (EU) učinkoviteje soočila s hidromorfološkimi pritiski na vodotoke, je v Zeleni dogovor vključila sveženj političnih pobud in programov za zaščito narave in preprečevanje propadanja ekosistemov. Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, ki je bila objavljena maja 2020, je postavila merljiv in ambiciozen cilj – obnoviti 25.000 km prosto tekočih rek po vsej Evropi. Tovrstni cilj pa je lahko dosežen le z odstranitvijo odsluženih pregrad in izboljšanjem povegljivosti rek z njihovimi poplavnimi ravnici.

V zadnjem desetletju je bilo v Evropi izvedenih več kot 1000 renaturacijskih projektov, katerih namen je izboljšati vzdolžno povegljivost rek za nemoten

prehod rib in sedimentov, zmanjšati pritiske in tako izboljšati stanje poplavnih ravnin in mokrišč. V Alpah je bilo do leta 2020 izvedenih okoli 50 tovrstnih projektov.

Strategija EU za biotsko raznovrstnost je postavila merljiv cilj – obnoviti 25.000 km prosto tekočih rek po vsej Evropi.

Primer dobre prakse lahko najdemo že v naši bližnji soseščini. Na reki Zilji, vzhodno od Beljaka, so v letih 2010–2014 namenili več kot 2 milijona evrov širitvi rečne struge, ponovni vzpostavitvi rečnih meandrov, izboljšanju ekosistemskih storitev, ponovni vzpostavitvi povezave med reko in njeno poplavno ravnico, umestitvi umetnih otokov in drugim ukrepom. Omenjeni ukrepi so bistveno prispevali k izboljšanju biotske pestrosti in ekosistemskih storitev.

Trajnostno upravljanje

Izraz 'upravljanje voda' je v preteklosti pogosto obsegal zgolj ekonomsko rabo vode. Danes vemo o stanju alpskih rek mnogo več kot pred desetletji, celostno upravljanje pa ne zadeva samo neposrednih dejavnosti ob vodotoku in na njem, ampak celotno porečje. Med drugim vključuje tudi pomembne povezave med površinskimi in podzemnimi vodami ter povezave med reko in njeno poplavno ravnico.

Za oblikovanje trajnostnega gospodarjenja z vodami, smernic in razvojnih strategij so potrebna dobra strokovna izhodišča, podkrepjena s podatki, raziskavami in kazalniki okolja. Trajnostno gospodarjenje je možno zgolj z vzpostavitvijo dialoga med deležniki, ambiciozne okoljske cilje pa lahko dosežemo zgolj z uspešnim medresorskih, lokalnim in mednarodnim sodelovanjem (npr. z Alpsko konvencijo). Izvedba večjih renaturacijskih projektov, kot je zgoraj orisani primer reke Zilje, je tako možna samo na podlagi doseženega družbenega soglasja, ki vključuje dogovor zainteresirane javnosti, okoljske stroke, lokalne in regionalne skupnosti, kmetijskega sektorja, hidro-inženirske stroke, nevladnih organizacij in drugih deležnikov.

Resničen strošek

Številne študije kažejo, da sta ekonomsko vrednotenje in pripisovanje denarnih vrednosti ekosistemskim storitvam ključno orodje za podporo trajnostnemu upravljanju z vodnimi viri. Ekosistemske storitve voda so prispevek vodnega okolja k blaginji človeške družbe ali posameznika.

Če je ocenjena vrednost ekosistemskih storitev, ki nastanejo z gradnjo hidroelektrarne, po odbitku vseh ekonomskih stroškov, kot sta gradnja in vzdrževanje hidroelektrarne, manjša od ocenjene

vrednosti potencialnih izgub (npr. onemogočen prehod rib in sedimentov, zmanjšana kakovost vode in biodiverzitet, manjša rekreativna in estetska vrednost), je obremenitev vodnega vira s hidroelektrarno, tudi z ekonomskega vidika, nesmiselna. Da bi izboljšali ekološko, kemijsko in hidrološko stanje alpskih vodotokov, bomo morali v prihodnje več naporov vložiti predvsem v zmanjševanje hidromorfoloških pritiskov (npr. odstranitev odsluženih pregrad), izboljšanje ekosistemskih storitev ter funkcionalnosti poplavnih ravnin in mokrišč. Posebno pozornost moramo nameniti tudi trajnostni rabi vode za proizvodnjo hidroenergije – namesto da bi gradili novo hidroelektrarno, bi se morali osredotočiti v posodobitev in optimizacijo obstoječih. ○

Ekosistemske storitve voda so prispevek vodnega okolja k blaginji človeške družbe. Za ljudi je pomembna tudi estetska vrednost in vrednost naravne dediščine.
Foto Ana Lasič

Daniel Rojšek¹

¹Zavod RS za
varstvo narave.

Najlepša reka na Zemlji

Rečje Soče – značilnosti, pomen in ogroženost

*Največji in najlepše
ohranjeni tolmeni v
zgoranjem toku Soče
Foto Daniel Rojšek*

Gre za zelo kratek pregled na osnovi več desetletnih lastnih opazovanj in podatkov ustanov, ki se ukvarjajo z varstvom okolja in narave. Soča je najlepša reka na Zemlji. Lepota rek in potokov je odvisna od barve vode in tukaj je res imenitna. Po strugah se prelivajo sinje modrine s turkiznimi in zelenimi odtenki ali kot je zapisal pesnik Simon Gregorčič v hvalnici Soči:

*Rad gledam ti v valove bodre,
valove te zelenomodre:
temna zelen planinskih trav
in vedra višnjevitost višav
lepo se v njih je zčila;*

Dolga je okoli 140 km. V svojem kratkem, a vijugastem teku se iz osrčja Julijskih Alp prebije skozi najbolj severozahodni del Dinarskega gorovja in izlije v Tržaški zaliv. Za rečje je zaradi velikega deleža krasa značilna redka mreža. Soški povirni kraki so Potok v povirju, ki se spremeni v Sočo, loška Koritnica in Učja. Večji levi pritoki so Tolminka, Idrija z Bačo in Vipava, desni pa Ter z Nadižo in Idrijo. Kljub krasu, ki zadržuje vodo, je odtok izrazito hudourniški. Pretok Soče lahko v šestih urah pri Solkanu naraste z 20 m³/s na 2400 m³/s. Takrat poplavlja ceste in hiše – v naravnih razmerah pa ne bi, saj so se ljudje nekoč divjim vodam znali izogniti. Poplave povzročajo jezovi elektrarn skupaj z usedlinami v umetnih jezerih. Soško rečje ima svetovni pomen in bi ga po današnjih merilih morali vpisati v seznam svetovne dediščine pri UNESCO.

Stanje in ogroženost

Zgornji in del srednje Soče, vključno s Tolminko, sta zavarovana kot naravni spomenik. Večina rečja v Sloveniji je del evropske mreže Natura 2000. Stanje je boljše, kot je bilo pred desetletji. Vsa mesta imajo čistilne naprave, tudi marsikatera vas. Agencija RS za okolje objavlja podatke o kakovosti vode, ki so spodbudni. Žal pa ne prikažejo izrednih dogodkov. Rečje ogrožajo:

- množice ljudi, ki se valijo po strugah in ob njih, na vodi nagneteni čolni in vse, kar je z množičnostjo povezano (promet, parkiranje vozil, hrup, smeti);
- premalo prečiščene industrijske odplake s "starimi grehi", kot so ostanki svinca, cinka in živega srebra globoko v usedlinah, azbest pri Anhovem, "črni" izpusti iz tovarn;
- preveč hranil zaradi premalo čistilnih naprav, ostanki zdravil in drugih snovi, ki jih te naprave ne predelajo;
- promet na cestah tik ob strugah, kjer se čez rob vse zliva v vodo (npr. sol). Na srečo so trčenja tovarnjakov, ki vozijo strupene snovi, zelo redka, samih izlivov ali razsutij je resnično malo;
- premalo premišljeni vodarski posegi in načrti občinskih uprav, ki želijo s podjetniki spremeniti sedanje malo obremenjene dele Soče v zelo obljudene;
- jemanje naplavin iz strug, kar povzroča hrup, izpušne pline, poslabšuje življenjske pogoje za ribe

František Bohumír Zvěřina (Zvjeržina) je bil češki slikar, ki je likovni pouk učil na goriški gimnaziji v letih 1864 in 1865. Takrat je naslikal Rimski most čez Korita Soče pod Miriščem v tedanji Sv. Luciji, na sedanjem Mostu na Soči. Most so podrl med 1. svetovno vojno. Korita so globoka okoli 40 m, približno 150 m dolga in na najožjem delu široka le 6 m. Imeniten pojav, ki so ga leta 1939 zalili z umetnim jezerom HE Dobljar.

ter drugi vodni in obvodni živelj in kazi podobo naravnega okolja;

- festivali na Sotočju z desetstično množico, s hrupom in preprečevanjem dostopa k vodi;
- "cvetenje" alg v površinski plasti umetnih jezer, ki napajajo hidroelektrarne, ter
- odzemanje vode za namakanje v Podgori, kar poleti spremeni spodnjo Sočo v mlakužo.

Stalna grožnja je tudi gradnja novih hidroelektrarn, čeprav jih zakon o Soči iz leta 1976 prepoveduje. Gre za prvi zakon na Zemlji, ki je zavaroval reko pred uničujočimi posegi. Ozaveščena domača in svetovna javnost bi se brez dvoma uprla in preprečila morebitno gradnjo. Soča je kot najlepša reka na Zemlji deležna posebne pozornosti. Na Zavodu RS za varstvo narave si prizadevamo za izboljšanje njenega stanja. Rečje ogroža marsikaj, vendar nobena grožnja ni tako huda, da bi je ne bilo mogoče odpraviti. Gradnja hidroelektrarn bi rečje zelo razvrednotila, vendar skoraj ni verjetna. ●

Izvir v Kamniško-
Savinjskih Alpah
Foto Barbara Strajnar

Kaj priteče izpod Velike planine

Onesnaževanje podzemnih voda

Podzemni svet Kamniško-Savinjskih Alp je izredno bogat s številnimi brezni, velikimi dvoranami in nekoliko manj pogostimi vodoravni rovi, ki so v večini primerov nekdanje vodne poti podzemnih voda. Z leti raziskav smo odkrili tudi veliko bolj ali manj stalnih izvirov. V zadnjih petih letih smo se kamniški jamarji sistematično lotili raziskav izvirskih vod pod planoto Velike planine z namenom, da ugotovimo, v kolikšni meri dejavnosti na planinah vplivajo na kakovost podzemnih voda pod njimi.

Planota Velika planina se dviga nad dolinami Kamniške Bistrice, Črne, Podvolvljeka ter Lučke Bele. Površje planote obsega okrog 10,5 kvadratnega kilometra. Območje paše je nekoliko manjše, okrog 60 hektarjev.

Rečno omrežje po dolinah je razvejano, le pritokov s strani Velike planine je malo. V Kamniško Bistrico se izlivajo Kamniška Bela, dva potoka na Kopsičih in Konjska. V Črno oziroma Volovljek se izlivajo Kajžarski Šunc, Jankov Šunc in Potok. Dolžina teh pritokov kaže, da v masivu Velike planine površinsko omrežje sploh ni razvito, torej je to prava kraška planota. To pa pomeni, da je popolnoma razvita podzemna mreža z vsemi specifičnimi lastnostmi in ugankami, ki jih ljudje lahko raziskujemo le kot jamarjem dostopne dele jam. Del padavinske vode se izliva naravnost v površinske vodotoke, večji del pa gre v podzemlje.

Razvoj turizma

Ker se naravna mreža vodnih tokov v masivu Velike planine uporablja kot priročna in zastonska kanalizacija, to vpliva na kakovost vode v površinskih in podzemnih vodah. Na planoti je 464 objektov s strešnimi površinami od 9 do 592 m². Skupna površina je 28.569 m². Štete so površine streh, kot se vidijo na *ortofoto* posnetku. 57.138 m³ padavin ob 2000 mm padavin letno se odteče s streh. Omenjena meteorna voda streh, zajeta voda iz manjših izvirov na planoti ter dopeljana voda iz doline je na razpolago stanovalcem na planinah.

Razlogi za povečane potrebe po vodi so v stihijem razvoju turizma. Vsaj polovica uporabljene vode gre v fekalne in gospodinske odpadke in bi morala biti prepeljana v dolino na čistilno napravo. Neuradni podatki za zadnja tri leta govorijo o 1600 m³ spreje-

¹Jamarski klub
Kamnik

ma na Centralni čistilni napravi v Domžalah. Razliko oziroma večji del odplak pa smo zasledili v izvirih pod Veliko planino. Odtekanje onesnažene vode v podzemlje je zelo problematično, saj so samočistilne sposobnosti vode v podzemlju ničelne.

Rezultati analiz niso dobri

Pretoki v izvirih so v razponu od 0,2 do 180 l na sekundo, kar kaže na veliko pestrost obravnavanih vodnih teles. Odvisni so od padavinskega režima in spremenljivosti posameznega izvira. Tudi temperatura vode v izvirih je različna. Količine v vodi raztopljenih snovi imajo nizke vrednosti, tipične za alpske vode. Vrednosti okrog 150 ppm oz. 150 mg raztopljenih snovi v litru vode uvrščajo vode med kvalitetnejše. Tudi vrednosti električne prevodnosti, redoks potencialov, raztopljenega kisika, pH-vrednosti (koncentracija vodikovih ionov) ne odstopajo od vrednosti primerljivih izvirskih vod, ki niso biološko onesnažene. Nekoliko so povečane le vrednosti nitratov, sulfatov in amonijaka.

Mikrobiološke analize izvirskih in izlivnih vod, ki jih je naredil Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano v Ljubljani, pa pokažejo povsem drugačno sliko. Le izvir v dolini Konjske ni pokazal fekalnega onesnaženja. Na vseh ostalih točkah je bilo poleg prisotnosti *Escherichie coli*¹ zaznati tudi koliformne² bakterije, skupno število mikroorganizmov pa je v večini primerov močno preseglo mejno vrednost za pitno vodo. Vrednosti vseh navedenih merjenih parametrov je bilo precej večje v poletnih in jesenskih mesecih v primerjavi z zimskimi in pomladanskimi. Mikrobiološke analize izvirskih vod v porečju Kamniške Bistrice, Brložnice in Lučke Bele so tako potrdile in dokazale visoko stopnjo onesnaženosti podzemnih voda pod Veliko planino. Fekalije in gospodinj-

ske odpadne vode še vedno v veliki večini poniknejo v kraško podzemlje in pritečejo na površje v izvirnih vodah ob vznožju planote.

Ogrožanje vodnih virov

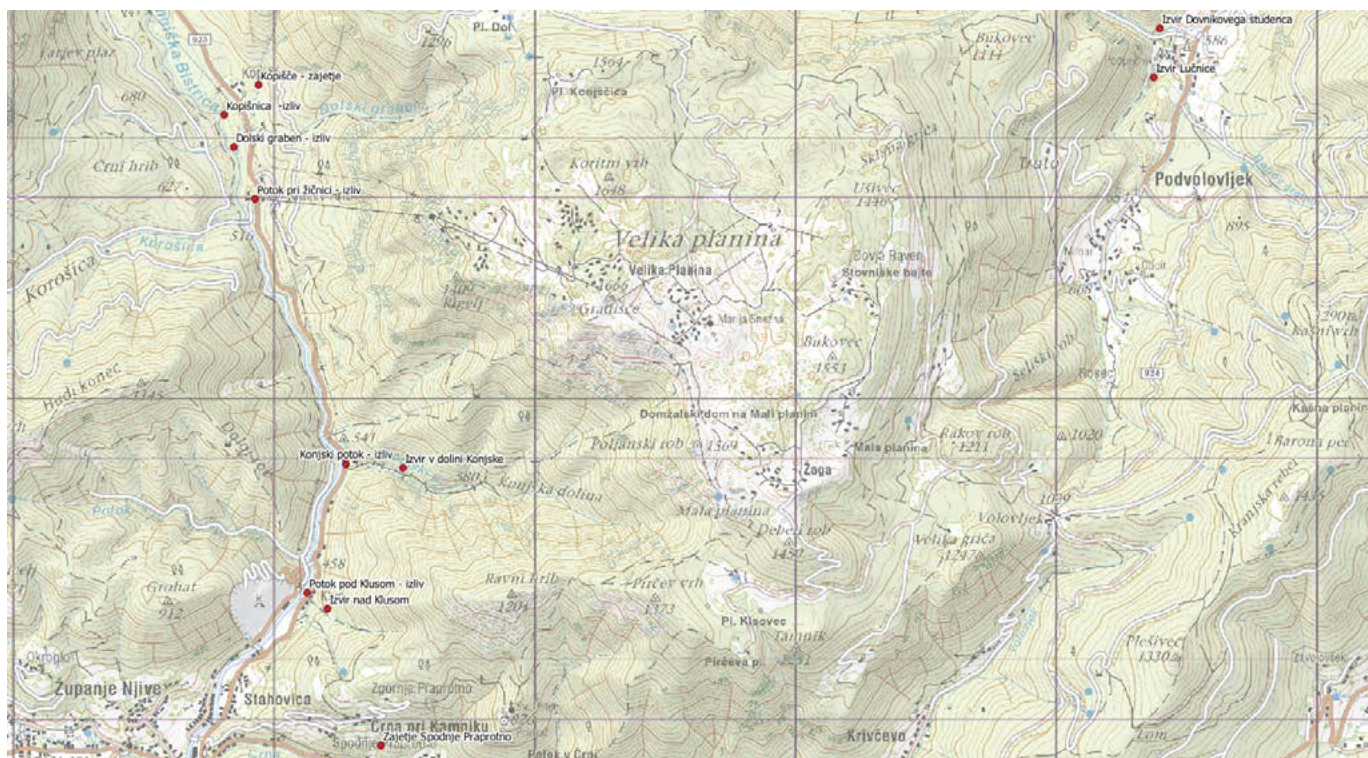
Tudi čezmerni cestni promet na Veliki planini in v dolini Kamniške Bistrice, divja kampinganja z avtodomi, množična kopanja v izvirih z izredno kakovostno pitno vodo pomenijo veliko grožnjo podzemni in površinski vodi, ki je glavni vir pitne vode za večino prebivalstva kamniške občine. Opozoriti pa velja še na nekaj. V dolini Kamniške Bistrice je med vodo ob izvirih in vodo ob izlivih v Kamniško Bistrico občutna razlika v številu bakterij in mikroorganizmov. V potoke v dolini Kamniške Bistrice, ki se izlivajo v reko, se namreč še vedno stekajo greznične odplake iz naselij in posameznih objektov vzdolž celotne doline. ●

Rezultate analiz izvirov in izlivov pod Veliko Planino si lahko ogledate v Kamniškem zborniku 26 (2022).

¹ *Escherichia coli* oziroma *E. coli*: bakterije, ki so vedno prisotne v človeškem in živalskem blatu v velikem številu ter posledično v odplakah in vodah, ki so onesnažene s fekalijami. Prisotnost *E. coli* v pitni vodi zanesljivo dokazuje, da je bila voda fekalno onesnažena. Po Pravilniku o pitni vodi so bakterije *Escherichia coli* uvrščene med mikrobiološke parametre. Mejna vrednost za *E. coli* v pitni vodi je 0/100 ml.

² Koliformne bakterije so skupina različnih bakterij, ki jih najdemo ne samo v blatu, ampak tudi v okolju. Če v vzorcu pitne vode nismo potrdili tudi prisotnosti *E. coli* in/ali enterokokov, jih ne moremo uporabljati kot pokazatelje fekalnega onesnaženja. Preskus je uporaben za presojo onesnaženja z večjimi količinami organskih in anorganskih snovi iz okolja, ustreznosti priprave vode, onesnaženja po pripravi vode, poškodovanosti ali napak v omrežju ipd. Po Pravilniku o pitni vodi so koliformne bakterije uvrščene med indikatorske parametre. Mejna vrednost za koliformne bakterije je 0/100 ml.

Z rdečimi pikami so označene lokacije, kjer smo preverjali prisotnost bakterije *Escherichia coli*, prisotnost koliformnih bakterij in skupno število mikroorganizmov. Na vseh lokacijah so bili vzorci odvzeti večkrat.

Tina Leskošek,
Lucija Ramšak,
Miha Ivanc¹

Ribe v alpskih rekah

Odsev stanja voda

Čeprav ribe resnično molčijo kot ribe, smo razvili načine, kako jih bolje razumeti in kako s pomočjo stanja njihovih populacij vrednotiti stanje okolja. Z različnimi metodami izvajamo monitoring rib v vodotokih in na podlagi rezultatov podamo oceno stanja ribjih združb in posameznih vrst. Na podlagi pridobljenih informacij o številu, dolžini in masi rib lahko izračunamo številčnost vrste in njihovo biomaso, dobimo vpogled v starostno strukturo populacij ter izračunamo indekse za prikaz ekološkega stanja voda.

¹ Vsi Zavod za ribištvo Slovenije.

Ribe so kazalnik stanja celotnega vodnega ekosistema. V različnih življenjskih obdobjih, letnih časih in delih dneva se njihove potrebe spreminjajo, zato se po vodotoku aktivno premikajo. Odražajo stanje vodotoka gorvodno in dolvodno ter tudi stanje pritokov. Zaradi daljše življenjske dobe od večine vodnih organizmov so občutljive na dolgoročne spremembe v okolju.

Alpske reke s pritoki

Alpske vode so specifičen in s stališča pogojev zahteven življenjski prostor. Voda je hitro tekoča, hladna in bistra, bogata s kisikom. Pogosto z veliko močjo dere v dolino in zahteva od rib veliko prilagoditev, prav tako so prisotna nagla nihanja vodostajev, saj lahko potoki in reke hipoma narastejo in potem spet upadejo. Večinoma so alpski vodotoki tudi prodonosni, saj se

dolvodno prenašajo večje količine proda, sedimenta in tudi večjih kamnov. Temperatura vode v povirnih delih rek tudi v poletnih mesecih ne zraste nad 10 °C, kar pomeni počasnejši metabolizem rib, nižje, kjer se tok umiri, pa so poletne temperature tudi višje.

V Sloveniji na območju Alp živijo predvsem domorodne vrste postrvi – v donavskem povodju potočna in jezerska postrv, v jadranskem povodju pa soška postrv. Pogosto lahko najdemo tudi kaplja in nekoliko nižje po vodotoku lipana. Ko se manjše reke stečejo v večje, na primer v Savo Dolinko ali Savo Bohinjko, lahko opazimo mogočnega sulca, endemita donavskega povodja in hkrati največjega predstavnika sladkovodnih salmonidov². Manj pogosti in znani vrsti pa sta na primer pisanec in blistavec. Človek je v preteklosti v vode hote in nehote prinesel tudi tujerodne vrste, kot so šarenka, potočna in jezerska zlatovčica.

Tudi v Sloveniji poznamo na področju urejanja voda primere dobre prakse. Utrditev brežine na potoku Milka (pritok Kokrice) je primer sonaravne ureditve z uporabo naravnih materialov. Posnema naravno dinamiko vodotoka, kar omogoča ohranjanje primernega življenjskega okolja za ribe in ostale vodne organizme. Foto Vit Kukulja

² V skupino t. i. ciprinidov sodijo vrste, ki živijo v počasni tekočih ali stoječih vodah z manj kisika in višjimi temperaturami. V skupino t. i. salmonidov sodijo vrste, živeče v hitro tekočih vodah z nižjo temperaturo in večjo vsebnostjo kisika.

Kaj jih ogroža

Ustrezen življenjski prostor za ribe ni več samoumeven. Vodni režim alpskih rek se spreminja prehitro, da bi se mu vrste lahko prilagodile. Človekova poraba vode se povečuje, kar dodatno zmanjšuje količino vode v strugah. RIBE se sicer selijo na manjše ali večje razdalje, s čimer si poiščejo boljše razmere, vendar so možnosti za to precej omejene – zaradi neprehodnih pregrad ali drugih vzrokov (suha struga).

S segrevanjem vode se spreminja vrstna sestava ribjih in drugih združb v vodah. Na splošno se stanje populacij domorodnih vrst rib v alpskem prostoru slabša – nekoč pogosta potočna postrv postopoma izginja in marsikje se vrsta pomaga ohranjati z vzdrževalnimi vlaganji. Zaradi višjih temperatur se pojavlja vedno več t. i. ciprinidov (klen), marsikje pa prevladujejo tujerodne vrste (šarenka), kar vse negativno vpliva na primarne domorodne vrste. Z višanjem temperature se pojavljajo tudi bolezni, ki jih prej pri nas ni bilo zaznati. Proliferativni nefritis (PKD) je tako imenovana bolezen prihodnosti – postrvi prizadene ob povišani temperaturi vode in organskem onesnaženju. Tudi v Sloveniji je že bila prepoznana kot vzrok za upad staleža potočne postrvi. RIBE so temnejše, mirnejše in lahek plen ribojedim živalim.

Neizogibne posledice podnebnih sprememb poslabšujejo še posegi v vode in njihovo neprimerno urejanje. Sečnja obrežne zarasti pomeni pregrevanje vode in pomanjkanje skrivališč v obrežnih koreninah. V alpskih rekah, kjer je v vodi malo hrane, to za ribe pomeni tudi manjši vnos hrane s kopnega. Reguliranje strug in brežin s poravnanimi skalometi ali celo betonom pomeni pomanjkanje skrivališč za ribe, saj tako ni več obrežnih lukenj, tolmunov in razgibanosti toka (po navadi sta rezultat poravnano dno in razširjena struga).

RIBE ogroža tudi ribolov v smislu prelova in neustrezne ribolovne tehnike, kar se odraža na poškodbah ustnih predelov rib. Pogini se zaradi čezmernega utrujanja, stresa ali krivolova žal težko opazijo in dokumentirajo. V zadnjem času ribje populacije ogrožajo tudi ribojede živali, kot so kormorani in vidre, ki jih je vedno več, saj praktično nimajo naravnih sovražnikov in niso lovna divjad.

Prilagoditve ribiškega upravljanja

Vsem naštetim okoliščinam se mora hitro prilagajati tudi ribiško upravljanje. Segrevanju voda se posamezne ribiške družine prilagajajo s prepovedjo ribolova v najbolj vročem delu leta ali dneva. Zaradi manjšanja populacij lovnih vrst rib so vlaganja ribjega zaroda ponekod večja, za posamezne vrste pa se zaostruje tudi ribolovni režim (večanje dovoljene najmanjše mere, ko se lahko riba upleni, zmanjševanje dnevne kvote ali prepoved uplena).

Ribiški upravljalci sodelujemo v več raziskavah, ki ugotavljajo vzroke poslabšanja stanja vrst, nenehno tudi pretresamo način izvedbe in strokovnost pose-

Nekoč pogosta potočna postrv počasi izginja iz naših rek. Foto Urban Žurbi

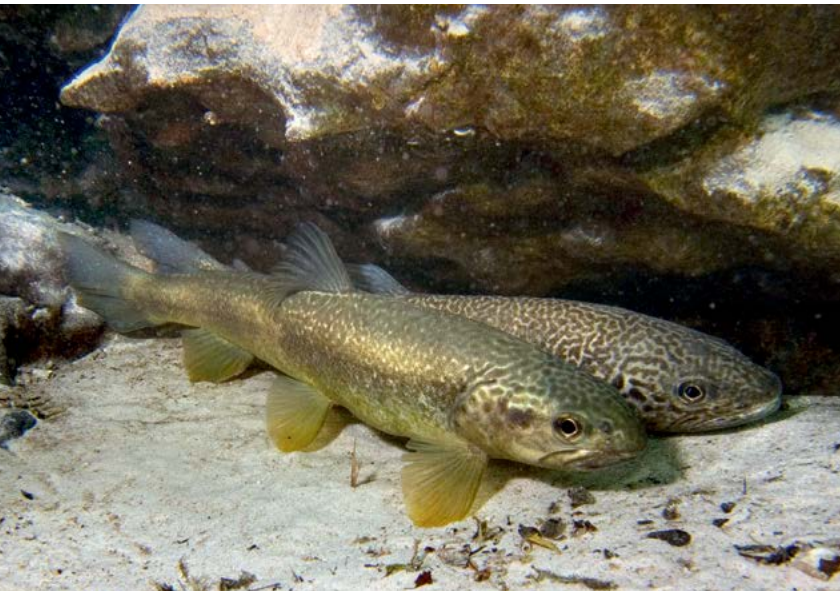

gov v struge in obrežni pas vodnih teles. Ribogojске grehe iz preteklosti, ko so na primer s severa uvozili v ribogojnicah hitreje rastočo atlantsko linijo potočne postrvi, se lotevamo z genetskimi analizami potočne postrvi in prilagoditvijo načina upravljanja s to vrsto – domorodna donavska linija potočne postrvi je namreč uspešnejša pri preživetju v naših vodah. Poudariti je treba, da vsega, kar vemo danes, pred desetimi leti nismo vedeli. Za vse stroke, ki se ukvarjajo z vodo, vključno z ribištvo, je nujno, da aktivno prenavljajo svoje programe, vključujejo novo znanje, prilagodijo dejavnosti ohranjanju ekosistemov in nasploh v svoj način dela vpeljejo sonaravni pristop.

Če bi ribe govorile

Zavod za ribištvo Slovenije mora s stališča sladkovodnega ribištva podati mnenje za vsak gradbeni poseg na vodnem ali v priobalnem pasu ter za vsak odvzem vode iz vodotoka. Če bi v naših pisarnah sedele ribe, bi se vprašale, čemu morajo vsakomur posebej razlagati iste stvari. Svoje zahteve bi povzele nekako takole: – V reguliranih strugah se nimamo kam skriti, zato se od tam izselimo.

Lipan živi v čistih in hladnih delih rek. Ekološko stanje voda nam pove, v kakšnem stanju so združbe rastlin in živali v vodnih ekosistemih ter v kakšni meri je ohranjeno naše življenjsko okolje.
Foto Krištof Istenič

Soška postrv
Foto Krištof Istenič

- Če posekate obrežna drevesa, se voda pregreva, zato pogosteje poginjamo.
- Ne postavljajte nam neprehodnih pregrad, saj se potem ne moremo seliti vzdolž reke. Funkcionalna ribja steza je sicer boljša kot nič, bi pa to lahko primerjali z zavitim makadamskim obvozom namesto avtoceste.
- Če odzimate vodo iz vodotoka, mora v matični strugi ostati ekološko sprejemljivi pretok, da lahko tamkajšnji prebivalci preživijo.

- Vsa gradbena dela ob vodi in v njej povzročajo kaljenje, ki ga res ne maramo. Takrat težko dihamo, lahko poginemo. Kaljenje vode med drstjo lahko pomeni uničenje našega zaroda.
- Odstranite opuščene neprehodne pregrade, da bomo imele na voljo več prostora.
- Ne izpuščajte strupenih snovi ali neprečiščenih odpadkov v vodo, saj v takšnih pogojih težko preživimo.

Počasi plavamo naprej

Slovenija je morala zaveze Vodne direktive prenesti v svojo zakonodajo – v Zakon o vodah in v Zakon o varstvu okolja. Na podlagi tega je trenutno v javni obravnavi tudi Načrt upravljanja voda za vodno območje Donave in vodno območje Jadranskega morja do leta 2027. Obsežnost dokumenta odseva kompleksnost upravljanja voda. Če preletimo le kazalo, se zavemo, za kaj vse ljudje vodo potrebujemo in kakšne obremenitve so zaradi tega deležni vodotoki s svojimi prebivalci vred. Cilji in ukrepi tega načrta morajo voditi k doseganju dobrega stanja voda, preprečevanju slabšanja stanja in k varovanju vodnega okolja. Hočeš nočeš moramo slediti Evropski uniji, ki predstavlja napredne poglede na področju zagotavljanja boljšega življenja na našem planetu – kot enega ključnih ciljev pri tem vidi ohranjanje naravnega okolja in biotske pestrosti. Zaveze, da se stanje voda ne bo poslabševalo oziroma da se bo izboljšalo, smo torej zapisali. Še izvajajmo jih dosledno. ●

STOPNJUJ SVOJ TEMPO

Čevelj za tek, ki je lahek in z močnim prijemom, primeren za vse podlage.

SAGACROSS
GTX M

SAGACROSS
GTX W

ekskluzivno v Hervis

Vodne novice

Mreža vodnih poti v Kamniško-Savinjskih Alpah¹

Z zavedanjem, da je treba naravne vire pitne vode varovati in jih ohraniti za prihodnje rodove, je nastal projekt Mreža vodnih poti v Kamniško-Savinjskih Alpah. Povezuje štiri lokalne akcijske skupine (LAS) in z njimi občine, ki delujejo na območju Kamniško-Savinjskih Alp. V projektu smo z občinami, Jamarskim klubom Kamnik, Planinskim društvom Kamnik in Zavodom Poseben dan evidentirali vodne vire in jih analizirali z vidika kakovosti.

Dosedanji podatki namreč kažejo, da vse večji turistični obisk planin obremenjuje vode v dolini in vpliva na njihovo kakovost. Na tej podlagi smo izbrali 50 izvirov, ki so neoporečni, in jih povezali v mrežo pohodniških poti v skupni dolžini približno 300 kilometrov. Pot bo vodila po uhojenih poteh, ki pa jih bo treba na nekaterih delih še nekoliko urediti. V skladu s turistično strategijo Slovenije želimo razviti 5-zvezdično turistično ponudbo, ki bo omogočila doma-

činom in tujcem edinstveno pohodniško izkušnjo v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Pomemben del projekta je namenjen ozaveščanju lokalnih prebivalcev na območju Kamniško-Savinjskih Alp, saj so najpomembnejši čuvaji narave in vodnih izvirov prav domačini. Z organizacijo festivalov pitne vode, na katerih lahko obiskovalci okušajo in primerjajo različne vzorce naravne pitne vode, nagovarjamo lokalne prebivalce, zlasti mlade, in z njimi razpravljamo o naravni pitni vodi, o njenih prednostih, kakovosti in vsem, kar jih ogroža. Temu so namenjene tudi okrogle mize in drugi dogodki, npr. natečaj o alpskih vodah za učence slovenskih šol, s katerimi spodbujamo mlade k razmišljanju in aktivnemu reševanju okoljskih problemov, povezanih z vodo.

Ob vsem tem se pojavlja pomislek, ali ne bi bilo bolje, če bi izvire pustili nedotaknjene in skrite pred ljudmi, saj smo prav ljudje največji onesnaževalci okolja in si hitro začnemo naravo lastiti. Sprašujemo se, ali ne bi prizadevanja za oblikovanje te turistične ponudbe

*Reka Sava zapušča alpski svet.
Foto Rožle Bregar*

¹ Projekt sofinancirata Evropski kmetijski sklad in Republika Slovenija iz Programa razvoja podeželja za obdobje 2014–2020.

zaradi povečanega obiska sprožila obrnjenega negativnega razvoja v Kamniško-Savinjskih Alpah. Verjamemo, da je odgovor takšen: pametno načrtovanje turističnega razvoja, ki naslavlja trajnostne, sonaravne in nemasovne rešitve.

Mija Bokal in Barbara Strajnar

Balkan River Defence²

Balkanski polotok je dom zadnjim prosto tekočim rekam Evrope, a hkrati območje, na katerem je načrtovanih več kot 2.700 novih hidroelektrarn. Te bi s svojimi jezovi potopile divje doline, vodo iz rečnih strug pa preusmerile v cevi. V zameno za oznako zelene energije bi bila to zgolj priložnost za zaslužek, ki bi za vedno spremenila podobo teh izjemnih krajev. Z majhno skupino ljudi, združeno pod okrilje *Balkan river defence*, skušamo preprečiti to nepotrebno uničenje. Zadnjih pet let smo bili aktivni v kar devetih državah in povezovali male lokalne pobude, ki se borijo za svoje domače reke, v mrežo, ki zdaj deluje odločno in uspešno. Ob tem smo večkrat nehote zanemarili domače kraje in reke, zato smo se leta 2020 odločili, da bodo naš glavni fokus spet postale prelepe slovenske reke.

Sava, naša najdaljša reka, je s svojimi globokimi zelenimi tolmuni, ki so prebivališče orjaškim sulcem, posebnost v svetovnem merilu – v očeh nekaterih pa samo tokava, ki še vedno delno "teče v prazno". Čeprav je dodobra razrezana že s 16 jezovi, se nekako še upira pritiskom. Pravkar si je opomogla od onesnaževanja in se je v njene vode in bregove, še posebej v njenem srednjem toku, veličastno vrnilo življenje. Načrti za vsaj deset novih jezov med Tacnom in Zidanim Mostom bi njen zdaj divji srednji tok vsakih 7–8 kilometrov prekinili z betonskim zamaškom. Skupina strokovnjakov na področju ekologije in rek je formirala skupino Za Savo (www.za-savo.si), ki je zdaj glavni vir informacij za zainteresirano javnost. Mi smo svoje za Savo delno primaknili z lanskim veslanjem po vseh 258 km Save v Sloveniji, delno pa bomo to naredili s celovečernim dokumentarnim filmom o Savi, ki bo premiero doživel prav na mednarodni dan Save, 1. junija 2022 (več informacij na spletni strani in socialnih medijih *Balkan River Defence*).

Rok Rozman

CIPRA Slovenija, društvo za varstvo alp

Alpska skupnost se prvič sooča z vodnim neravnovesjem, ki se kaže v pomanjkanju razpoložljive vode za potrebe kmetijstva, turizma, energetike in tudi oskrbe s pitno vodo. Število obiskovalcev v Alpah narašča in alpske skupnosti se zaradi povečane porabe vode in proizvodnje odpadnih voda že srečujejo s preseženimi nosilnimi zmogljivostmi javne infrastrukture. Hkrati so presežene tudi zmogljivo-

sti okolja, na kar pri CIPRI Slovenija opozarjamo že dlje časa. Problematično je predvsem upravljanje z odpadnimi vodami, ki je v visokogorju zahtevnejše, vendar ključno za ohranjanje vodnih virov in ekoloških funkcij vodnih teles.

Zadnje študije so ponovno dokazale, da se odpadne vode iz Koče pri Triglavskih jezerih izcejajo neposredno v Dvojno jezero ter tako dokazano prispevajo k onesnaženju vodnega vira in tudi evtrofikaciji Bohinjskega jezera. Prav tako so raziskovalci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU s sledilnimi poskusi izcejanja vode iz Triglavskega ledenika potrdili podzemne povezave z izviri Triglavske Bistrice v dolini Vrat ter odkrili povezave tudi na bohinjsko stran. To pomeni, da se v obe smeri verjetno izcejajo neprečiščene odplake iz greznice Triglavskega doma na Kredarici. Zaradi spremembe v padavinskem režimu – več dežja in manj snega – ter višjih temperatur v prihodnosti pričakujemo poslabšanje vodnih razmer. Zato bo ravnanje z vodo še pomembnejše. Poskrbeti moramo, da vse znane vire onesnaženja voda v visokogorju čim prej uredimo.

Špela Berlot, dr. Matej Ogrin

Posoški razvojni center

Območje Posočja je bogato z vodami in tudi interesi. Ob javni zavesti, da jih je treba ustrezno varovati, se vedno znova pojavljajo novi izzivi – od zdaj že

² Balkanska rečna obramba.

zgodovinskega pionirskega dela za zaščito zgornjega toka Soče pred energetske izrabo do današnjih izzivov usmerjanja številnih obiskovalcev. Posoški razvojni center je v minulih letih s številnimi projekti skušal vplivati na lokalni, regijski in čezmejni dialog

Z Ognjem v Alpah, tradicionalnim mednarodnim dogodkom CIPRE, ki ga obeležimo vsako leto drugo soboto v avgustu, opozarjamo na okoljske in razvojne probleme v Alpah. Tako kot so nekoč kresovi na vrhovih pomenili opozorilo za prihajajočo nevarnost, danes luč z vrhov in iz dolin pomeni opozorilo za občutljivost alpskega prostora. Zadnja tema Ognja v Alpah je bila prav vodno bogastvo v Alpah.

Foto Domen Mirtič Dolenc

na temo soočanja različnih (ne)rab voda. Evropska vodna zakonodaja in dobre prakse kažejo, da sta prav sodelovanje in vključevanje deležnikov ključna za dolgoročno uspešnost upravljanja voda. Že dolgo je v prostoru zaznana tudi ideja o ustanovitvi krajinskega parka, ki bi sicer prinesel tako platformo, vendar brez čarobne palice.

Smo v času, ko kljub deklarativni usmeritvi v svet trajnostnega razvoja dejanja tega žal ne potrjujejo. Tudi na področju vodne demokracije je še vedno preveč prisoten sektorski pristop. Dejavnosti se načrtujejo in umeščajo na različnih področjih, srečujejo pa se pogosto šele v praksi. Turistični obisk, ume-

ščanje podporne infrastrukture, črpanje gramoza, energetska izraba, ribolov in še mnogo drugega so elementi, ki jih srečamo v okolju. Do določene mere lahko sobivajo, vendar jih je treba umeščati celostno, in to ne kjer koli in z upoštevanjem nosilnosti narave in neposredne dodane vrednosti za domačine.

Poleg različnih projektov pomembno vlogo nosi tudi ozaveščanje – v tem smislu je leta 2011 reka Soča dobila svoj dan, 14. oktober. Od takrat naprej kot štafeta vsaki dve leti obišče drugo občino slovenskega dela porečja. S številnimi dejavnostmi se reke približajo domačinom, ki jih tudi najbolj poznajo. Soča s pritoki je magnet, ki vsako leto privabi številne obiskovalce. Ob omejitvah, ki jih terjajo ekosistemi, se vedno pogosteje sliši tudi potreba po ohranjanju pristnosti doživetja.

Miro Kristan

Planinska zveza Slovenije

Človekova dejavnost v gorah – tudi planinska, se nenehno povečuje in ostajajo sledi, ki nedvomno vplivajo na čisto pitno vodo. Ob svetovnem dnevu voda, 22. marca, smo leta 2021 pri Komisiji za varstvo gorske narave pripravili anketo – Voda v gorah. V anketi nas je zanimalo, kako obiskovalci gorskega sveta spremljajo in ocenjujejo skrb za vodo pri obratovanju planinskih postojank, skrb pri ravnanju z odpadki ter urejenost sanitarij v planinskih kočah. Vprašali smo jih tudi, kakšen vpliv na onesnaženje vodonosnikov pripisujejo planinstvu in kako vrednotijo načelo planinske skromnosti. Na koncu smo jih povprašali o njihovem odnosu do varstva voda v gorah. Na anketo se je odzvalo 342 anketirancev. Zastopane so bile vse starostne skupine.

Odgovorili so aktivni obiskovalci gora, dobrih 70 odstotkov se jih poda v gore vsaj dvakrat na mesec, 90 odstotkov anketirancev je članov planinskih društev, le 20 odstotkov jih sodeluje pri varovanju narave. Presenetljivo je, da so zelo pozorni na ravnanje s pitno vodo v kočah ali pri izviri pitne vode. Prav tako so pozorni na ravnanje z odpadki v planinskih postojankah, urejenost sanitarij in delovanje čistilnih naprav, tam kjer te obstajajo. Anketiranci prav tako niso navdušeni nad ponudbo vode v plastenkah, saj te prispevajo k obremenitvi okolja z odpadki in si jo raje v večini natočijo iz pipe ali nosijo iz doline.

S planinsko skromnostjo v postojankah je zadovoljnih 69 odstotkov anketirancev, ki jim zadostuje hladna voda za umivanje in suha stranišča. Le skromna 2 odstotka je tistih, ki si želijo v gorah več udobja. Skoraj vsi (98 odstotkov) se zavedajo, da človekova neodgovorna dejavnost v gorah lahko negativno vpliva na pitno vodo ob vznožju gora. Na podlagi odgovorov ocenjujemo, da imajo planinci razmeroma odgovoren odnos do vode v gorskem svetu in so pripravljene sodelovati pri ohranjanju narave.

Miran Ritonja, vodnik PZS, varuh gorske narave

Mire Steinbuch

Ko ti gre najbolje, se ustavi

Pogovor z Markom Lukićem

Marko Lukić (1969), danes direktor družinskega podjetja, je sočasno, tako v športnem plezanju kot v alpinizmu, dosegal status športnika mednarodnega razreda, kar takrat ni uspelo nikomur drugemu. Ko so v Patagoniji v bazi čakali na lepše vreme, mu je legendarni Wolfgang Güllich pokazal, kako trenira. Sedemnajstleten je šel na odpravo v Peru, naslednje leto v Karakorum, leta 1990 prvič v Patagonijo,¹ 1997. v Ameriko.

Marko Lukić
v Zahodnih
Julijcih, 2007
Arhiv Tanje in
Andreja Grmovška

Vaš alpinistični začetek je bil drzen. Je napovedoval vašo plezalsko kariero?

Želja po plezanju se je rodila, ko sem na nekem planinskem izletu v steni Ojstrice videl alpiniste. Ko sem pozneje zagledal plakat za alpinistično šolo (AŠ), sem se takoj prijavil. Ker še nisem bil star 16 let, bi morali starši podpisati dovoljenje za vpis, za kar pa ni bilo nobene možnosti. Edinkrat v življenju sem nekaj ponaredil in sam podpisal starše. Če se pošalim, splačalo se je, cilj je upravičil sredstvo. (*Smeh.*)

Nekaj časa ste bili profesionalni plezalec, nato vas je oče zaposlil v svojem podjetju. Kako ste usklajevali obe dejavnosti?

Kar nekaj let sem živel za plezanje in od njega. Za športnike mednarodnega razreda je bilo dobro poskrbljeno. Imeli smo štipendijo, v nekem obdobju celo tisoč takratnih mark, kar je bil velik denar, zaradi katerega sem lahko dolgo plezal. Po preplezani smeri Just do it v ZDA leta 1997 sem se znašel v motivacijski luknji in oče me je "potegnil" v podjetje. Hči Anja se je že rodila, sin Matevž je bil na poti, začel sem delati in za dve leti prekinil plezanje, nato se je želja spet prebudila. V športnoplezalskem smislu nisem več dosegal ravni, na kateri sem bil prej, zato sem se vrnil tja, od koder sem izhajal – v hribe. Za takratni čas visok plezalni nivo sem prenesel v stene. Z Andrejem Grmovškom sva prosto preplezala kar veliko težkih smeri v gorah, v zimskem času tudi mešanih smeri. Bilo je pa zelo naporno, lahko rečem, da je bilo težko in naporno skombinirati službo, družino in šport. Nato sem si leta 2004 poškodoval komolec. Do leta 2008 sem še plezal *mikse*, odkar sem 2009. prevzel vodenje podjetja, plezam le še ljubiteljsko.

What's love got to do with it je prvenstvena smer, ki ste jo leta 1994 preplezali z Janezom Jegličem in Miho Praprotnikom v Cerro Torreju v nemogočih vremenskih razmerah. V poldrugem mesecu je bilo zares lepih samo šest dni, v steno ste šli 16-krat. Odraža ime smeri, ki je naslov pesmi Tine Turner, vaše samospraševanje o smiselnosti bivanja ter plezanja tam doli in morda še česa drugega?

V tistih letih sta bila vse moje bivanje in ves moj kozmos osredotočena samo na plezanje. To je bila prva misel zjutraj in zadnja zvečer, o plezanju sem tudi sanjal. Plezanje je prisposoda življenja, da boljša ne bi mogla biti. Izkušnja hoje po robu, ki ga ne smeš prestopiti, postavlja vedno znova eksistenčna vprašanja o smiselnosti tega, kar počneš, po drugi strani pa so te izkušnje močne kot črna luknja; privlačijo te, moraš paziti, da se luknji preveč ne približaš, sicer te bo po-

¹ Planinski vestnik, 12/2021.

goltnila. Energija je bila izredno močna. Po plezanju nikoli več nisem pri ničemer spoznal tako močne, ki bi me prignala do roba in odpirala toliko vprašanj. Če se vrneva k vprašanju. Ja, zagotovo se človek sprašuje, zagotovo je šlo za brezpogojno ljubezen do plezanja, za katero smo bili pripravljene zastaviti vse. In se vprašaš, kaj ima ljubezen s *tem* – vendar ravno ljubezen do *tega* je tista, ki omogoča, da si pripravljen prevzeti tveganje, trpljenje. Na nek način v tistem trenutku vse dojemaš kot trpljenje, toda ko je zadeva mimo, je nagrada v obliki nove izkušnje tako velika, da se vedno znova vračaš in iščeš tako izkušnjo.

Ste Tini Turner sporočili, da ste smer poimenovali po pesmi, ki jo prepeva?

(*SmeH.*) To bi morali vprašati Miha, on je predlagal ime, ker smo pesem ves čas poslušali. Verjetno ne. Leta 1994 sicer ni bilo treba, danes pa bi morali misliti na avtorske pravice.

Že prej sem slišal in bral o vas, a zelo dobro sem si vas zapomnil po preplezani smeri Just do it v ZDA, 5.14c (8c+; XI), takrat najtežji smeri te vrste na svetu, ker vam je uspelo tik pred odhodom domov. Koliko je bilo takih "tik pred zdajci"?

Veliko. V devetdesetih letih sem bil zaradi spleta okoliščin edini med slovenskimi plezalci, ki je konstantno hodil po svetu in skušal preplezati ali najtežje smeri tistega časa ali legendarne, kulturne smeri, kot so White Wedding v Smith's Rocks, 8b+, leta 1990; Punks in the Gym, prva 8b+ na svetu, Wolfganga Güllicha v Avstraliji 1992; še prej, leta 1989 legendarno Kanal im Rücken, tudi Güllichovo, prva 8b v Nemčiji. Iskal sem smeri, ki so imele še kaj več kot zgolj številčno oceno težavnosti, namreč zgodbo.

Just do it je bila pika na i. Ko sem jo preplezal, so bile na svetu tudi težje smeri, a Just do it je imela zame prav posebno karizmo. Če pred njo ne bi imel takšne plezalne kilometrine, tudi Just do it ne bi zmoget. Eno je plezati smeri nekje doma, kjer se, če ti ne uspe, odpelješ domov in prideš pozneje spet poskusit, ali pa daleč od doma, kjer nikoli ne ujameš idealnih pogojev, idealne forme in še zelo daleč si. Čutiš nekakšen pritisk. To je težji del – kako se razbremeniti pritiska, zavedanja, da morda ne bo druge priložnosti. To se je vedno dogajalo. Spomnim se Kanala im Rücken, preplezal sem ga v zadnjem dnevu v Nemčiji. Pri White Weddingu sem že obupal, a je Čeh Hudeček zjutraj preplezal Scarface; to mi je dalo dodatno energijo za Wedding. Enako je bilo s Punks in the Gym. V Avstralijo sem prišel popolnoma nepripravljen, za dvig forme sem najprej preplezal vse najtežje smeri. Imel sem srečo, da sem na teh izletih spoznaval legende, ki so naredile ta šport, med njimi Kurta Alberta, Wolfganga Güllicha, Jerryja Moffata. Just do it je specifična smer. Lotil sem se je jeseni. Tam je zelo hiter prehod iz prevročega vremena v prehladno. Uspelo mi je ujeti zadnji vlak in preplezati smer v ne ravno najboljših pogojih. Ko si daleč od doma, ne izbiraš pogojev, vzameš, kar je na voljo.

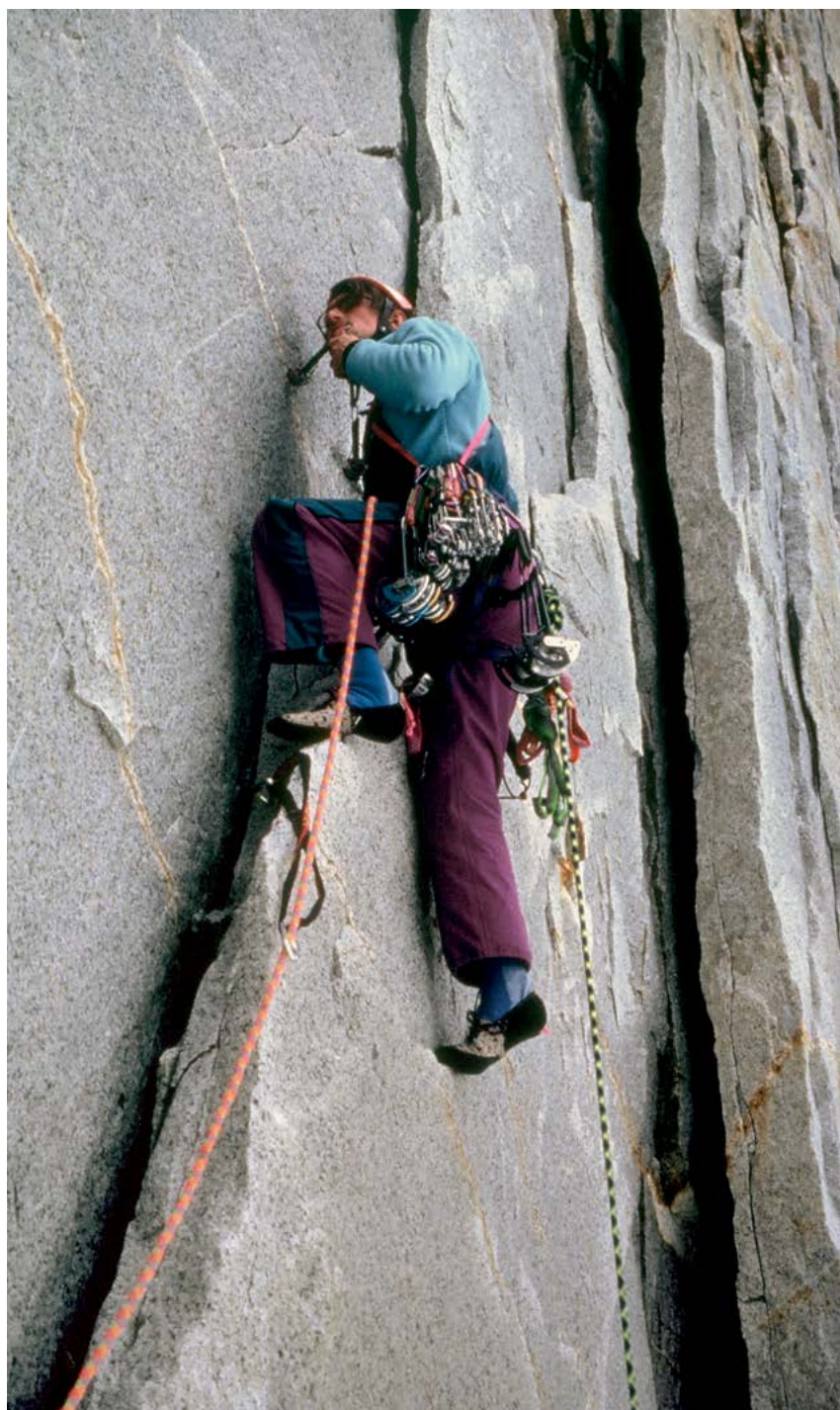
Kdo med našimi alpinisti je na vas naredil največji vtis?

Franček Knez. Mislim, da je zaznamoval sodobni slovenski alpinizem. Bilo bi odlično, če bi njegov vpliv komu uspelo opisati. Njegov pristop do raziskovanja novih stvari, ne v najvišjih stenah, ampak raziskovanje težav in jih premagovati v čistem slogu, njegova "produktivnost" je bila neverjetna. Mislim, da je vplival na Johana² in Silva,³ pozneje in seveda tudi na vse druge. Prinesel je sodoben pristop k plezanju. Franček je od vseh najbolj vplival na mojo plezalsko pot. Zato sem mu večno hvaležen.

² Janez Jeglič.

³ Silvo Karo.

Marko pleza v spodnjem delu prvenstvene smeri Kaj ima ljubezen s tem: VIII, A4, WI 6, 800 m; 1994, južna stena Cerro Torreja. Arhiv Lukič, Jeglič, Praprotnik

Marko Lukić med plezanjem v južni steni Marmolade; poskus ponovitve smeri Riba, VII+, A3-A4, 1100 m, Dolomiti, marec 1991
Foto Miha Praprotnik

Kaj je za vas pomembno pri izbiri soplezalca?

Veliko soplezalcev za resne stvari niti nisem imel. Ko sem začel plezati zahtevne smeri v velikih stenah, sem plezal z Mihom Praprotnikom, Janezom Jegličem, Silvom Karom, Andrejem Grmovškom. Na začetku plezalne kariere ne moreš izbirati, greš s tistim, ki te vzame. Najprej skušaš poiskati tiste, ki so boljši od tebe, ker s tem napreduješ. Predajajo ti znanje in izkušnje, ki so jih priborili skozi leta. Izkušnje so v alpinizmu izredno pomembna kategorija. Ko dosežeš višji nivo, na katerem ni – nočem zveneti bahavo – veliko boljših od tebe, iščeš nekoga, s katerim se dobro razumeš. Ni nujno, da se tudi v dolini veliko družita, pomembno je, da se razumeta tam gori. Nismo stalno hodili na pivo, združili smo se za neki skupni cilj. Ne iščeš deset enakih, kot si sam – to opažam tudi danes v podjetništvu – ampak nekoga, ki te dopolnjuje v tistem, kjer nisi močan. Miha Praprotnik je izredno dober plezalec za tehnične raztežaje v velikih stenah in dober logistik. Vsak od omenjenih plezalcev je imel nekaj, česar jaz nisem. To je timski duh – sposobnost združiti močne pozicije v eno točko je bilo tisto, kar je pripeljalo do rezultata. Na koncu sem veliko plezal z Andrejem Grmovškom, s katerim sva se res odlično ujela, in za konec kariere sem z njim doživel zanimive avanture.

Je na mestu vprašanje o razliki med Wolfgangom Güllichom⁴ in Adamom Ondro?

Ondro sem spremljal, ko je začel plezati v Mišji peči. Gotovo je bistveno bolj kompleten plezalec, kot je bil Wolfgang. Vendar moramo razlikovati nekaj.

⁴ Nemški športni plezalec (1960–1992), umrl v prometni nesreči.

Wolfgang je bil tisti, ki je sodobne metode treninga vpeljal v plezanje in velikokrat dvignil plezalno raven. Takrat je bil to čisto nov šport. On je tolikokrat dvignil nivo športnega plezanja, težavnosti, da ima mesto v zgodovini. Po drugi strani je Ondra izredno vsestranski plezalec. Güllich ni bil plezalec za tekmovanja, ki so takrat komaj nastajala, Ondra pa je z njimi odraščal. Mislim, da sta oba velikana športnega plezanja.

Na hitrostnem plezanju v navezah v Paklenici ste med letoma 2000 in 2005 s tremi različnimi soplezalci šestkrat zmagali. Zakaj ste se udeleževali tega dogodka?

To je bila čista zabava. A bodimo odkriti, čeprav alpinisti tega ne želijo priznati, smo vsi tudi zelo tekmovalni. Če sem odkrit, je bila tudi nagrada za tiste čase sanjskih 3000 mark (ali nekaj takega) dober motiv.

Za navezo?

Ja, za oba. To je bil nenormalen denar. Hkrati pa tudi izziv – jaz sem bil vedno športnik – v kakšnem času se da neko smer preplezati. Ko sva šla s Silvom prvič za *hec* (in zares) poskusit, se je odprla čisto nova dimenzija v smislu, kako hitro se v resnici da plezati. To sva vključila v svoje plezanje, ko sva v enem dnevu v Aniča kuku preplezala šest smeri! Ali ko sem pozneje z Andrejem Grmovškom preplezal zapored tri smeri 7c, tudi v Aniča kuku. Predvsem pa smo hitrost prenesli v velike stene. Sposobnost gibati se hitro – naj povem, da smo bili v mladih letih vedno nekoliko zaničevalni do hitrega skalnega plezanja, skalolazenja, ker je bilo predvsem v domeni vzhodnega bloka – je ključna v alpinizmu. A če hočeš biti hiter, moraš biti lahek. Ko sva z Andrejem v Paklenici čakala na popoldansko

tekmo, sva dopoldne skočila do Aniča kuka in prosto preplezala Klin v 40 minutah, ne da bi *terala* do konca. Večino smeri sva plezala simultano, enkrat sva se zamenjala v vodstvu. V tistem času smo bili zelo suvereni, bili smo sposobni gibati se varno in hitro.

Katere izkušnje iz alpinizma lahko uporabite v poslovnem svetu oz. vodenju podjetja?

Prva stvar, ki mogoče ni bila najboljša, je dejstvo, da je plezanje individualen šport, zlasti tekmovalno. Plezal sem tudi v navezi, največ z enim, manj z dvema soplezalcema. Ni se bilo treba veliko usklajevati. Podjetje pa je živ organizem. Problematični sta dve stvari. Moja zelo neposredna, hribovska komunikacija in mišljenje, če imamo skupni cilj, bomo dali vsi vse od sebe, da ga bomo dosegli. To je bila prva iluzija. Drugi problem je bil v mojih standardih, ki so izredno visoki. Kot vrhunski plezalec sem bil tiste dni, ko sem bil le na 95 odstotkih, slabe volje. Če nisem šel vedno do konca, do sto, je bil dan slab. Ko sem prišel v podjetje, sem imel občutek, da sem na 30 odstotkih svoje sposobnosti. Toda treba je vedeti, da je mojih 30 morda za nekoga drugega 90, neodkritih, tistih, za katere misli, da so njegov limit. Stvar vodenja je, kako ljudem odkleniti njihov skriti potencial, v katerega niti sami ne verjamejo.

Iz alpinizma vem, da so omejitve predvsem v glavi, v našem razmišljanju. A če se precenimo, se ne konča dobro. Naučil sem se postavljati cilje, jih jasno definirati. Če pri plezanju rečeš, rad bi bil dober; je to premalo. Reči moraš, rad bi preplezal ... *Just do it*. Nato moraš določiti strategijo, pri plezanju to pomeni trening, merjenje rezultatov. Pomemben vidik, moja dodana vrednost, ki sem jo prinesel v podjetje, je zavedanje, da se najboljše stvari ne morejo kupiti, tako kot se ne morejo kupiti doživetja. Veliko lažje je bilo preplezati 8c+, ker sem vedel, da so jo preplezali že drugi pred mano. Kdor to naredi prvi, se nima na kaj nasloniti. Preseganje lastnih omejitev; zavedanje, da se jih da preseči in da te meje obstajajo v zasebnem, poslovnem in vsakdanjem življenju, je tisto, kar omejuje naš potencial.

Jureta Franka so *bussinesmani* v ZDA vprašali, kaj je dosegel v življenju. Srebrno medaljo na olimpijskih igrah v Sarajevu, je odgovoril. Kakšno vlogo imajo pri nas uspehi vrhunškega športnika, ki je predsedal v poslovne vode ali kandidira za službo?

Pri meni niso imeli več ali manj nobene, ker v tistih letih športnega plezanja in alpinizma niso dovolj poznali. Mislim, da športnikom, ki so posegli po medaljah, v prvi fazi to gotovo pomaga, odpre marsikatera vrata. Njihov največji kapital je športni odnos, ki so ga skozi uspehe vzgojili – če se ne bi osebnostno razvili, ne bi mogli postati zmagovalci. Vendar te ljudje ne trepljajo dolgo po ramenih, to obdobje je zelo kratko. Vrhunski športniki imajo osebnostne značilnosti, ki jim omogočajo, da lahko dosežejo marsikaj, če se odločijo, in to je po mojem pravzaprav največja dodana vrednost, ki jo prinesejo v poklicno

življenje. No ja, pa tudi ego je že malo obrušen, saj si jih kdaj dobil tudi okoli ušes – to ne škodi.

V tujini vabijo alpiniste na motivacijska predavanja za poslovneže oziroma zaposlene. Je tudi pri nas tako?

Vsekakor. Alpinisti so izredni hvaležen material za razne seminarje, delavnice. Izkušnje, ki jih pridobimo z alpinizmom, so res enkratne in jih ne dobiš zlahka kje drugje. Menim, da je alpinizem ob upoštevanju etike več kot šport, brez upoštevanja etike pa niti šport ni.

Ste se kdaj resno poškodovali?

Ne. Tudi soplezalci se niso nikoli. Vedno je bilo moje stališče – tega se držim tudi danes v poslu – ko mi je šlo najbolje, takrat nisem šel plezat. Ko se mi je zdelo, da je meja nebo, sem obmiroval, spustil kakšen dan. Veliko poslovnežev se ujame v zanko. Dobro jim gre dvajset let, mislijo, da so vsemogočni in da vse znajo, potem pa pride ura resnice. No, če se v to zanko ujameš pri alpinizmu, se ne konča dobro.

Se strinjate s trditvijo čim boljši alpinist – tem večji egoist?

Zdaj ko gledam z distance – kaj je egoizem? Če pogledamo Pogačarja, Rogliča in druge vrhunske šport-

nike – če hočeš v nečem uspeti, moraš sebe postaviti na prvo mesto. Tvoji bližnji zagotovo ne dobijo vsega tistega, kar želijo. Toda mislim, da je bistveno večji egoist tisti, ki nima nobenih ciljev, je vedno tečen, ker sam ne ve, s čim bi bil zadovoljen, in trpijo vsi okoli njega. Mislim, da o tem ni vredno razpravljati. Ko ima človek veselje do nečesa, ko te pokliče, kot bi rekel Humar, je velik privilegij, da imaš možnost to doživeti. Če res iskreno goriš za neko stvar, je tudi tistim okoli tebe lahko dobro. Če pa imaš v sebi željo, ki je ne živiš, ljudje okoli tebe trpijo še veliko bolj, kot če si egoist in počneš, kar si želiš.

V čemerkoli je nekdo vrhunski, kompenzira nekaj, kar mu manjka. Pri tem si ne more pomagati, iti mora

Andrej Grmovšek in Marko Lukič na vrhu Mont Blanca po preplezani smeri Divine providence, ED+, 7b+, 900 m, 2003
Arhiv Tanje in Andreja Grmovška

V bazi pred odhodom pod južno steno Cerro Torreja, v kateri so preplezali prvenstveno smer Kaj ima ljubezen s tem, VIII, A4, WI 6, 800 m, 1994. Z leve: Janez Jeglič, Marko Lukič, Miha Praprotnik. Arhiv Lukič, Jeglič, Praprotnik

skozi to fazo. Pomembno je, ali se iz tega kaj nauči. Glede odgovornosti, tu se strinjam, to so težka vprašanja. Kaj ostane, če se nekomu kaj zgodi? Tu se znajdemo na težkem področju, mislim, da ni odgovora. Vsi, ki so v nečem vrhunski, izjemni, po navadi niso lahke osebnosti ...

... ker niso običajni, vsakdanji ljudje.

Seveda. Če bi bili, bi čepeli doma in *jamrali*. Na vrh so jih pripeljale osebnostne lastnosti, biti morajo iz pravega testa. Običajna definicija egoista ne spada v ta kontekst.

Kaj mislite o dejanjih vsehkarjev, ki v hribih počno stvari, s katerimi na družbenih omrežjih vzbujajo pozornost in nabirajo lajke?

Meni se to zdi bolno, tisto, zaradi česar ne hodim v hribe. V gore smo hodili zaradi kontrapunkta temu, o čemer zdaj govoriva. Po drugi strani se ta odnos kaže v zimskih nesrečah v gorah, ker vanje zahajajo ljudje, ki v resnici tja ne spadajo, si jih ne zaslužijo. Potrošniška družba in vsečkanje sta jih pripeljala do mišljenja, da je vse vsem dostopno. Če se spomnim svoje mladosti, nočem biti patetičen, so bili zimski hribi rezervirani za alpiniste in za nikogar drugega. Morda za turne smučarje spomladi. Zdaj vidimo horde ljudi z vrhunsko opremo, ki mislijo, da so z njo že varni. Nimajo znanja niti kilometrine. Vsakemu izmed nas se lahko zgodi nesreča, vendar je verjetnost zanjo večja, če je nekdo še dodatno obremenjen s tem, da mora narediti dobro *fotko*, ki jo bo dal na Instagram, Facebook. Na prvem mestu ni doživetje hribov, ampak *pokasirati* čim več *lajkov*. To je napačno izhodišče za hojo v hribe.

Za konec še demografska nota. Menda vaše hiše ugodno vplivajo na rojevanje otrok?

(*Smeh.*) To je res. Nekoč smo imeli predstavitev vzorčne hiše. Poleg so bili naši ambasadorji Mitja Petkovšek, Jakov Fak, Marko Potrč. Rekli so, da niso mislili imeti več otrok. Dobro, da so imeli v hiši sobo viška, ker so dobili še enega. ○

MAGNEZIJ Krka 300

MAGNEZIJ Krka 400

BODITE ŠE BOLJ NEUSTAVLJIVI

Magneziju Krka 300 se je pridružil **Magnezij Krka 400**, ki vsebuje več magnezija in tako še bolj pripomore k:

- ✓ zmanjševanju utrujenosti in izčrpanosti,
- ✓ normalnemu delovanju mišic.

www.magnezijkrka.si

KRKA

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite tudi za zdrav življenjski slog.

Hribi še beli so, rože pa že cveto¹

¹Prosto po Simonu Jenku.

V družinskem izročilu vztraja zabavna zgodbica o mojem zgodnjem navduševanju nad cvetjem. Bolj ali manj javno jo pripovedujejo zmeraj znova, v mnogih različicah – da se mi seveda lahko režijo.

Na kratko: starša sta kot mlada učitelja na šolskem vrtu v hribih pod Kumom sejala poleg solate in korenja tudi cvetje, predvsem mati, cinije, astre, zajčke, ob ograji sta zasadila nekaj dalij, kar se je pač takrat dobilo, bilo je še precej pred drugo svetovno vojno.

Včasih sta morala malo zdoma naokrog, danes bi rekli na teren, in sta naju z bratom zaupala v varstvo prijaznemu psu, vsem trem pa dala na voljo šolski vrt. Ko sta nekega dne spet tako storila, sta me ob vrnitvi menda našla med gredicami vsega blaženega in vzklikajočega: "Kukike lepe! Kukike lepe!" Vse rože, do zadnje, so bile obglavljene; od očitnega lepotnega zanosa – od česa pa?! – potrgane. Kasneje kdaj bi mi jih oče ob takšnem dogodku pošteno naložil po zadnjici, bil je pač še pedagog stare sorte, zdaj pa se je samo, predvidevam, nekam stekleno zazrl v svet in potem uvidevno pritegnil materi, ki je bila nad mojo zgodnjo občutljivostjo za vse lépo očarana, do solz ginjena in ponosna. "Rože bojo že znova zacvetele," je dopovedovala očetu, ko so ga začele vzgojno srbeti dlani. Tako si pač predstavljam, spomnim se ne.

Odtlej je veljalo, da sem pri družini nekakšen referent za vse, kar cvete. Nekakšna pomehkužena, punčkasta duša. Za poklic in sluzenje kruha sem si pozneje izbral čisto druge reči, z malo samoopazovalne kritičnosti pa moram ugotoviti, da z velikanskim veseljem in zanimanjem vseeno prebiram knjige in razprave o rastlinah, še posebej rožah; ali pa to, da sem si izbral za hobi križanje vrtnic (ko me pri tem poslu sploh ni zlepa zanimalo, ali bo iz tistega početja nastalo kaj pametnega, ampak samo to, kaj bo prišlo ven iz križanja vrtnične matere in vrtničnega očeta – tudi še tako nemogoči spački – ki jih pa, roko na srce, spet nisem bil nikoli preveč vesel: saj so vrtnice nekakšne rožne misice, pojem vsega najlepšega, in se skoraj ne spodobi, da bi bile grde).

Ampak naj grem k stvari. Zame skoraj ne more biti lepšega od studenca zlatih kalužnic v močvirnem blatu zgodaj spomladi. Ali njihovih daljnih sorodnic zlatih pogačic v hribih ob začetku poletja. In tudi ne nič očarljivejšega od cvetočih česenj sredi kičasto modrega travnika spominčic na Prvi ravni pod Blegošem (Prvo ravan imam pač ta trenutek v spominu,

velja pa za vse oblake spominčic po travnikih). Enako sijajno je, če na Kumu v pozni pomladi naletim na poplavo kronic, o katerih mi zvesto poroča trboveljski prijatelj Leko, ki se tja gor vozi z motorjem oprezat, kdaj se bodo pririle iz zemlje; ali pri Svetem Lovrencu ob Lisci na drugi strani Save kup velikih encijanov; in na Štihovem hribu nad Mirno toliko rumenih azalej, da jih imajo kmetje za plevel, ker jih krave ne jedo, zaraščajo pa najlepše robove pašnikov (pri novomeškem Gabrju, kjer so jih najprej naredili za znamenite, so jim vrtničarji rekli gabrške rože in so jih iz same ljubezenske vneme skoraj iztrebili). Logarice ali močvirski tulipani so veliko manj gosposki, a je vsako srečanje z njihovimi ponižno kimajočimi glavicami enako pomembno doživetje.

Tu in tam kakšna roža preseneti na popolnoma nepričakovanem kraju in me s tem še posebno razveseli: takšna je bila svoja leta brstična lilija kar ob širokem cestnem ovinku pred Poljanami, na Ajdovskem britofu, kot stari domačini rečejo kraju – bahavo se je ena sama nekaj pomladi zapored razcvetela v oranžni lepoti, potem pa je zginila, nekega leta je ni bilo več – mogoče je odšla s kakšnim "ljubiteljem", ali pa se je samo za nekaj časa potuhnila pod rušo.

Na lepe čoveljce me je napotil sošolec, zdaj že zdavnaj na oni strani večnosti; bil je vojaški zdravnik. Kot

Lepi čoveljci
Foto Dušan Klenovšek

Rapontika
Foto Dušan
Klenovšek

vojno lice v nekdanjih časih ni smel čez mejo, žena pa je seveda hodila v Celovec po kavo in pralni prašek. Spremljal jo je do Ljubelja in moral ostati tostran; tam jo je čakal, da sta se zvečer skupaj vrnila; vmes pa je raziskoval tamkajšnji hribovski svet. Izkazalo se je, da je bilo lepih čevljevcev pod Zelenico, kolikor si hotel – v nizkem bukovju kar nad stezo čeli pušeljci, razkošni šopi na dolgih pecljih, ali pa malo bolj pritlikavi zunaj, na soncu, med šodrom.

Precej let je bil zapovedan tako imenovan obmejni pas, kjer so človeka hitro začeli preganjati graničarji, če je kaj blodil po njem, tako da so rože imele mir pred oboževalci. Ampak je res lepa in nenavadna roža lepi čevljec, tako da se je splašalo vsem graničarjem nakljub kršiti pravila! Kaj planika, čeprav ji tudi ni mogoče nič očitati!

Svojčas sem na Jalnovih Ogradih, pod katerimi je nekaj let zapored samotaril Dane Zajc, pesnik, videl cele zaplate očnic. Vrh Ogradov je nekakšna viseča planota, precej revna z zemljo, skalnata in peščena, tako da planike na njem ne zrastejo kaj zelo v višino, in tudi v obilje ne. Niso obute v salonarje, bi rekel prijatelj, jih je pa zato nepregledna množina. Od planinskega cvetja so najbolj "razvpite". Saj so lepe, bi rekel, ampak drugače kot lepi čevljci, nekako fino kožuhovinaste, zametaste so, ob tem pa skromne, nenapihnjene, brez salonarjev.

In tako naprej: še posebej v hribih za vsako skalo čaka kakšna taka lepa reč. Lahko tudi kar na planem; nageljni oziroma klinčki, recimo Sternbergovi, pod Vrtačo (kajpak tudi kje drugje) širijo poleti oblake vonjav.

Ker sem pod kožo čudak, sem kakšno posebno rožo obiskoval leto za letom, ob vsaki priložnosti. Alpskega volčina je menda na Krasu kar nekaj, "moj" pa je bil samo eden – razkošno cvetoče bitje na koncu poti od cerkvice svetega Hieronima z Nanosa dol, že v dolini; moral si vedeti zanj in na pravem kraju stopiti okrog skalnega vogala, pa si stal pred njim. "O, še si tukaj!" sem se ga zmeraj razveselil. Vsako leto lepši je bil, zmeraj bolj razkošen, o pravem času ves prekrit z belim cvetjem in nežno dišavo. Bal sem se, da ga bom kdaj zgubil, ker je

toliko ljubiteljev lepih rož na svetu. In povrh, kar je trdil Tavčar, "nam je ljubezen vsem v pogubo". Rožam je v pogubo njihova lepota (ki je oblika ljubezni) in kakor velja za lepa dekleta, tako velja tudi za rože, pravzaprav za vsa živa bitja: velika lepota – veliko obletovalcev – veliko nevarnosti, potem pa se zgodi, kakor se je gabrski roži. Še gospodičnam se na obrazu pozna, kdaj se jim osuje dekleštvo. Hvalabogu, moj volčin za zdaj še zmeraj živi in raste, zmeraj lepši.

Drugo takšno moje rožno bitje je zelo samotno kljubovalo (prav mogoče še zmeraj vztraja, že dolgo nisem bil tam, ker me pač noge ne nesejo več, naj me srce še tako preganja) tik ob stezi od Dvojnega Triglavskega jezera na Štapce. Na daleč je opazno v osamelosti, imenuje pa se rapontika. Ne vem, od kod ime; še najbolj pa me je zmeraj spominjala na artičoko (šolani botaniki se mi bodo seveda smejali in mi raje ponujali kakšnega glavinca za sorodnika, vsaj po videzu). Moja rapontika je za povrh necivilizirana, razdivjana, neukročena, vsa zaprašena; ker je preblizu stezi, po kateri hodijo številni šodrovci gor in dol, se pač praši. Skoraj samopašna se zdi v svoji sončni samoti in kljubovalnosti, po svoje celo zanikrna in pretegnjena. Sem jo pa zmeraj, kadar sem šel na Jezera ali tam čez, že od daleč lovil s pogledom; že s steze nad Dvojnim jezerom. Prebral sem, da je precej redka, da je je nad Krnskimi jezerom kar precej, drugače pa da samotari bolj ali manj posamično; celo v Grintovcih. No, jaz sem dolgo poznal le to pod Štapcami; redno sem jo hodil pozdravljat.

Potem pa je nanese, da se mi je nekoč dalo potepati pod Velikim Lemežem nad Krnskimi jezerom. Tam so si nekje na samem in odročnem mladi romantični, menda gozdarji, pred časom postavili nenavaden vikend, surovo pribežališče, posebne vrste biva; tega sem hotel najti. Potem bi mogoče šel še naprej, mogoče kar naravnost na Lemežev greben in po njem na sedlo Čez Potoče. Vmes sem si celo obetal naleteti na kakšno prastaro vojaško naselbino iz prve svetovne

Kranjski jeglič Foto Dušan Klenovšek

vojne, kakšno zloženo kamenje, ki naj bi bilo nekoč zaklonišče in začasni dom. Vsaj do frontnih let, ko so ga preplavili vojaki, je bil ves ta svet porasel z macesni, sicer poredko, pa vendar; vojska je macesnovje iztrebila, les porabila za svoja bivališča in kurjenje, od takrat je gol golcat; mogoče bi vsa tista drn preredita kakšno kozo, kaj več pa kljub vsem širjavam zagotovo ne.

Res sem našel napovedano romantično zgradbo, že malo zanemarjeno in plesnivo, a še zmeraj kolikor toliko uporabno. Ko sem šel naprej, sem v resnici našel tudi ostanke obsežnega vojaškega naselja, zložene-ga iz kamnov. Ves čas pa me je pri tistem potikanju spremljal generalfeldmaršal Friedrich Paulus, spomin nanj; zapicil se je vame in se ga nisem znebil, kar naprej se je valjal po meni. Nekoč prej sem namreč bral, kako je v tem zakrnskem svetu med prvo svetovno vojno kot mlad oficir služil vojsko – je bilo tu? Njegova enota naj bi namreč tam nekje imela tabor, sredi najhujše zime pa se je nekega dne moralo poveljstvo odpraviti na komando proti Bohinju. Vojake so ta čas pustili same. Z Lemeževih pobočij je prav tistega dne zgrmel mogočen snežni plaz in vso enoto pometel v jezero, živi so ostali samo tisti, ki jih ni bilo doma. Tudi kasnejši general. Usoda! mi je ob tem kot za spremljavo ves čas zvonilo po glavi, *živ je ostal zato, da ga je četrto stoletja kasneje dohitela stalingrajska groza, sramota, poraz in kazen za stotisoče ali kar milijone mrtvih*. Mar bi se bil dal tu odnesti snegu v jezero, za zmeraj bi bil ostal v tem lepem svetu.

Potem pa sem naenkrat pred seboj zagledal celo njivo rapontik; samoumevno so se sončile v gostem nasadu, kot da ne mislijo nikoli odnehati in nikomur pustiti zraven; med njimi ni raslo prav nič drugega, samo one. Ojej, sem si *pojammral*, jaz pa brez fotoaparata! Tega sem se pač najprej v svoji nečimrnosti spomnil. Saj sem ga, ta nesrečni aparat, drugače zmeraj tovoril s seboj, in pogosto za prazen nič, tistega dne pa je ostal doma! Sicer s tehničnega vidika ni bil nič posebnega, vzhodnonemška roba, vendar bil je znamke Werra: če sem hotel slikati cvet od blizu, sem moral na objektivi do roba skrajne potrpežljivosti privijati in odvijati nekakšne obročke, zaradi goriščne razdalje, se valjati po tleh in podobno. Zoprno! Toda za osnovno dokumentacijo je bila škatlica dobra in sem se je navadil.

Tovrstna pozaba se mi seveda ni zgodila prvič, zato sem vedel, da obžalovanje, jamranje in bentenje ne bo nič pomagalo, sem si pa zato hotel podobo, njivo rapontik s Krnom v ozadju, čim bolj vtisniti v spomin. Še danes po spominu vem, da tam nekje v resnici raste strnjen nasad teh robustnih, zanikrno aristokratskih rastlin, več pa ne. Obisk rapontične mini državice pod Lemežem sem sklenil čim prej ponoviti in ga poslikati, vendar je nisem nikoli več našel. Premendral sem tistega kamenja in skalovlja čez vso mero, vendar je pač nikoli več nisem našel. Rastlina ni samo kljubovalna, trpežna in po svoje mogočna, je očitno tudi skrivaška. In seveda: spominske slike so zelo neobstoja zadeva. Pa niso vse rože takšne, večina se jih prav rada razkazuje. Prelepi kranjski jeglič na primer: samo da v domačih

krajih najde vlažno skalo, se že prilepi nanjo. To sem opazil že prvič, ko sem se navdušil nad njim – v borovniškem Peklu. Če je zadosti hribovskega zraka, se naseje tudi drugje, recimo na Šebreljski planoti. Ker mu je avrikelj zelo soroden, seveda pa večji in sončno razkošen, se tam tudi rad križa v različnobarvne idrijske (včasih rečejo tudi dražestne) jegliče; je pa takšno prešuštvo zaradi mnogih neuskklajenosti precej zamotana stvar: rasti morata eden in drugi dovolj blizu in tudi časovno se morata ujeti, ker je eden malo zgodnejši in drugi počasnejši. V tistih hribih od Šebrelj proti Jelenku so ga takrat, ko sem se tam sicer enkrat samkrat potepal, imeli pri kakšni hiši kar na oknu za okras, kot na Gorenjskem nageljne. Največkrat so bili zelo temne, skoraj črno zametaste barve (po spominu). Takrat sem si rekel, da se morava s tem nenavadnim in redkim čudežem videti tudi v naravi in sem ob prvi priložnosti nagovoril znanca domačina, naj me popelje na

pravi kraj; on mora zagotovo vedeti, kje bi se ga dobilo. Res me je popeljal na Jelenk, mogoče da je bil Kendov hrib, ne vem, hitro nad odcepom ceste v Kanomljo sva se popeljala z avtom precej visoko gor, potem pa *k nogam* v skale – prav tam, kjer sem svojčas sicer že bil, pa nič videl. Na koncu sem ga pa le ugledal, prav tak črno zametast primerek, kakršnega so imeli cvetoljubni hribovski kmetje na oknih. Ne smem reči, da nisem bil razočaran. Zakaj prav črn, pravzaprav temno vijoličast, ko pa idrijski/dražestni jeglič menda obstaja v najrazličnejših barvah, od črne preko rožnate in rdeče do bele: kamor se kot križanec pač vrže – ali bolj k mami ali bolj k očetu. No, kljub vsemu sem ga bil vesel. Najbolj sem pa bil razočaran (ob sicer redkih priložnostih), kadar mi "ime rože" ni šlo skupaj z njeno ljubkostjo. Kdor je kdaj bil navsezgodaj, ampak res zgodaj spomladi, še pozimi, na bohorskem Javorniku in videl cveteti *eranthis*, bo najbrž razumel negotovanje nad slovenskim imenom te več kot zgodnje, sončno ponižne znanilke novega veselja do življenja: *jarica!* Mogoče sem samo jaz tako jezikovno pokvarjen, da mi ob tem predstava potegne na *razjarjenost*, *jaro gospodo* in podobne surove reči, sploh ne na *jarino* in

Idrijski jeglič
Foto Dušan Klenovšek

Triglavskaja
neboglasnica
Foto Oton Naglost

jarčke, kamor bi mi seveda tudi lahko. Kako morejo tako ljubka bitjeca nositi tako pretepaško, ali kaj vem kakšno nemilo ime, ko bi lahko bila recimo spomladančki ali kaj podobnega?! Ker res naznanjajo pomlad, pogosto kar iz snega, kot bi sončni žarki silili iz tal, kot otroški sončki v suhi travi. Lahko jih obišeš že zelo zgodaj v februarju; če si bolj pozen vstajalec, tudi še kar kakšne tedne pozneje – na koncu jih je mogoče pozdraviti čisto na vrhu, ko je ves redki gozd posut z njimi, družbo pa mu delajo zvončki, mali in veliki – kronice. Lepše in zgovornejše podobe pomladi zlepa kje ne najdeš; kar stol bi si postavil na razmočena tla in med gola drevesa in jih gledal. Od nekdaj sem prepričan, da si ta prelepa bitjeca prepevajo skrivne pesmi, tako zelo se veselijo življenja, le da jih s svojimi kosmatimi ušesi ne slišimo. Sedel bi torej tam in si prizadeval slišati njihovo glasbo. Nekoč sem se celo poigral, pač z mislijo na te spomladančke, in seveda na svojo minljivost, z otožno lepo Kosovelovo pesmijo in jo pokvaril trenutnemu razpoloženju primerno:

Vsi bodo dosegli svoj cilj,
samo jaz ga ne bom dosegel,
v temno jamo bom legel
in se z zemljo pokril.
Zgoraj bodo pa rože cvetele
in si svoje skrivne pesmi pele
vsako pomlad.
Ne bo mi slabo,
za zmeraj se bom spočil.

Priznam, da je bilo nekaj nebogljenega narcizma v tem početju, potem pa se zmeraj spet spomnim na prizore vrh Javornika, na skoraj neverjetno podobo pomladi, in si rečem, da to kvarjenje ni bilo namenjeno meni, temveč čudenju, da je kaj takega na svetu sploh mogoče. Saj gre vendar za preseganje smrti, za zmeraj novo kljubovanje koncu, nič črnega in turobnega! Še več: prav vsaka roža je znanilka takšne večnosti vstajenja, velike noči – saj pa je tudi pred vsako veliko nočjo cvetna nedelja!

Drugo podobno razburjenje, *razjarjenje*, me je obšlo, ko sem prvič slišal za *kurjico*, kot imenujejo, menda od pamtiveka črni teloh, *helleborus niger*. Že od nekdaj mi sploh ni bilo jasno, zakaj se ta gozdna laternica, ta

svetla lučca imenuje *črna*, ko pa ni bolj belega cveta! Zapovrh jo pa še imensko vežejo s kurami ali kar kurjimi iztrebki! Naj se zapeljejo, če že ne morejo peš, kdaj spomladi vsaj na Vršič, se ob robu ceste ustavijo in stopijo kakšne korake stran in bodo videli, kakšna je čista, snežno bela, domala neverjetna lepota, ki jo, tako pravijo, hodijo sem občudovat celo ljudje iz daljne japonske dežele (tako sem bral v časopisu). Če bo sreča, bodo lahko videli razkošne šope lepotic! Mogoče se bo komu dalo celo do tisočletnega macesna za Slemenovo špico in bo tam lahko videl, celo čutil, kako zeva čas ("blazni Kronos") med tisoč let starim, od viharjev obglavljenim in betežnim starcem ter med otroško milim vsakoletnim vstajanjem bele rože. Naši očetje in predniki gor ali dol, jaz teloha ne bi nikoli imenoval po kurah. Poznam ugovor: saj ne po kurah, temveč po kurjenju! Po ognju, svetlobi. Vseeno!

Je pa že kaj drugega triglavskaja neboglasnica, čeprav so jo pri krstu malo pesniško načičkali. Ampak gre.

Perunika, iris Foto Oton Naglost

Celo sijajno gre to ime! Tako drobceno lepa je, predvsem pa nebeško modra, da sem se je zmeraj razveselil, kadarkoli sem jo ugledal in kadarkoli se še zdaj spomnim njenega imena. Nekoč sem čisto majčken osebek njene filigranske lepote, z dvema ali tremi cvetki v zelenem gnezdecu, odkril celo tik pod vrhom Triglava. Tako patetično se mi je zdelo, skoraj v senci Aljaževega stolpa je bilo, da sem se kar usedel zraven in ji lep čas delal družbo (kar se mi stori zmeraj, kadar me dohiti kaj posebno lepega; sploh ni treba, da je triglavskaja roža, iz Zlatorogove krvi, razlita po skalah, ali kaj podobno zgovornega, baladno lepega).

Ni pa nujno, da gre za ime, ki je samo človeško izmišljen dodatek. Ko sem prvič prišel na Španov vrh, pravzaprav sem se takrat pripeljal z žičnico, sem samo strmel nad širnimi hribovskimi travniki, na gosto posejanimi z narcisami. Niso rasle posamič, kot to delajo kraške bedenice, tako jim je pravil prijatelj in botanik

Tone Wraber (menda po etnologu Milku Maticetovu, ki je bil v obrambi vsega ljudskega baje hud gospod), temveč na gosto ena ob drugi. Ne bom si izmišljal primerjav, preprosto ne moreš se prestopiti, ne da bi kakšne s krvavečim srcem ne pomendral. Živina teh lepotic ne mara in tako so se stoletja in več nemoteno razmnoževale po rovtih nad Jesenicami. Niti današnji "ljubitelji" jim ne pridejo preveč do živega: če jih nabirajo za domači okras, za vazo, jim s tem pomagajo celo do dodatne hrane, ker je ne potrošijo sproti za ženitno cvetje in to hrano raje shranijo v čebulicah za naslednjo pomlad. Kopati z rovnico pa se ljubiteljem preveč tudi ne da, ker ni prav udobno, naj so še tako občudovski. Narcise največkrat pripisujemo Golici, v Golici vidimo njihov pradam. In tako sva se jih pred davnimi leti s prijateljem odpravila gledat tja gor. Je pa bila tudi ta gora še v obmejnem režimu; bogvarji, da si stopil malo proč z dovoljene steze in bi te ob tem dobili graničarji – še posebej ne v nedeljo, ko od nekdanj gor rinejo množice. Prav to pa se nama je zgodilo, zašla sva, niti ne vem, kako se nama je posrečilo, preveč sva spotoma govorila. Skratka pet graničarjev naju je na pol pota začasno aretiralo in naju v družbi velikega, že na pogled krvoločnega psa odgnalo v dolino. (Še zdaj imam v spominu, kako sem pazil, da se ja ne bi spotaknil in s tem dal živali izgovor.) Na Golico takrat nisva prišla, čeprav je bil dan res prelep, kot "iz čistega srebra ulit" (prosto po Kosmaču), in narcise enako na vrhuncu mlade lepote. Pozneje sem večkrat stopil ali se vsaj pripeljal do Zoisove Pristave; tam je vsaj tako lepo, čeprav se to manj ve. Toda! Ob vsem drugem ne morem in ne morem razumeti, da je kdo videl cel hrib ključavnic, kot jim pravijo domačini, in si teh ključavnic celo natrgal šopek za domov in tako v trenutku napredoval v ključavničarja. Mogoče so res nekakšen ključ do pomladi in se jim zato tako reče, pa vseeno. V latinščini so jim pritaknili vzdevek poetična oziroma poetska roža – *narcissus poeticus*, zato so zame pač pesniške rože, kvečjemu bedenice, ker bedijo nad svojo lepoto in nad tem svetom, ki bi ga človek rad pokončal. Hvalabogu pa, kot je bilo že z olajšanjem zapisano, nobena ljubiteljska pohotnost ne pride do živega njihovi deviški lepoti.

Naslednji trenutek me spomin spet odnese na Nanos (ki naj bi bil pradomovina jarice; zgodovinski omenki oziroma tudi kakšni indici tako kažejo, čeprav oprijemljivih dokazov ni). Na njem se ob tisti poti, ki pelje k skrivnemu kraju najlepšega alpskega volčina, z življenjskim veseljem vsako pomlad igra bleščeča, sijajna, vesela družčina perunik in potonik; v gostem, prijaznem nasadu. Tam so na hribu, ki je že tako poln cvetja, kot bi jih nasadila božja roka; človeška jih zagotovo ni. Perunike tekmujejo z nebeško modrino, in potonike s sončnim zahodom tik pred temo. Čmrliji letajo okrog in vetrovni zrak jih ljubkuje. Ko sem jih prvič videl, nisem mogel verjeti svojim očem. Saj je že ena sama potonika s svojim neverjetnim, japonsko bahavim cvetom sredi kraškega travnika čudež božji, tu pa jih je cela podeželska veselica. Seveda posedim vsakokrat

Narcisa
Foto Oton Naglost

tudi z njimi; molčeče so, zavite v prostorsko gluhost, čeprav se prav čuti, kako jim godi človeško občudovanje. Ampak jih res občudujem: takšno razkošje raste ponavadi samo po gosposkih vrtovih in v kakšnem alpinetu. Tu pa mora kljubovati burji in mrazu, in ob tem vseeno ostaja lepa. Do konca cvetenja jim starost ne pride do živega; pred zimo in mrazom se enostavno skrijejo pod zemljo. Tam so varne pred minevanjem, saj jih bo pomlad spet "sklicala" (Jenko).

Podobno alpski/snežni zvonček, *soldanella* – docela neverjetna lepoticica; ob vsej svoji rožnato vijoličasti krhkosti vsako pomlad visoko v hribih požene malo manj kot iz snega, potem se nekako skrrije in se spet oglasi čez leto dni. Na Komnu za Smrekovcem samotarsko prebiva še en lepoteč s skromnim imenom najmanjši jeglič, vendar nikar ne verjeti imenu, ni tako najmanjši, kot ga kličejo! Po cvetu je celo med večjimi; prav sijajen je! Ali pa žafrani, belim menda rečejo nunke, božje zaobljubljenke, na primer na Veliki planini, posvečeno bele in vijolično otožne, pomešana: vse leto jih ni nikjer, spomladi pa odenejo pašnike v en sam neverjetno prazničen prt, da vid jemlje.

Po hribih je množica skromno lepih bitjec, ki se zdijo, kot da jih bo od občutljivosti vsak hip pobralo, pa jih seveda ne; naj k svoji zbirki dodam samo še slečnikov grmiček, edini svojega rodu, tudi ob njem sem pogosto obsedel, ker me je zmeraj znova očaral s svojo deklisko eleganco. In potem še v dolgi vrsti vse blazinaste gorske cvetličaste osebe; nič koliko jih je v vseh mogočih barvah, od prelepih Zoisovih in vseh drugih zvončic ali lepnice in krečnikov do najrazličnejših klinčkov, baldrijanov in makov sredi peščenih strmin; vsaka zasluži svoj slavošpev in globoko hvaležnost, da so takšne, kakršne so – lepe.

Pa ne bom še naprej trošil besed: Koga pa razen malce zažaganih posebnežev to sploh zanima?

Sem pač takšen, poboljšal ali vsaj predrugačil se ne bom. Za mano gredo vse življenje tiste "kukike lepe" iz otročjih dni. Nikoli jim nisem ušel in jim nisem niti hotel uiti. Sem pač po rojstvu in usodi referent za rože. Med nami, mestnimi hribovci je zelo razširjeno patetično samougajanje, skromno junačenje; v takšnem stanju sem nekajkrat v življenju izjavil, da hodim v hribe po svoj obrok samote. Pa ni res, hodim gledat rože. ●

Pogled na območje
šentjurske občine
Foto Franci Horvat

Dežela sv. Jurija

Šentjur z okolico

Legenda pravi, da je bilo v teh krajih jezero, v katerem je živel strašen zmaj. Zmaja je ugonobil sveti Jurij in v njegovo slavo ter na čast zmage dobrega nad zlim je na skali zrasla kapelica, pozneje pa cerkev in okoli nje naselje, ki je po junaškem svetniku dobilo ime Sveti Jurij.¹

¹Povzeto iz brošure *V tej lepi deželi*, ki sta jo izdali Občina Šentjur in Razvojna agencija Kozjansko.

V deželo sv. Jurija sem rad zahajal in vedno sem našel kaj zanimivega. Še kot najstnik sem hodil na Boletino občudovat velikonočnico, malce pozneje so prišli na vrsto ribniki na Blagovni, v zadnjem času pa sta me pritegnila dva razgledna stolpa: na Resevni in Žusmu. Spomnim se zelo hladnega jesenskega jutra na Stolpu ljubezni na Žusmu, kako sem čakal

sončni vzhod. Po dolinah so se podile megle, kozjanski vrhovi so kukali iz nje kot osamljeni otočki. Temperatura je bila le nekaj stopinj nad ničlo, tako da sem komaj dočakal sončni vzhod. Žal je bil ves moj trud zaman, kajti obzorje se ni obarvalo po mojih željah. V jesenskem obdobju leta 2021, ko sem okreval po težavah s pljuči, sem zopet večkrat obiskal Šentjur

in njegovo okolico. Opazil sem kar nekaj sprememb, številne ceste so bile asfaltirane, zraslo je nekaj novih hiš in industrijskih obratov. Za določene planinske poti na tem območju se moram zahvaliti Tonetu Golnarju iz Šentjurja, ki dokaj pogosto obiskuje bližnje vrhove. Kot piscu številnih planinskih vodnikov mu ni bilo težko predstaviti skritih koticov prelepe dežele.

Občina Šentjur

Območje občine Šentjur se razteza med Bohorjem in Konjiško goro. Razdeljena je na dve pokrajinski enoti, ki jo deli prirodna reševniško-rudniška pregrada. Severno od nje sta vzhodni del Celjske kotline in blago zaobljeno terciarno gričevje, ki prehaja v nekoliko višje Konjiško pogorje. Južno od nje leži vzhodni del Posavskega hribovja, ki sodi že pod Kozjansko.

Središče je mesto Šentjur, na severu so gričevja, na jugu pa hribovita obrobja. Dramlje ležijo na prehodu iz rahlo valovitega dna Celjske kotline v hribovje, za katero je značilno vinorodno gričevje. Vzhodno od njega je slikovita in deloma zakrasela pokrajina okoli Ponikve. Južno od Šentjurja v kotlinici z močno razgibanim obrobjem leži kraj Gorica pri Slivnici, v jugovzhodnem delu občine pod Žusmom pa Loka pri Žusmu. Na jugu je okoli Planine pri Sevnici hribovit in razdrapan svet zahodnega Kozjanskega, pozabiti ne smemo na Kalobje in Dobje ter Prevorje in Blagovno. Prva ležita severno od Planine pri Sevnici, Prevorje je na vzhodu, Blagovna pa na zahodu.

Šentjur leži ob cestni povezavi Celje–Grobello in se deli na Spodnji in (starejši) Zgornji trg. Zadnji kaže na srednjeveško zasnovo, ki ga zaključijo cerkev

na vrhu vzpetine. Zgodovina kraja je tesno povezana s celjskimi grofi, saj so mu ti podelili trške pravice, in sicer leta 1384. Njihov vojskovodja Jan Vitovec je leta 1438 razdejal bližnji grad Anderberg (prvič omenjen 1247). V času turške nevarnosti so v 17. stoletju cerkev in pokopališče obzidali. Med slovenskim kmečkim uporom leta 1635 so uporni kmetje ropali in pobijali po Šentjurju. Kraj so v letih 1759, 1807 in 1873 prizadeli hudi požari.

Med kulturnimi spomeniki izstopa cerkev sv. Jurija, prvič omenjena leta 1340, današnja župnijska cerkev pa je iz leta 1721. Na zgornjem trgu stojita baročno župnišče iz leta 1780 in rojstna hiša skladateljev in zdravnikov Ipavcev, Benjamina, Gustava, Josipa in Lojzeta. Zgrajena je bila leta 1760, klasicistične poteze je dobila leta 1827. V začetku 20. stoletja je hišo od Ipavčevih sorodnikov kupil dr. Herbert

*Kozjanska bajta
pri Dobju
Foto Franci Horvat*

*Spominsko obeležje Ipavcem v Šentjurju
Foto Franci Horvat*

Kartin iz Šentjurja in leta 1934 naročil načrte za obnovo hiše pri znanem arhitektu Jožetu Plečniku. Pet let pozneje so na vrtu hiše pod lipo zgradili vodnjak.

Geološka zgradba območja občine Šentjur

Zagotovo lahko trdimo, da je geološka zgradba tega območja zelo pestra. Nizke pliocenske gorice se dvigajo severno od Ponikve in Dramelj. V vzhodnem delu Celjske kotline se oba robna pasova, ki sta zgrajena iz tortonskih apnencev, konglomeratov in peščenjakov, močno razširita. V nekoliko dvignjenem valovitem svetu so se v čistejšem apnencu razvili kraški pojavi, na katere opozarjata naselji Ponikva in Ponkvica. Na jugu omejuje vzhodni del Celjske kotline slemenski niz Svetina–Resevna–Rifnik, ki je vzhodni podaljšek severnega krila trojanske antiklinalne. V vrhovih so triasni apnenci in dolomiti, nižje

Resevna

Ena izmed legend govori, da sta bila nekoč hriba Resevna in Rifnik povezana s kamnitim mostom, ki je nudil hiter prehod z gradu Ploštajn do gradu Rifnik. Te domneve bomo pustili ob strani, kajti zgodovinskih dejstev, ki bi to potrjevala, ni. Domnevno je Resevna dobila ime po modrocvetnem resju, ki cveti zgodaj spomladi in jeseni.

Omenimo lahko še izkopenine na Resevni, ki pa se ne morejo primerjati z bližnjim Rifnikom. Na njenih jugovzhodnih pobočjih so v Ajdovski jami našli prazgodovinske kamnite sekire in kladi, v Podgorju pod Resevno pa poleg kamnite sekire še bronasto sulično ost. Že leta 1872 je bil odkrit marmornat sarkofag s pokrovom. V njem so našli zlat prstan in bronast novc Hadrijana.

Tik pod vrhom stoji Planinski dom na Resevni, 682 m, iz leta 1981, njen predhodnik pa je bilo skromno za-

vetišče iz leta 1954. Današnji dom je izjemno priljubljen in lepo urejen, saj ga radi obiskujejo planinci od daleč in blizu. Nanj vodijo številne poti: iz Šentjurja skozi Hruševca imamo strmo in položno pot, iz Šentjurja skozi Podgorje, iz Štor skozi Prožinsko vas ter s Svetine. Malce pod vrh Resevne pripelje asfaltna cesta iz Šentjurja oziroma Hruševca. Pri parkirišču je spominsko obeležje, povezano z NOB. Na Resevni se je 18. marca 1945 odvijala huda bitka. Okoli 200 izmučenih partizanov se je bojevalo s 7000 do zob oboroženih Nemcev. Krvavi boj je trajal ves dan in je terjal smrt kar 80 borcev II. bataljona Kozjanskega odreda.

V Dramljah sta glavni kmetijski panogi živinoreja in vinogradništvo. Izvor imena je zanimiv, kajti beseda 'dram' pomeni močvirje. Prvi lastniki so bili menihi iz Žičke kartuzije, v 14. st. pa so to postali Celjski grofje.

Sveta Uršula nad Dramljami

Sv. Uršula goduje 21. oktobra in je zavetnica mladine, učiteljic in vzgojiteljic. Častili so jo že v 4. stoletju v Rimu kot devico mučenico. Obstaja več legend, najbolj prepričljiva naj bi bila ta, ki pravi, da je bila Uršula hči britanskega kralja. Zasnuhil jo je neki anglosaški kraljevič, ki bi jo dobil za ženo, če bi se pokristjanil in počakal tri leta, da se Uršula vrne z romanja v Rim. Na poti naj bi jo spremljala le ena spremljevalka, ki ji je bilo ime Undecimilla. Nekateri zapisovalci legend so besedo napačno prebrali, šlo naj bi za enajst tisoč spremljevalk, kar je velika razlika. Umrli naj bi v Kölnu kot zavetnica mesta.

Cerkev sv. Uršule v Vodulah pri Dramljah je neorenesančen romarski sakralni objekt, ki je nastal v letih med 1650 in 1660. Ima zlat glavni oltar iz časa zgraditve cerkve, stranski desni oltar je iz okoli leta 1770, levi pa iz 18. stoletja. Ena izmed legend govori, da je bila cerkev zgrajena iz kamena, ki so ga dobili pri opuščnem gradu Gradišče.

V mežnariji ob cerkvi sv. Uršule si je Planinsko društvo Dramlje uredilo svoje prostore – postojanko. Vodule, prej sv. Uršula, je razloženo naselje v povirju potoka Pešnice v dolini in po prisojnih pobočjih pod razglednim hribom Uršlo. Prisojne strani so namenjene vinogradom, kjer imajo Drameljčani in Šentjurčani svoje gorce. Domačini prisegajo na lahko

vino drameljčan. Nekaj malega je tudi sadjarstva in živinoreje. V Vodulah je bil rojen Matija Vodušek (1802–1872), poznan kot publicist in nabožni pisatelj. Bil je tudi Slomškov sodelavec.

Pokrajina okoli Gorice pri Slivnici je zelo razgibana. V Gorici stoji cerkev sv. Urbana, v Slivnici pa župnijska cerkev sv. Magdalene. Pomembno je tudi Slivniško jezero (Kozjansko morje), h kateremu zahajajo mnogi rekreacije in ribolova željni posamezniki. Zelo zanimiva je tudi pot S klopce na klopco, ki jo obiskuje vse več ljudi.

Kalobje je nekoliko odmaknjeno od pomembnih cestnih povezav, je nekakšna oaza miru. Leži na vzhodnem Posavskem hribovju. Med pomembne sakralne objekte sodita romarska cerkev Marijinega imena in stebrasto kužno znamenje. Kalobje je bilo prvič omenjeno že leta 1278, pri čemer izstopa Kalobški rokopis, star več kot tristo let. V tem kraju je tudi znana Zeliščna kmetija Kalan.

Žusem z Loko pri Žusmu leži na jugovzhodu šentjurske občine. Vrh Žusma je na 669 metrih, kjer stoji Stolp ljubezni. Pod njim sta zaselka Dobrina in Hrastje. V neposredni bližini stolpa sta cerkvi sv. Jakoba in sv. Valentina, zadnja je povezana z njegovim imenom (ljubezen in Valentin). Pod vrhom ležijo ostanki gradu Žusem.

Resevna
Foto Franci Horvat

spodaj karbonsko-permske plasti. Na jugovzhodu se hribovit svet nadaljuje kot rudniška antiklinala s slemenimi Žusma in Rudnice. Južno od omenjenega niza slemen se svet spusti v močno razgibano Kozjansko, ki sega vse do pregrade Bohor–Orlica.

Žusem

Žusem ima v Posavskem hribovju bogato zgodovino. Njegovo ime izvira iz priimka prvega lastnika gradu, žusemskega viteza in krškega ministeriala Poppa de Suzzenheima. Prve omembe datirajo v leto 1203, leta 1364 je grad prešel v last celjskih grofov, toda že leta 1404 ga je prevzela rodbina Žusemska. Leta 1435 so ga oplenili uporni kmetje, leta 1695 pa je grad pogorel. Na tem območju je stal tudi grad Žamerk, na strmih kopastem griču nad krajem Loka pri Žusmu. Med krškimi vitezi je že leta 1197 omenjen Sigmar Žamerski, ostala zgodovina je še nekoliko nepojasnjena.

Ostanki gradu Planina
Foto Franci Horvat

Seveda ne moremo mimo arheološkega območja Tinje, kjer so odkrili poznoantično naselbino iz 2. stoletja. Zanimivo je, da je bila ta na območju, kjer so nahajališča svinca in cinka. Vsi ti kraji so povezani v Grajsko učno pot. Poleg omenjenih kulturnih spomenikov so ob poti tudi naravne vrednote, kamor sodi Dobrinski potok. Izjemno zanimiv je 200 metrov dolg predel soteske z brzicami in slapovi. Blizu potoka na dan privre Grajski vrelec, ki naj bi imel zdravilne učinke. Pot je dolga 9 kilometrov in jo lahko prehodimo v treh urah. Še kakšna beseda o glažutarstvu v okolici Loke pri Žusmu. Zaradi obilo gozdnih površin je bil idealen kraj za proizvodnjo stekla predvsem v 18. in 19. stoletju. Največja in najpomembnejša glažuta je bila v Loki pri Žusmu, ustanovljena leta 1836. Planina pri Sevnici sodi med urbanizirana naselja Kozjanskega z manjšim industrijskim obratom. Kraj se prvič omenja leta 1190, trg je postal 1339. Po letu

Podnebje

Za to območje je že značilno kontinentalno podnebje – višje poletne temperature in ostre zime. V zadnjem času je vse več spomladanskih pozeb, ki so pogojene tudi s klimatskimi spremembami. Obi-

1249 so tu gospodarili fevdniki Svibenjski gospodje, nato Celjski in po njihovem izumrtju Habsburžani. Planina je bila v času kmečkih uporov (1515 in 1573) eno od uporniških žarišč, leta 1573 je kmečka vojska pod vodstvom Ilije Gregoriča zavzela Planino. Prav posebno mesto zavzema v kraju grad na skalni pečini, ki je bil prvič omenjen leta 1227. Cerkev sv. Križa, ki stoji nad Planino, pa je omenjena že leta 1414, vendar je današnji sakralni objekt iz začetka 18. stoletja.

Ponikva leži pretežno na kraškem svetu. Izjemno lepa je cerkev sv. Martina, prvič omenjena leta 1236, današnja stavba je bila zgrajena v letih 1732–1737. Župnišče je bilo zgrajeno v obdobju med 11782 in 1805. V zasebni šoli sta se šolala dva pomembna domačina, kartograf Blaž Kocen in škof Anton Martin Slomšek, katerega rojstna hiša je v Slomu pri Ponikvi. Zelo priljubljena je Slomškova pot, ki vodi z Bizeljskega do Nove Cerkve.

Med prepoznavnejše kraje Kozjanskega sodi Prevorje, ki je v jugovzhodnem delu občine Šentjur. Samo ime kraja pove, da je na tem predelu veliko prevalov oziroma prevojev, najvišji vrh je Puhorje, 618 m. Farna cerkev svete Ane sodi med najbolj markantne sakralne objekte daleč naokoli. Pod cerkvijo je pokopališče, kjer je pokopan tudi zloglasni razbojnik Guzaj, kozjanski Robin Hood, ki je jemal bogatim in dajal revnim. Predvsem med starejšimi prebivalci Kozjanskega so še kako žive zgodbe, ki opisujejo zanimivo in predvsem nevarno Guzajevo življenje. Na južni strani stoji sodobna osnovna šola iz leta 1999. Kot prva v Sloveniji je dobila observatorij za ogledovanje nočnega neba.

Dobje leži ob cestni povezavi Šentjur–Planina pri Sevnici. Ime nosi po drevesu dob (vrsta hrasta), ki ga je bilo nekoč tam veliko. Zelo prepoznavna je Marijina cerkev, ki je bila prvič omenjena leta 1545. Zanimivi sta obe kapeli, prva z lepimi freskami je v Gorici pri Dobju iz leta 1860, druga je iz Dobja in se imenuje Drefalova. Šolo imajo v Dobju od leta 1854.

Blagovna zavzema dokaj veliko območje. Ime nosi po bližnji graščini, ki so jo zgradili v letih 1618–1624. Sprva je bila to pristava, ki jo je prezidal plemič Albert Dietrichstein. Graščina je bila sedež velike gosposke in obsežnega patrimonialnega sodišča. Zanj je bilo značilno, da je hitro menjavala lastnike. Že tedaj je bil tu velik ribnik, po katerem območje poznamo še danes. Na enem izmed njih pritegne pozornost Rajski otok, ki ima bogato zgodovino. V preteklosti je bil na otoku postavljen paviljon, danes je na njegovem mestu gostišče.

Rifnik

Poglejmo si malce podrobneje potek dogajanj na Rifniku. Najstarejše najdbe na platoju, tik pod vrhom hriba, pričajo o njegovi poseljenosti v mlajši kameni dobi, nekako na prehodu iz 4. v 3. tisočletje pr. n. št. V pozni bronasti in starejši železni dobi so rifniški prebivalci pokopavali svoje pokojnike v planih žarnih grobovih. Rifniške izkopanine omogočajo dober vpogled v halštatsko gospodarstvo (uteži, keramika, livarski izdelki). Med pomembne panoge sodita živinoreja in poljedelstvo (izkopani srpi). Njihove hiše so bile velike in preproste. V dolžino so merile od 4,9 do 9,6 m, v širino pa od 3,7 do 4,5 m. Temelji so bili brez malte, nadgradnja pa lesena. Borne najdbe iz mlajše železne dobe, kot so keltski srebrniki s konjskimi motivi, pričajo o prevladi Keltov v slovenskem prostoru, kar pa ni trajalo dolgo, kajti kmalu so jih zamenjali Rimljani. V 8. stoletju pr. n. št. je bila halštatska naselbina na Rifniku na višku svoje moči. Najdeni so bili številni rimski kovanci iz različnih obdobij vladarjev, kot so Kaligu-

la, Neron, Vespazijan, Avrelj itd. Zanimive so tudi najdbe iz Podgorja, kjer so leta 1872 odkopali otroški sarkofag iz belega marmorja, v katerem je bil zlat prstan. Leta 1921 so našli bronast kipec mladeniča, ki naj bi nastal v 2. stoletju.

V 5. in 6. stoletju sta bili na Rifniku dve svetišči. Poznoantične hiše na Gori so bile zgrajene iz kamna in so imele več sob. Zidove je že vezala malta, kritina pa je bila lesena. Greli so se s preprosto centralno kurjavo, vodo so dobivali iz vodnega zbiralnika, ki je bil vklesan v živo skalo. Uporabljali so kapnico, ki so jo speljali s strehe svetišča v zbiralnik. Malce pozneje je bil postavljen 220 metrov dolg obrambni zid s stražarnico. S prihodom Slovanov je bila naselbina na Rifniku opuščena.

Zanimive so tudi ruševine gradu Reichenegg. Prvič je grad omenjen že leta 1163, v 15. stoletju je iz posesti rifniških gospodov prešel v last celjskih grofov. Od leta 1635, ko je bil med kmečkimi upori opustošen, je le še razvalina.

čajno je največ padavin spomladi in v zgodnji jeseni. Za območje Voglajne je značilna megla, predvsem jeseni in spomladi.

Hidrološke in naravne vrednote

Med najbolj poznane vodotoke sodi reka Voglajna. S tem imenom teče šele od sotočja Jezerščice, Slivniškega potoka in Ločnice. Pritokov Voglajne je več, nekateri izmed njih imajo tudi hudourniški značaj. Vsi vodotoki imajo običajno višek pretoka spomladi in jeseni. Izjemno zanimivo je Slivniško jezero, kjer je primeren prostor za rekreacijske dejavnosti – za ribolov in piknike. Gre za umetno jezero, ki leži v bližini Gorice pri Slivnici. Napolnjeno je bilo leta 1976 za potrebe Železarne Štore. Zaradi novejšje razvojne tehnologije ga ta ni več potrebovala. Njegova

Velikonočnica na rastišču Boletina pri Ponikvi
Foto Franci Horvat

površina znaša 84 ha, dolgo je 5 km in široko do 0,5 km. Nekateri ga imenujejo Kozjansko morje.

Ribnikov na Blagovni je precej, sedem večjih in nekaj manjših. V njih vzrejajo krape za potrebe bližnje okolice in Celja. V enem izmed njih raste tudi vodni orešek. Zaradi svoje izjemnosti je postal visoko varovana naravna vrednota državnega pomena. V severnem delu občine se uveljavlja predalpsko, panonsko in ilirsko prirodno rastje. V nižinah je precej iglavcev, zlasti smrek, mladih jelk in borov. Mešane listnate gozdove v osojah in hribovju sestavljajo bukev, črni gaber, mali jesen in hrast.

Ruševine gradu Rifnik
Foto Franci Horvat

Rajski otok na ribniku
pri Blagovni
Foto Franci Horvat

Med pomembne naravne vrednote sodi velikonočnica na Boletini. Občina Šentjur je leta 1993 rastišče zavarovala kot botanični naravni spomenik. Poleg omenjenih naravnih vrednot je še nekaj posameznih dreves, ki vzbujajo pozornost, na primer pagodovec pri Železniški postaji Šentjur, kostanjev drevored pri Ponikvi in turška lipa pri Planinskem gradu. Nekaj je tudi jam in brezen, kot so Hudičeva luknja pri Boletini, brezno pri Okrogu in Prestreško brezno pri Spodnji Ponkvi.

Južni del občine – to so krajevne skupnosti Gorica pri Slivnici, Loka pri Žusmu, Planina pri Sevnici, Kalobje in Prevorje – spada v Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje, ki je pod okriljem Unescovega programa Človek in biosfera. Status biosfernega območja je pridobil leta 2010, z njim upravlja Javni

zavod Kozjanski park. Na teh območjih so poudarjeni ohranjanje krajine in biotske pestrosti, do okolja in narave prijazen gospodarski razvoj ter pomembnost raziskovanja in izobraževanja. Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje združuje in povezuje vse te dejavnosti.

Zgodovinski pregled območja

Najstarejše najdbe o poselitvi segajo v neolitik in so v Dobrinskem, Goričici, Slatini, Ponikvi, Šentjurju in pri Planini pri Sevnici. Nekaj posebnega je Rifnik, kjer so našli zelo bogate ostaline. Čez ozemlje je vodila rimska cesta Celeia–Petovio, ob kateri so na več mestih našli ostanke antične kulture. Ko so bila prekinjena madžarska ropanja, se je na tem območju utrdila nemška oblast, pokrajina je takrat pripadala Savinjski marki Viljema I. in II. Leta 1042 je bil v Krki na Koroškem ustanovljen samostan, ki je postal lastnik velikega posestva od Šaleške doline do Sotle in čez Savo vse do Mirne. Njihovi škofje so takrat postavili več gradov, kot sta Rifnik in grad na Planini. V 14. stoletju so te gradove dobili celjski grofje. Zaradi prehodnega značaja ozemlja so tod večkrat vpadli Turki. Uporni kmetje so leta 1635 porušili grad Rifnik, takratni lastnik je iz Rifnika prenesel upravo na Blagovno. V času pred prvo svetovno vojno so bili prebivalci Šentjurja kljub hudim pritiskom Nemcev sila zavedni. Pomembno zaslugo za to lahko pripišemo rodbini Ipavec. Prav tako so ostali zavedni med obema vojnama. Med drugo svetovno vojno je bilo izseljenih veliko ljudi v Srbijo in na Hrvaško, mnoge pa so odpeljali v koncentracijska taborišča. ●

Informacije

Kako do Šentjurja: Na to območje se pripeljemo po štajerski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Dramlje. Od tam naprej je odvisno, katero pot do Dramelj, Šentjurja ali Žusma si bomo izbrali.

Vodnika: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.
Stanko Klinar: *Slomškova pot*. Mohorjeva družba, 2002.

Literatura: Igor Grdina in Vinko Skale: *Šentjur*. Krajevna skupnost Šentjur mesto, 2002.

Alenka Testaniere s sodelavci: *V tej lepi deželi*. Občina Šentjur in Razvojnica agencija Kozjansko, 2006.

Zemljevida: *Posavsko hribovje*, Kartografija; 1: 75.000.

Šentjur, turistična karta občine in mesta, Občina Šentjur pri Celju, 1: 30.000 in 1: 7.500.

Resevna, 682 m

Posavsko hribovje

Na Resevni kljub poraščenosti za odličen razgled skrbi 20 metrov visok kovinski stolp. Že leta 1953 so šentjurski planinci zgradili 12 metrov visok lesen stolp, ki jim je odlično služil dobrih 15 let. Ena izmed viharjih noči je bila kriva, da se je porušil.

Današnji kovinski razgledni stolp stoji od leta 1996, do vrha je treba premagati več kot sto stopnic. Z njega vidimo vzhodno Rifnik in ostale hribe Kozjanskega, severovzhodno Donačko goro in Boč, severno Konjiško goro, Paški Kozjak in Uršljo goro

s Pohorjem v ozadju, zahodno Savinjske Alpe s Peco, jug je rezerviran za Kum, Lisco in Bohor.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 339 m

Izhodišče: Kranjčica, 343 m. Štajersko avtocesto zapustimo na izvozu Dramlje in se zapeljemo v Šentjur. V centru pri semaforjih se peljemo naravnost proti podvozu in zavijemo proti Hruševcu. Mimo osnovne šole nadaljujemo po ulici Franja Malgaja v gozd, kjer je manjše parkirišče na desni strani.

WGS84: N 46.2021, E 15.3672

Koča: Planinski dom na Resevni, 682 m, telefon +389 03 574 05 63

Časi: Izhodišče–Resevna 45 min

Resevna–izhodišče 45 min

Skupaj 1.30 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevid: *Posavsko hribovje*,

Planinski dom na Resevni Foto Franci Horvat

Žusem, 669 m

Posavsko hribovje

Na severovzhodnem vrhu Velikega Špička, najvišje točke Žusma, je Stolp ljubezni. Visok je 25,9 metra in je najvišji lesen stolp v Sloveniji. Nanj vodi 116 stopnic, ima 22 podestov ter dve razgledni ploščadi. Razgled z njega v lepem vre-

menu je veličasten, saj vidimo tako proti Hrvaški kot Madžarski in Avstriji. Da o domačih gorah ne govorimo – pogled seže celo do Triglava. Na vrhu je zvonček želja. Stolp je zgradilo Planinsko društvo Žusem leta 2015.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 357 m

Izhodišče: Turistična kmetija Žurej, 312 m. Štajersko avtocesto zapustimo na izvozu Dramlje. Pot nadaljujemo proti Šentjurju, kjer se odcepimo proti Kozjemu. V Gorici pri Slivnici v krožišču zavijemo levo proti Sv. Štefanu, Loki, Podčetrtku. Peljemo se mimo Slivniškega jezera in odcepa za Sv. Štefan do naslednjega razpotja, kjer zavijemo desno proti Ječevu, Dobrini, Hrastju in smo kmalu na izhodišču. WGS84: N 46.1676, E 15.4715°

Časi: Izhodišče–Žusem 1 h

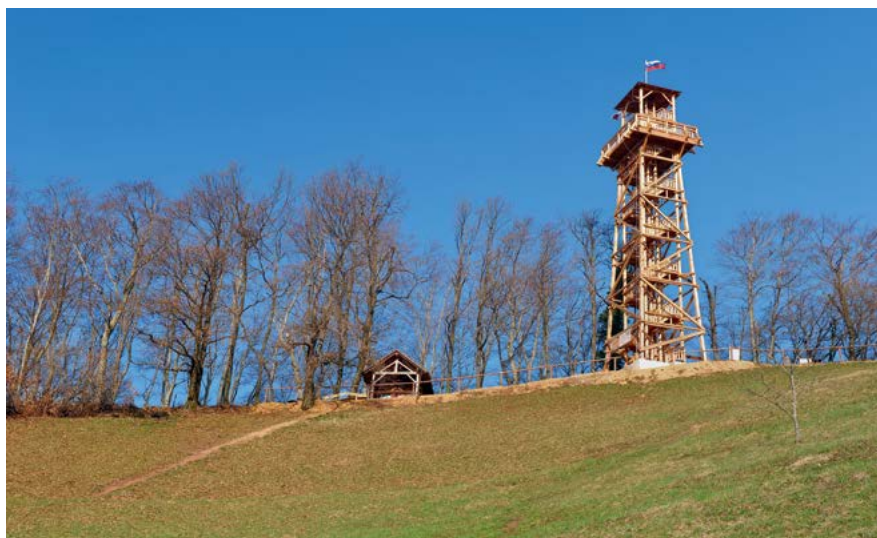
Žusem–Panoramska pot–izhodišče 1.40 h

Skupaj 2.40 h

Sezona: Vsi letni časi

Zemljevid: *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1: 75.000.

Vzpon: Od Domačije Žurej gremo čez travnik v gozd, kjer nas smerokaz usmeri levo proti Žusmu in Stolpu ljubezni. Široka pot nas vodi

Stolp ljubezni Foto Franci Horvat

Kartografija, 1: 75.000.

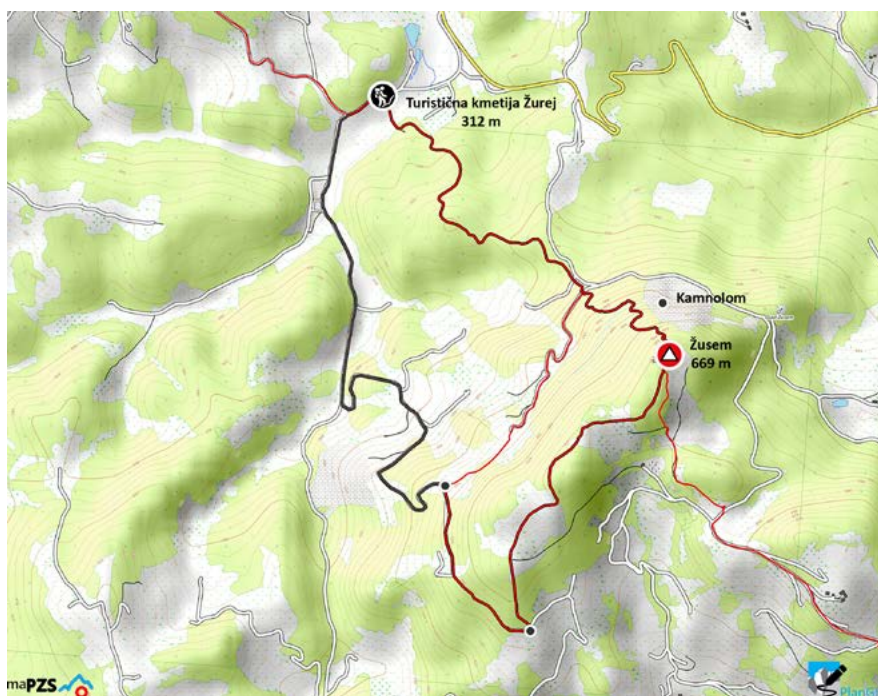
Vzpon: Na začetek označene poti nas opozori oznaka za Planinski dom Resevna. Pot se zložno vzpne po gozdu vse do razpotja, kjer gremo levo po nakazanem grebenčku. Pri križu in klopi se nam priključi pot iz Štor. Lična tabla nas usmeri južno mimo domačije na desni strani. Nato prečimo kolovoz

in nadaljujemo sprva nekoliko strmo navzgor. Sledi udobna in široka pot, ki nas vodi okoli hriba do počivališča (klopca). Nadaljujemo lahko vse do novega razpotja, kjer zavijemo desno do asfaltne ceste, ki jo prečimo, in nadaljujemo desno navzgor. Še vedno smo na udobni poti vse do stika poti s Svetine. Pred nami je nekoliko strmejša

pot, ki vodi do razglednega stolpa.

Sestop: Sestopimo po kolovozu mimo Planinskega doma in Zavetišča na Resevni do asfaltne ceste, ki pripelje iz Šentjurja (parkirišče). Nadaljujemo po asfaltni cesti mimo zanimivega studentca in razpotja za strmo pot navzdol. Udobne poti je hitro konec, kajti kmalu smo pri stiku s potjo, ki smo jo opravili pri vzponu. Sestopimo po poti vzpona, vse do izhodišča.

Franci Horvat

rahlo navzgor, čez čas se spremeni v grebensko pot. Na vrhu vzpetine nas pričaka skromna klopca, nato se nekoliko spustimo in zopet dvignemo, da

pridemo do kolovoza oziroma čez čas do asfaltne ceste, ki jo prečimo. Od tu naprej je pot strmejša, na nekaj mestih hojo olajšajo stopnice iz lesenih debel.

Nadaljujemo do roba Kamnoloma Žusem. Ob njegovem desnem robu pridemo do jeklenic in skob, ki nas varno vodijo čez kratko skalno stopnjo. Do Stolpa ljubezni imamo samo nekaj okljuk.

Sestop: Od stolpa gremo mimo okrepčevalnice zahodno po Panoramski poti (Ravne njive–Ječevo–Žurej, 1.40 h). Sprva se spustimo na travnik, nato pa zopet nekoliko dvignemo (lep pogled na cerkvi sv. Jakoba in sv. Valentina). Sledi spust do Ravnih njiv oziroma majhnega kozolca po gozdu in široki poti, ki nas čez čas pripelje do ceste, kjer zavijemo desno za Užmah–Ječevo. Tudi tu sledimo kolovozu desno, ki vodi vse do stare kozjanske hiše. Nadaljujemo desno po kolovozu (ne po asfaltu) do naslednje domačije (Hrastje 29) in nato sledi spust mimo vodnega zajetja in kamnoloma do naslednje domačije. Po asfaltirani cesti sestopimo v dolino, malo pred koncem sestopa nas na razpotju tabla na kozolcu usmeri desno. Do kmetije Žurej je še 10 minut hoje.

Franci Horvat

Cerkev sv. Uršule Foto Franci Horvat

Kot izletniška točka je ena izmed najbolj priljubljenih in obiskanih. Razgled s tega po višini sila skromnega hriba je res enkraten. Na vzhodu vidimo Boč, na Hrvaškem Sleme, sledijo Bohor in ostalo Posavsko-Zasavsko hribovje, ki na zahodu preide na Menino planino. Na severu vidimo Konjiško goro, za katero se skriva Pohorje. Do sv. Uršule pripelje več označenih poti: Ponikva ali Hotunje–sv. Uršula nad Dramljami, Dramlje–sv. Uršula nad Dramljami in Dramlje–sv. Uršula nad Dramljami (čez Šedino). Za vzpon bomo uporabili zadnjo, za sestop pa nekoliko krajšo in bolj direktno v Dramlje. S Ponikve pripelje tudi Slomškova pot.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 148 m

Izhodišče: Dramlje, 316 m. Štajersko avtocesto zapustimo na izvozu Dramlje, nato na prvem križišču zavijemo levo proti Dramljam. Po dobrem kilometru zopet zavijemo levo proti Svetelki. V bližini osnovne šole ali gasilskega

doma parkiramo.

WGS84: N 46.2728, E 15.3912

Časi: Izhodišče–Šeida–Sv. Uršula 45 min

Sv. Uršula–izhodišče 30 min

Skupaj 1.15 h

Sezona: Vsi letni časi

Zemljevida: Posavsko hribovje, Kartografija; 1: 75.000; Šentjur, turistična karta občine in mesta, Občina Šentjur pri Celju, 1: 30.000 in 1: 7.500.

Vzpon: Pri gasilskem domu (oznaka za sv. Uršulo) se spustimo do glavne ceste. Tu zavijemo levo (severno) do križišča z oznakami za naš hrib. Pot nas vodi mimo cerkve sv. Ilija do naslednjega križišča, kjer zavijemo desno na pot čez Šeido. V gozdu se nam pridruži pot iz Ponikve oziroma Slomškova pot. Sledimo strmi in ozki asfaltirani cesti levo vse do domačije, kjer se konča. Tam nas puščica usmeri levo navzgor po travniku med vinogradi. Pot se hitro unese in zopet smo pri asfaltni cesti, kjer zavijemo desno. Do cerkve imamo še nekaj minut zmerne hoje.

Rifnik nad Šentjurjem, 568 m

Zanimivo ime, ki zveni nekako drugače, bolj mistično in malce "diši" po patini oziroma burni zgodovini. Hrib, ki je visok borih 568 metrov s kopastim vrhom

in širnim razgledom, je v preteklosti nudil ugodno možnost za varno naselitev. Gora, kot ji pravijo domačini, je bila neprekinjeno poseljena skozi vsa pomembnejša ar-

heološka obdobja, od mlajše kamene dobe pa vse do prihoda Slovanov.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 288 m

Izhodišče: Šibenik, 280 m. Štajersko avtocesto zapustimo na izvozu Dramlje. Pot nadaljujemo proti Šentjurju, kjer v velikem križišču s semaforji nadaljujemo naravnost proti podvozu in sledimo oznakam za Šentrupert. Za tablo s koncem naselja Šentjur je manjše parkirišče in smerokaz za Šibenik, kjer parkiramo.

WGS84: N 46,2026, E 15,3932

Časi: Izhodišče–Rifnik 45 min

Rifnik–domačija Jazbec–izhodišče

45 min

Skupaj 1.30 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. PZS, 2004.

Zemljevid: Posavsko hribovje, Kartografija, 1: 75.000.

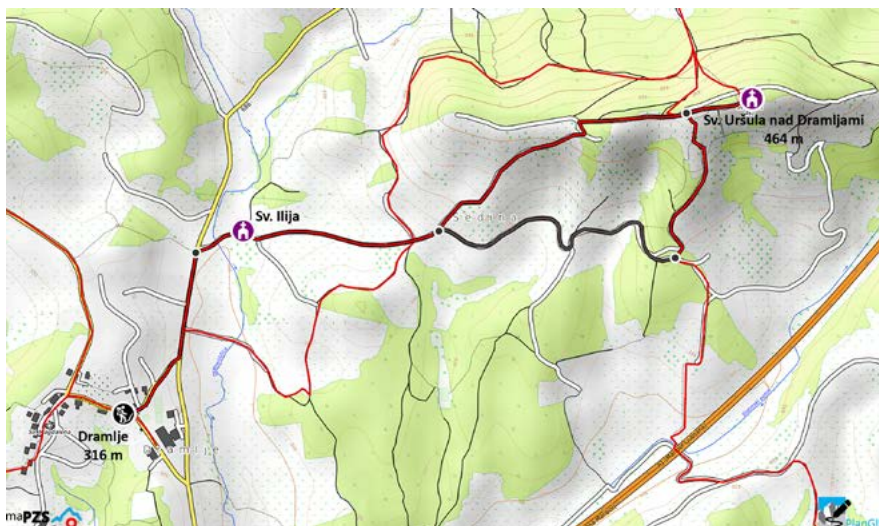
Vzpon: Po asfaltni cesti gremo sto

Na Rifniku, desno je arheološko najdišče. Foto Franci Horvat

Sv. Uršula nad Dramljami, 464 m

Posavsko hribovje

Sestop: Od cerkve sv. Uršule se spustimo mimo mežnarije oz. doma PD Dramlje po cesti vse do odcepa na levo proti dolini (desno kapelica s podobo Antona Martina Slomška). Asfaltna

cesta nas nato pripelje do razpotja, kjer smo na vzponu zavili desno. Pot na izhodišče nadaljujemo po znani poti.

Franci Horvat

Rifnik nad Šentjurjem, 568 m

Posavsko hribovje

nas pripelje na travnik in desno proti domačiji Jazbec (parkirišče za tiste, ki se na Rifnik pripeljejo z avtom). Nadaljujemo po cesti, mimo lepega kozolca do kapelice, kjer zavijemo desno mimo kmetije v gozd. Gozdni odsek je sila kratek, nato smo zopet na asfaltni cesti, po kateri sestopimo v Šibenik oziroma do avtomobila.

Franci Horvat

metrov proti Šentjurju do oznak na desni za Rifnik. Markirana pot nas vodi sprva po stopnicah navzgor v gozd, nato spet pridemo do asfaltna ceste, ki jo zapustimo pri oznaki za Rifnik. Sledimo kolovozu, kaj kmalu na levi opazimo ostanke gradu Reichenegg. Od tam nadaljujemo po vlaki, ki

se dviga proti arheološkemu najdišču Rifnik. Pozneje se nam priključi pot iz Jakoba. Do razgledišča na Rifniku je še nekaj korakov, tam je tudi vpisna knjiga.

Sestop: Od razgledišča sestopimo po poti vzpona do razpotja, kjer zavijemo levo proti Jakobu pri Šentjurju. Pot

Veter, sneg in nekaj peska

Ko se spomini obudijo

Napoved za tisti dan ni bila bog ve kaj (oblačno z možnostjo rosenja), a ker je dan izbral mene in ne obratno, sem cilj prilagodil napovedi in sklenil, da grem na Zelenico. Zeleniško sedlo je v takih nestanovitnih vremenskih razmerah kar prijazen cilj. Orientacijsko je pot nezahtevna tudi v megli. Če se razmere še poslabšajo, jo z lahkoto ucvreš nazaj proti avtu; v nasprotnem primeru greš lahko naprej od Zelenice na okoliške vrhove.

Čeprav nisem bil zgoden, je bilo parkirišče prazno. Hm, ne pomnim, kdaj sem to nazadnje doživel. Mogoče je bilo tako zaradi delovnega dneva in vremenske napovedi? A priznam, da mi je bilo to všeč. Iz avta sem hkrati jemal turno opremo in odgovarjal na telefonski klic, ko sem nezavedno vzdiknil: "... saj tukaj sneži!"

"Kje pa si?" me je vprašal Damjan.

"Na Ljubelju," sem odgovoril in opazoval ples že kar debelih snežink. Zadnja leta to sredi aprila ni bilo ravno pogosto. Letos je bila narava s snegom v sredogorju zelo radodarna in tudi Zelenica je bila dobro preskrbljena z njim.

Smučke sem si naložil na ramo in odkorakal kakšnih petdeset višinskih metrov v klančino, kjer se je na malce položnejšem delu začela stanovitna snežna odeja. Moč vetra se je povečevala in kmalu so snežinke letele mimo mene že skoraj vodoravno. Oblekel sem si vetrovko in čez glavo poveznil kapuco, si nataknil smuči in zarezal v belino. Ta divjost narave, ki sta jo ustvarila veter in sneženje, me je prevzela. Ampak da so se mi snežinke zabadale v oči, je bilo vseeno preveč moteče in na trenutke celo neprijetno pika-

joče. Ker so moja zaščitna očala imela za te razmere bistveno pretemna stekla, si jih nisem nadel, ampak sem rahlo obrnil glavo stran od vetra, v desno, in tako zmanjšal nezakrito površino obraza.

Zaradi tako obrnjene glave sem jih opazil po nekaj korakih. V kulisi vetra, snega in megle so nad gozdno mejo stali okamneli kipi. Monumentalne skulpture so ponosno in pokončno, kot molčeči kamniti strazarji, izstopale iz beline. Skoraj nemogoče je, da teh kamnitih stolpičev ne bi že kdaj prej opazil, a se jih ne spomnim. Tokrat je igra senc močno poudarila njihovo prisotnost. V domišljiji se mi je takoj porodila zgodba o kaznovanih pastirjih divjih muflonov. Ker svoje naloge niso opravili, temveč so dopustili, da so izginili iz teh krajev, jih je vila za kazen začarala v kamnite kipe. Zagotovo imajo imena, bom moral povprašati kolegico, ki je doma iz teh koncev.

Ko misli odplujejo

Hoja je postala meditativna. Stare sledi so bile zakrite z novim snegom. Tako sem ubral čisto svojo, svobodno špuro. Snežinke so se očitno zmanjšale, saj se je zvok vetra spremenil v škrebljanje izstrelkov po

*Robi med prvo ponovitvijo moje "prvenstvene" smeri na piramido
Foto Izidor Tasič*

tkanini kapuce. Zanimivo, kako se v takem stanju lahko misel odseli kamor koli. Nenadoma sem se spomnil, kako sem nekoč v vroči deželi peska, ki ga je prenašal veter in so me drobci pikali po obrazu, osvojil tretji najvišji vrh na tistem območju. Vrh, ki je izstopal iz ravnice in omogočal izreden pogled proti zahodu in jugu. A ker je bil šele tretji po višini, od ravnice višji samo za 65 metrov, je zanemarjeno stal v senci velikih dveh.

Bil sem še čisti zelenec, kar se tiče potovanj z majhnim budžetom, zato je tanek študentski žep že prvi teden postal še tanjši. Vendar sem se hitro učil.

"Hej, bi jahal kamele? Tukaj sem ... sem poglej!" V bučanju vzklikov sem izbral lastnika enega od krikov in ga pobaral o ceni. Preveč je rekel, preveč za barantanje; bili smo šele na začetku razvlečene premikajoče se vrste, ki je sledila puščicam z napisom *Entrance* in ponudnikov je bilo še veliko. Po nekaj metrih je postala cena ugodnejša, nato še ugodnejša. "Kaj pa vstopnina?" Zamahnil je z roko. "Tu ni vstopnine, gremo mimo." Zavili smo med kamnite bloke, stran od vrste, ki so jo sestavljali ljudje, izstopajoči od domačinov tako po oblačilih kot tudi po barvi kože. Ozrl sem se nazaj, ali še kdo uporablja usluge teh prestreznikov v puščavskih oblačilih, ki so vabili turiste k sebi, a ni bilo videti.

Z Robijem nisva bila le popolna zelenca, bila sva tudi popolnoma nevedna glede tega, kaj je tu pomembno. Drugače bi vedela, da te uraden vhod pripelje neposredno pred najpomembnejši turistični objekt v regiji. Naju pa so odpeljali na drugo stran, kjer so na take kot midva stoično čakale kamele. Arabec je bolj barantal. Prej dogovorjena cena je sicer res bila za jahanje dveh kamel, toda ena in ena je tri.

"Poglej," mi reče, "kamele potrebuje nekoga, ki jih usmerja, in tudi on potrebuje kamele, to so torej tri

kamele." Po nekaj besednih dokazovanjih, kjer se je slovanska logika križala z arabsko, smo na koncu zahajali le dve kameli, eno sem delil z vodičem kamel. Dogovor je dogovor; četudi kamelji. Velblodi imajo čudovit pogled in s svojimi trepalnicami prijazno mežikajo, a le dokler ne odprejo ust in pokažejo jezika. Ta del nasmeha ni preveč privlačna stran kamel. Tudi jahanje kamele ni ravno povezano z romantiko, slike lažeje. Vendar je vse skupaj hitro pozabljeno v čudoviti kulisi piramid, ki se kažejo na najini desni.

V popoldanskem soncu, ki ga ne moti niti krpica oblaka, se piramide v vseh možnih odtenkih rjave barve počasi razvrstijo ob nama, od tistih velikih malo dlje do treh manjših kockastih, ki jih počasi obidem. Ko se znajdemo pod vznožjem ene od piramid, kamela nerodno poklekne, da se skoraj prekucnem, in vodnik nam nakaže, da smo prispeli. Nič mi ni bilo jasno, mislil sem, da bo to krožna tura. Verjetno so mi pri pogajanjih o ceni kamele to tudi povedali, a je bil prisoten komunikacijski mrk, ali pa so me po arabsko pretentali. Ker je bila angleščina vodnika kamel tako dobra kot moja arabščina, znam samo pozdraviti, sem se hitro odpovedal kakršni koli argumentaciji z njim ter se raje začel razgledovati naokoli. Piramida, kjer smo razjahali, ni bila tista velika niti ona, ki je nekoliko manjša, vendar je zaradi svojega še ohranjene-ga vrha bolj fotogenična. Zaustavili smo se pri tretji piramidi, ki samo zato, ker stoji poleg "velikih" dveh, ni cilj večjih turističnih tokov.

Plezanje

K meni je pristopil mlad domačin in me vprašal, če bi šel na vrh piramide.

"A je dovoljeno?" sem začudeno vprašal.

"Ja, ja, jaz sem vodnik." Ogledal sem si ga; oblečen je bil v tradicionalno arabsko tuniko, na nogah je imel

natikače ... Kako lahko v taki obutvi in teh oblačilih vodi po skalah? On že ne bo moj vodnik. Tisto leto sem bil plezalno v formi, v kondiciji, s kar nekaj skalnimi smermi za sabo. Ogledoval sem kamnite bloke. Gor ne bo problem, niso previsoki. Pri spustu pa bodo enake pasti kot pri nas v hribih, ko se drobir nahaja na gladki, skoraj ravni površini in ti zaradi nepazljivosti lahko spodnese nogo. Še enkrat sem ga vprašal: "A se res lahko spleza na piramido?"

"Ja, ja," je ležerno odvrnil.

Pogledal sem Robija: "Jaz grem gor!" In se v trenutku zapodil na kamnite bloke. Skale so bile tople, hrapave, peskaste. Niso se upirale, plezarija je bila enostavna, tu pa tam sem si pomagal še s kolenom, ki se ga prekobalil čez rob pred ritjo, večinoma pa so zadostovale roke in odriv z nogami.

Na vrhu je bil res lep razgled. Puščava proti jugozahodu je segala v neskončnost. Nedaleč pod menoj se je nekdo podil s konji, ki so vzdigovali puščavski prah, videlo se je, da uživa v diru. Proti severu sta se piramidi, prav nenavadno, ker smo s fotografij navajeni drugačne perspektive, dvigovali pred kuliso Kaira. Piramide so na obrobju velemesta, a fotografije jih vedno kažejo v smeri puščave. Na vrhu je bilo nekaj "narobe". Ni bilo ostankov sodobne civilizacije, ni bilo papirčkov, pločevink, plastičnih steklenic, niti podpisov, vpraskanih v skalo. Zazdelo se mi je, da fant mogoče le ni tako prepričljivo trdil, da je res dovoljeno plezanje po piramidi. *Matr*, nimam veliko denarja, še najmanj pa za kakšne neumne kazni. Pozneje sem zvedel, da plezanje po piramidah res ni dovoljeno. Še enkrat sem zaokrožil s pogledom naokoli, si poskusil čim več zapomniti ter se previdno in počasneje odpravil navzdol po pasteh, ki so prikrito čakale v obliki peska in drobnih kamenčkov na starih kamnitih skladih piramide.

Iz rjavega nazaj v belo

Veter se je zavrtinčil, mi vrgel snežinke naravnost v obraz in me prestavil v sedanjost. Glavo sem samodejno obrnil v levo, proti Šentancu, katerega zgornji del so zakrivali oblaki. Ko sem se prvič znašel na Zelenici, smučarske naprave so takrat še obratovale v polnem zagonu, so mi povedali – ne domačini, temveč obiskovalci – o plazu, ki naj bi prišel iz Šentanca in pokopal pol razreda. Ta tragična zgodba je bila napihnjena, ribiška, bi lahko rekli, število žrtev je bilo dejansko manjše (a še vedno preveliko), prave razmere pa bistveno slabše od pripovedovanih, a tega tedaj nisem vedel.

Zato se mi je zgodba močno vtisnila v podzavest in sem se vzpona ter smučanja po tej *flanki* nezavedno dolgo izogibal. Zgodba, kot sem jo slišal prvič, je lep kazalnik, kako se lahko dogodki v ustnem posredo-

V lepem vremenu običajno podaljšam turo na vesine nad Zelenico. Pogled z vrha Vrtače proti jugozahodu, proti morju

Foto Izidor Tasič

Izstop iz Centralne grape v Vrtači

Foto Izidor Tasič

Skriti vrhovi Begunjščice so se še bolj zavili v oblake, ki so se spuščali vedno nižje in grozili, da se bodo na moji poti spremenili v meglo.

Foto Izidor Tasič

vanju med pripovedovalci preoblikujejo in drugače obarvajo. Tako neke v preteklosti nastanejo tabuji, prepovedi, ki sedejo v zavest sedanosti. Šele ko sem prehodil in presmučal vsa pobočja tod okoli, ki imajo v svojem imenu besedo plaz, sem se zavedel, da sem si ustvaril tabu. Ker se tabuji tudi prekršijo, sem se nekega dne povzpел na Begunjščico po Šentancu in odsmučal po njem. A še vedno mi je najljubši spust po Smokuškem plazu, bil je moj prvi spust z Begunjščice.

Planinska postojanka na Zelenici je bila osamljena in zaprta. Vreme se ni kaj bistveno spremenilo, veter se je za trenutek umiril in se nato spet zmagoslavno razdivjal. Vrhovi hribov so se skrivali v oblakih, le vrh Ljubeljščice je dovolj nizko, da je bil viden. Nadstrešek pri koči ni dajal zavetja pred vrtinčastim vetrom. Dobro, grem pa naprej, na "Triangel". Pred nedavnim mi je nekdo povedal, da obstaja pešpot nad "levim zgornjim smučiščem", s katero se ogneš strmini pri direktnem pristopu proti Trianglu. Res že dolga leta hodim tod okoli, a da za to pot nisem zvedel že prej, samo pomeni, da hodim okoli z zaprtimi ušesi ali očmi, ker je sam nisem opazil. Pot naj bi se začela pri skali, kjer zaviješ proti Suhemu ruševju. To je sicer pomenilo, da bom naredil manjši ovinek, a Srbi imajo za take ovinke priročen prego-

Na vrhu Triangla je veter igral svojo pesem na napeti žici vremenske postaje.

Foto Izidor Tasič

vor "Preče krače, naokolo brže" (Bližnjice so krajše, a po daljši poti prideš hitreje). Pot "pri skali" je bila enostavno opazna in s prijaznim naklonom. Pa še drevesa so ponujala nekoliko zavetja pred nestanovitnim vetrom, ki je v nekem trenutku vseeno našel pod do mene; moral sem se zasidrati s palicami, da me ni sunek prekopicnil, nato sem še počakal, dokler ni minil snežni posip z vej. Na zadnji strmini pred vrhom je bil sneg spihan, ostal je samo zloščen led, ki se je sivkasto bleščal. O, sranje.

Izkušnje

Pred leti sem nedaleč od tod, v Centralni grapi v Vrtači, kot popolni zelenec imel kar dobro šolo s trdim snegom. Vreme je bilo lepo in sončno. Najtežji in ožji del sem že presmučal. Nekoliko nižje so na mestu, ki sem ga že vnaprej določil za počitek, stali pohodniki, zato sem naredil še en zavoj in tik preden sem se ustavil, s špicami smuči zadel v snežno grudo velikosti nogometne žoge. Še danes se spomnim, kako podcenjevalno sem takrat odreagiral. Ko me je res rahel sunek zaustavil, sem pomislil, da to ni nič takega, in ležerno dopustil, da mi je težišče skoraj nevidno zasukalo malce naprej, v strmino. Še preden sem se zavedel, je težnost premagala trenje in v trenutku me je z glavo navzdol odneslo po trdi snežni strmini s hitrostjo, ki me je osupnila. Ampak bil sem še svež iz alpinistične šole (vsaj to), cepin je bil v roki in odreagiral sem res hitro, takoj sem začel zaustavljanje. Z eno roko na ratišču in drugo na glavi cepina ter z lopatko pod prsnico sem se z vso težo naslonil na okel. Vse to sem dejansko naredil v trenutku.

Najprej me je zasukalo v pravičen položaj z glavo navzgor; noge sem v kolenu pokrčil, da so bile smučke v zraku, nato pa sem ... čakal. Okel je grabil, trgjal sneg in led pod mano, cepin se je upiral in se želel iztrgati iz objema, a teža telesa tega ni dovolila in ga je tiščala nazaj v sneg. Nenadoma je sneg nehal brizgati okoli mene. Ustavil sem se. Dvignil sem glavo in opazil prestrašene poglede gledalcev, ki so kot zamrznjeni stali

in gledali v mojo smer. Hm, je moralo biti kar atraktivno. Samo eden je takoj stekel k meni – bil je Žorž, vodja skupine vzpenjajočih.

"Je vse v redu?" Ja, vse je v redu. Na srečo me ni prepoznal, mi je bilo kar nerodno pred njim. Bil je moj inštruktor, ko sem bil še pripravnik v alpinistični šoli. Nekoč pozneje sem bil na isti strmini, sicer kar nekoliko nižje, tudi sam gledalec. Mimo mene je pribučala dama v zeleni obleki, nad nami je nekdo kričal: "Zabij cepin! Zabij cepin!" Ampak cepin je držala visoko nad glavo in prelahko udarjala z njim po snegu. Četudi bi ji ga uspelo zabiti v tem položaju, ji to ne bi pomagalo, iztrgalo bi ji ga iz rok *kot keks*. Nekoliko nižje je bil sneg mehkejši, zgrešila je vse osamele skale in se na vznožju strmine elegantno ustavila, verjetno psihično in fizično pretresena, saj tak tobogan ne ponuja ravno užitka.

Vem pa še za en pripetljaj izpred nekaj let, pri katerem je bila prisotna res zvrhana mera sreče. Nekega dne je prišla k meni prijateljica z vprašanjem, ali ji posodim cepin, ker gredo v hribe. Ko mi ga je čez nekaj dni vrnila, je nosila roko v obvezi. Na zelo plastičen način mi je povedala, kako ji je moja prusikova zanka na cepinu rešila življenje. Zaradi cokle na derezah ji je spodrsnilo nekaj metrov nad prepadom. Med obratom padca, s hrbtom obrnjena proti snegu, ko se s telesom še ni dotaknila ledene podlage, je z iztegnjeno roko močno sunila in nezavedno ves sunek obrata in telesa uporabila za to, da se je okel cepina močno zabil v ledeni sneg. Ker je bila roka, v kateri je držala cepin, iztegnjena, ji je cepin zaradi lastne teže iztrgalo iz roke. Takrat sem imel na cepinu prusik z drsečo (obešenčevo) zanko. Zadeva je dobro delovala v veliki večini primerov, zanka na prusiku je tekla na eni strani pod pazduho, na drugi pa čez ramo in je s tem omogočala dokaj svobodno zapikovanje cepina v led ali sneg in hitro preprijemanje. A dobro je delovala le, če cepina ni iztrgalo iz iztegnjene roke, tiste, pod katere pazduho je tekla zanka. Ko je bila roka iztegnjena, pazduha ni več delovala kot kljuka, ki bi morala zanko zadržati na telesu. Ker ni bilo nobenega odpora, je zanko potegnilo s telesa. S tem je omogočila cepinu, da je pobegnil skupaj s prusikom. Prav to se je zgodilo tudi prijateljici. Toda del zanke se je čisto na koncu, tik preden je zdrsnil z roke, zataknil za rob rokavice, na srečo dovolj debel, da se je zanka zadržala okoli zapestja (razlog za *gips*). Zdrsnila je v smeri zapicenege cepina. Prusik je bil zavezan na pravem mestu okla, v dani geometriji padca je deloval na cepin tako, da se je le še bolj zajedel v trdi sneg in ga ni izpuli. Prijateljica se je v trenutku zaustavila, nedaleč od roba. Pravi, da ima zdaj dva rojstna dneva.

Smuk in spomin na tiste oči

Na vrhu Triangla je veter igral svojo pesem na napeti žici vremenske postaje. Hitro sem se preuredil v smučarja, pospravil pse, zapel pancerja, nataknil čelado in pripel smučiči. Naredil sem par zavojev, preskusil svoje občutke, ugotovil, da led ni pravi trdi led in da smučke

lepo režejo ter se ustavil. Kljub čudnemu vremenu me vseeno ni vleklo v dolino, v svet, kjer zdaj maske vse bolj zakrivajo nasmeha, to čudovito stvar vsakega obraza. Nasmehi so zakriti, oči se pa še niso navadile smejeti.

Ponovno sem se spomnil Egipta. Zanimivo, kako je ta dan klical spomine iz vroče dežele. Z Robijem sva zapuščala kairski živalski vrt, ki je bil brutalni predstavnik takratnega časa in kraja. Živali so rjovele, kričale, skakale, vse zaradi palic čuvajev, ki so jih uporabljali v želji po čim večjem bakšišu. Ko so naju zagledali, se je v pričakovanju dolarja njihovo trpinčenje živali izrazilo povečalo. Zaradi tega naju je kar odneslo k izhodu, kjer sva nekoliko utrujena sedla na stopnice. Nenadoma so k nama pristopila dekleta, domačinke, in naju sproščeno ogovorile. Pri eni med njimi, ta je pravzaprav največ govorila, je glas je prihajal skozi usta, toda govorile so njene oči. O, kakšno dinami-

ko so imele te oči, kaj vse so znale povedati in kako so se znale smejeti in žareti. Pogovor ni trajal prav dolgo, oči so nenadoma dobile siv podton in pogled je zastal za najinima hrbtoma. Obrnil sem se in zagledal gručo domačih mladeničev, ki so mrko gledali v najini smeri. Sklonila se je k nama in tiho dejala: "Čas je, da gremo." Nato so se dekleta zasmejala neznani šali, nam pomahala in se odpravila naprej.

Še enkrat sem s pogledom objel vso okolico. Zakriti vrhovi so se še bolj odeli v oblake, ki so se spuščali vse nižje in grozili, da se bodo na moji poti spremenili v meglo. Zato sem se, podobno kot na piramidi v vročem Egiptu, tudi tukaj hitro, a previdno, v hladu sivega dne spustil v nižino, v stari-novi svet. ●

Nad Zelenico
Foto Mire Steinbuch

Himalaja ni hotela

Ko odloča korona,
ne pa želje

Ob sončnih vzhodih ali ob večerih so se vrhovi odkrili. Ama Dablam je običajno pritegnil največ naših pogledov.

Foto Miro Štebe

S prelaza Cho La, 5368 m, smo se prek Dzongle spustili v dolino Kumbu, po kateri poteka t. i. *Everest Highway*, glavni dostop do baznega tabora pod Everestom z nepalske strani. Steza je res širša od tistih, po katerih smo se spustili v dolino, a čakali so nas še vzponi in spusti po kamnitih blokih ledeniške morene. Veselili smo se pogleda na Everest in njegove podanike, vendar se je sramežljivo skrival v pernících nakopičenih oblakov. Tudi zašiljena piramida Ama Dablama, ki smo jo občudovali prejšnji večer in zjutraj, je svoj koničasti vrh tiščala v oblačno sivino. Ama Dablam me je prijetno presenetil, saj sem ga poznal predvsem kot goro z nekoliko prirezanim vrhom, s te strani pa je bil koničast in ga res zaslužno uvrščajo med najlepše gore sveta.

Z razgledi med tokratnim pohodom nismo imeli sreče. Že ko smo prvič poleteli iz Katmanduja proti goram, je letalo v zraku zaradi slabega vremena obrnilo in se vrnilo na letališče. Naš vodnik je rekel, da kaj takega še ni doživel. Tudi dež, ki nas je nekoliko poprhal, naj bi bil za konec aprila malce neobičajen, toda to nas ni prav dosti skrbelo. Naslednji polet je bil uspešen, ko pa smo iz Lukle začeli naš pohod proti Namče Bazarju, razgleda proti najvišjim vrhovom skoraj nismo imeli. Odkrivale so se nam nižje gore, višje so se igrale skrivalnice. Videli smo jih lahko le ob večerih ali zgodaj zjutraj ob sončnem vzhodu. Kasneje so se pokazali le sem pa tja, če nisem imel fotoaparata pripravljenega, jih nisem mogel slikati, ker so se hitro pogreznili v puh oblakov. Na razgledišču nad Namče Bazarjem in Kumjungom, ki mu pravijo

Everest View, smo sicer videli Everest, Lotse, Ama Dablam in okoliške vrhove, pozneje pa so bili na voljo le občasni in kratkotrajni razgledi.

Najprej smo krenili po dolini ledenika Ngozumpa proti Čo Oju, šesti najvišji gori na svetu. Ledenik je s 36 kilometri najdaljši v Himalaji; mi smo šli tja malo zaradi aklimatizacije, predvsem pa zaradi čudovitih razgledov na vrhove okoli jezera Gokyo. Toda razgledov skoraj ni bilo. Na vrh Gokyo Ri, 5357 m, smo se povzpeli v megli. Ko smo želeli do enega od višje ležečih jezer, smo se prebijali skozi snežni metež. Himalaja pač! Zdaj sem razumel alpiniste, ki se pogosto vračajo z odprav, ker zaradi slabega vremena vrhov niso dosegli. Upali smo, da bo vreme boljše, vsaj ko bomo šli proti Everestu. Res je bilo, a vrhovi so se vseeno skrivali za meglicami.

Na poti proti Lobičuju, 6145 m, smo srečevali pohodnike, ki so se vračali v dolino in nam pojasnjevali, da obračajo zaradi epidemije korone ter da je pod Everestom veliko okuženih. V zaselku Lobiče je tudi naš vodnik po telefonu dobil obvestilo, da je Nepal zajela pandemija korone in da državo zapirajo; čez dva dni bodo ustavili mednarodne letalske polete.

Pandemija in evakuacija

Vedeli smo, da v dveh dneh ne bomo prišli do Katmanduja, zato smo se odločili, da pohod nadaljujemo. Kot smo načrtovali že prej, smo tistega dne šli do Gorak Šepa, zadnjega zavetišča pred baznim taborom pod Everestom. Tam smo pustili težjo opremo in nadaljevali do baze pod najvišjo goro sveta. Vendar so nas pred taborom ustavili in napotili nazaj. V baznem taboru naj bi bilo dvesto ljudi okuženih s korono! Razočarani tudi zaradi oblakov, ki so zakrivali Everest, smo se vrnili v Gorak Šep in se naslednji dan povzpeli na razgledni vrh Kala Patthar, 5530 m. Z njega se odpirajo najlepši razgledi na Sagarmato ali Čomolungmo kot Nepalci oziroma Tibetanci imenujejo najvišjo goro sveta. V močnem vetru pa pravega razgleda spet nismo imeli. Bo treba priti še enkrat! Ko smo prišli v Gorak Šep, smo izvedeli, da je v teku evakuacija vseh obiskovalcev doline in da moramo sestopiti do vasi Pangboče, kjer nas bodo pobrali helikopterji in odpeljali v Luklo. Želeli smo obiskati še vznožje Ama Dablama, a ukaz nepalskih oblasti je bilo treba ubogati. Začeli smo sestopati, poslabšalo se je tudi vreme. Ko smo šli mimo vasi Periče, nas je ujel dež s snegom. Da bi v takem po nas prišli helikopterji, ni bilo verjetno. Prespali smo v Pangbočuju in se zbudili v megleno jutro, okoli nas je zapadlo kakih petnajst centimetrov novega snega.

Na helikopterje spet ni bilo računati, ukazali so nam, da se spustimo še nižje, do Tengbočuja. Ko smo zapuščali Pangboče, se je megla dvignila in okrog nas so v sveži belini zasijali himalajski lepote, tudi helikopterji bi nas lahko pobrali, a morali smo se spustiti nižje.

V jasnem nebu so nad dolino začeli ropotati helikopterji. Praktično ves čas je bil v zraku vsaj eden. Nisem si mislil, da jih imajo v Nepalju toliko. Videli smo, da so vojaški, a tudi različne turistične agencije jih imajo. V Tengboče smo prišli za rusko odpravo, zato smo morali počakati, da so najprej odpeljali njih, šele nato smo prišli na vrsto. Polet v dolino je omogočal čudovite poglede na strme grape s slapovi, poraščena pobočja, kjer so žarela drevesa cvetočih rododendronov, osamljene domačije in bele vrhove v ozadju. Ti pogledi so me razveselili in hkrati užalostili, ker je bilo naše potovanje skrajšano in smo se že tako kmalu poslovljali od Himalaje.

V Lukli je bilo na heliodromu poleg letališča več helikopterjev, ki so pristajali in vzletali ter dovažali skupine planincev. Pravzaprav je v zraku skoraj ves čas ropotalo. Pričakovali smo, da nas bodo takoj odpeljali naprej v Katmandu, a so se helikopterji ukvarjali predvsem z dovažanjem turistov in alpinistov s

Na vrhu Kalapattharja (5.644 m)
Foto Miro Štebe

Naš vodnik Ivan Kumar dobi sporočilo, da bodo Nepal zaradi epidemije zaprli.
Foto Miro Štebe

Heliodrom v Lukli je bil zelo živahen. Ves čas so bili v zraku helikopterji.
Foto Miro Štebe

*Vozniki rikš so ostali brez dela.
Foto Miro Štebe*

hribov. Vedno znova so nam obljubljali, da bomo poleteli malce pozneje, a smo čakali skoraj ves dan. Šele proti večeru so nas poslali k oddaljenemu, improviziranemu heliodromu na nogometnem igrišču izven mesta.

Tistega dne so imeli v Lukli kar tri heliodrome. Let je bil spet čudovit. Kmalu po vzletu smo se izvili iz oblakov in v večerni luči leteli nad razgibano nepalsko pokrajino, kjer smo med strmimi pragozdnimi pobočji videvali skrbno obdelane riževe terase in majhne vasice. Iz daljave so nas pozdravljali zasneženi himalajski velikani, brez imen, saj jih nismo prepoznali. Polet s helikopterjem je bil zagotovo lepši, kot če bi se vračali z letalom.

Z dobro zastraženega letališča so nas v Katmanduju takoj odpeljali do kliničnega centra, kjer so nas testirali za korono. Doma sem bil pred odhodom

*Na bregovih svete reke Bagmati ob templju Pašupatinat so bile vse ploščadi za obredno upepeljevanje pokojnih v času pandemije praktično ves čas zasedene. Gorelo je nešteto pogrebnih grmad.
Foto Miro Štebe*

*Razgled iz sobe, kjer sem preživel prvo karanteno.
Foto Miro Štebe*

večkrat testiran, a tako pred okužbami zavarovane testiranja nisem nikjer doživel. Brise so jemali iz nosu in iz grla. Potem so nas odpeljali v hotel, v katerem smo bivali, preden smo se odpravili v hribe. Na ulicah, kjer je običajno nepopisna gneča, smo zdaj videvali le veliko barikad, kjer so policisti in vojaki pregledovali prepustnice ter preprečevali nepooblaščen gibanje ljudi. Trgovinice, lokalčki in vse drugo je bilo zaprto. *Lockdown*. Res se je zgodila neverjetna sprememba.

Pozitiven

Zjutraj bi morali s čarterskim poletom odleteti domov. Redni leti so bili ustavljeni, posamezne države in letalske družbe so s posebnimi poleti "reševale" turiste, ki jih je v Nepal ujeta pandemija. Ko smo se odpravljali na letališče, so povedali, da sem edini v skupini pozitiven. Nisem mogel verjeti. Bil sem edini že dvakrat cepljen, čutil nisem nobenih simptomov. Vsi v skupini smo bili pred potovanjem negativni. Med potovanjem se nismo dosti družili z drugimi, če pa smo se, smo uporabljali zaščitne maske. Ni mi jasno, kje sem se okužil. Drugi so se kar odmaknili od mene in ostal sem v karanteni v tamkajšnji kliniki za tujce. Prijatelji so odleteli domov, jaz pa sem bil obsojen na štiri stene bolniške sobe in medicinske sestre v skafandrih. Bile so sicer prijazne, a vse je delovalo tako nadrealistično, da se mi je zdelo, kot da se to ne dogaja meni. Zahteval sem, da me še enkrat testirajo, ker nisem verjel rezultatom. Šele čez dva dni so me res testirali, a mi niso povedali rezultatov. Jemali so mi kri, me pregledovali, kako je z okužbo, pa nisem izvedel. Sobica je imela majhen balkonček, vendar je bil meter stran že zid sosednje stavbe, tako da kakšnega razgleda nisem imel.

Glavni trg Durbar v Katmanduju je bil v času pandemije skoraj prazen.
Foto Miro Štebe

Po dobrem tednu so mi sporočili, da sem negativen in da grem lahko na prostost. Vrnil sem se v hotel, ki sem ga že poznal. S približno šest tisoč turisti sem bil ujet v Nepal. Klatil sem se po zaprtem Katmanduju. Turoben je bil pogled na zaprte trgovinice in ulice, kjer je prej vse kipelo od življenja, hitenja ljudi in hrupa prodajalcev, ki so ponujali svoje blago in usluge. Po praznih ulicah so še vztrajali berači, rikše brez dela so se na vsakem koraku ponujali za prevoze, pred ambulantomami so bile vrste, odprte so bile le lekarne. Lahko sem si v miru ogledoval znamenite templje, palače in druge zanimivosti, ki jih je bilo po prihodu zaradi gneče težko videti. Vendar sem jih zdaj lahko opazoval le od zunaj, ker je bilo vse zaprto. Z rikšo sem se zapeljal do enega najsvežjih delov Katmanduja, do templja Pašupatinat na bregovih svete reke Bagmati. Sprva sem mislil, da me je pripeljal na drug kraj, saj brez množice vernikov in direndaja svetega kraja skorajda nisem prepoznal. Šele ob premišljenem ogledu sem se spet znašel.

Ob reki so skoraj na vseh gatih – ploščadih za upepeljevanje pokojnih, goreli ognji. Med našim prvim obiskom je gorelo le nekaj grmad, zdaj pa so ves čas na nosilih prinašali v pisana ogrinjala zavita nova in nova trupla. Nekatera so na tleh čakala na upepelitev. Dojel sem, da je vse skupaj spremenila pandemija in da opazujem njene posledice. Korona je terjala visok davek. Kasneje sem goreče grmade videval po mestu tudi tam, kjer jih prej ni bilo.

Ponovno pozitiven

Vsi smo si prizadevali najti pot domov. Agent agencije, s katero sem prišel v Nepal, je poskušal najti letalo, da bi se lahko vrnil v Evropo. Pokazala se je možnost, da z letalom katarske letalske družbe poletim v Madrid. Takoj sem bil za. Samo da pridem v Evropo! Pred poletom so me spet testirali in spet

sem bil pozitiven. Nisem mogel verjeti, zahteval sem, da me peljejo v drugo kliniko. Žal sem bi tudi tam pozitiven. Klinika, kjer sem bil prej v karanteni, je bila polna, zato so mi rekli, da moram biti v karanteni v hotelski sobi. Po telefonu sem lahko naročal, kaj bom jedel in pil, ven pa nisem smel.

Razgled skozi okno je bil boljši, moj pametni telefon pa je bil skoraj nem. Prejemal sem lahko le sporočila preko *messengerja*. Žal si takih sporočil nisem želel, sin mi je namreč sporočil, da mi je umrla mama. Tako žalost, obup in nemoč sem občutil le še takrat, ko mi je umrl sin. Ujet v tisti sobi sem si lahko le brisal solze. Predstavniki agencije, domači in prijatelji so se trudili, da bi se lahko vrnil domov, da bi vsaj pogreb še ujel, a je bilo vse zaman. S hotelskim telefonom si nisem mogel kaj dosti pomagati. Po enem tednu je agent spet dobil možnost, da me nemška letalska družba prepelje na Dunaj. Spet testiranje, a še vedno sem bil pozitiven. Pozitiven naj bi bil tudi agent, ki mi je skušal pomagati. Dva dni pozneje se je spet ponudila možnost za polet. Tokrat je test pokazal, da sem negativen, a mesto v letalu je bilo zelo težko dobiti. Z agentom sva šla v predstavništvo ene od letalskih družb, ki je bila sicer zaprta, vrata zaklenjena z verigami in dodatnimi ključavnicami, stene so bile ovešene z napisi, da ni več prostora za polete iz države. Toda agent je poznal lastnico družbe, zato sva se lahko prebila v agencijo. Plačevati je bilo treba podkupnine. Mesto v letalu sem dobil za visoko ceno, a še to le zato, ker sem lastnici trdil, da želim na mamin pogreb, čeprav sem vedel, da sem ga že zamudil. Ko sem se vrnil domov, sem govoril s svojo zdravnico. Vse skupaj se ji je zdelo sumljivo, zato so me še enkrat testirali in spet sem bil pozitiven. Še za deset dni sem moral v karanteno, a sem bil vsaj doma.

V nesrečni Nepal dobrih ljudi in visokih vrhov se še nameravam vrniti. Himalaja mi je ostala dolžna. ●

Mateja Pate

Mikrobiološke pasti v gorah

Mišja in zajčja mrzlica

Lani je v gozdovih okoli našega kraja šumelo in šumelo. Čeprav smo na prepišni planoti, niso v vetru pošumevale krošnje dreves; ne, šelestelo je posušeno listje na tleh, prek katerega so švigale stotnije miši. Tudi okoli hiš jih je bilo toliko, da so po nekajtedenskem veselju in ponosnem razkazovanju ulova na pragu hiše celo mački izgubili vse veselje do igre z njimi in s polnimi trebuhu dremajoč na soncu le še z enim očesom bežno spremljali mišje drobencljanje.

"Letos bomo seno spravljali v maskah," sem ob začetku mišje poplave preroško naznanila pred domačimi, ki so mi namenili še enega v nizu nejevernih pogledov, ki sem jih deležna, ko situacija nanese na zaščitne mikrobiološke ukrepe. "Mišja mrzlica bo," sem bleknila in ob prvi priložnosti domov prinesla maske FFP2. Žal res ni bilo treba dolgo čakati na prve novice o okuženih sovaščanih – in kot da covid-19 in mišja mrzlica ne bi bila dovolj, jima je družbo kmalu prišla delat še zajčja mrzlica. No, vsaj kuge ni bilo. To je pa tudi nekaj.

Rekordno mišje leto je za nami in nemara smo varni pred njihovim gomazenjem do naslednje obilne letine žira. A morda je vseeno na mestu, da spregovorimo nekaj besed o dveh v lanskem letu aktualnih boleznih – saj veste, bolje preprečiti kot zdraviti.

Mišja mrzlica

Mišja mrzlica je akutna nalezljiva bolezen, ki jo povzročajo virusi iz rodu Hanta. Ti se v Evropi, kjer

najdemo šest izmed več deset doslej opisanih vrst hanta virusov, vedno bolj širijo, saj so se začeli pojavljati na območjih, kjer jih prej ni bilo, hkrati pa se povečuje število primerov okužb na območjih, kjer je bil virus sicer stalno prisoten. V Sloveniji je bila bolezen prvič zabeležena v petdesetih letih prejšnjega stoletja, a v glavnem so se pojavljali posamični primeri. Porast števila obolenj pri ljudeh je običajno povezan s povečanjem populacije glodavcev (miši, voluharic, podgan, rovk), saj so ti naravni rezervoar virusa, ki ga v okolje izločajo s sečem, iztrebki in slino. Ljudje smo naključni gostitelji virusa; najpogosteje se okužimo, ko vdihavamo prah, kontaminiran z izločki glodavcev (pri košnji, gozdarskih opravilih, pospravljanju kleti, hlevov, skednjev, podstrešij), lahko pa tudi z uživanjem kontaminirane hrane ali vode ter prek neposrednega stika virusa s kožo (kopanje v površinskih vodah, taborjenje, rekreacija v naravi, vrtičkarstvo). Za hanta viruse, ki krožijo po Evropi, prenos s človeka na človeka še ni dokazan. Doslej tudi ni znano, da bi jih prenašali členonožci (komarji, klopi, bolhe ipd.).

Bolezen se običajno izrazi v dveh do štirih tednih po okužbi, čeprav inkubacijska doba lahko traja od nekaj dni pa vse do dveh mesecev. Simptomi in znaki bolezni so deloma odvisni od vrste virusa, ki je okužbo povzročil. Znane so tri oblike bolezni: v Evropi in Aziji se pojavlja kot hemoragična mrzlica z renalnim sindromom, milejša oblika hemoragične mrzlice je v Evropi zabeležena epidemična nefropatija, v Severni in Južni Ameriki pa je za bolezen značilen kardiopulmonarni sindrom.

Hemoragična mrzlica z renalnim sindromom poteka v več stopnjah. V prvi, nekaj dni trajajoči fazi, ima bolnik visoko vročino, mrzlico, močan glavobol, močne bolečine v ledvenem predelu in trebuhu, bolečine pri gibanju očesnih zrkel, močno pordele očesne veznice in rdečico obraza. Če gre za lažji potek bolezni, se ta v tej fazi konča brez posledic.

Po tem, ko se je znesla nad ročajem moje pohodne palice, se je raje skrila v luknjo.

Arhiv Mateje Pate

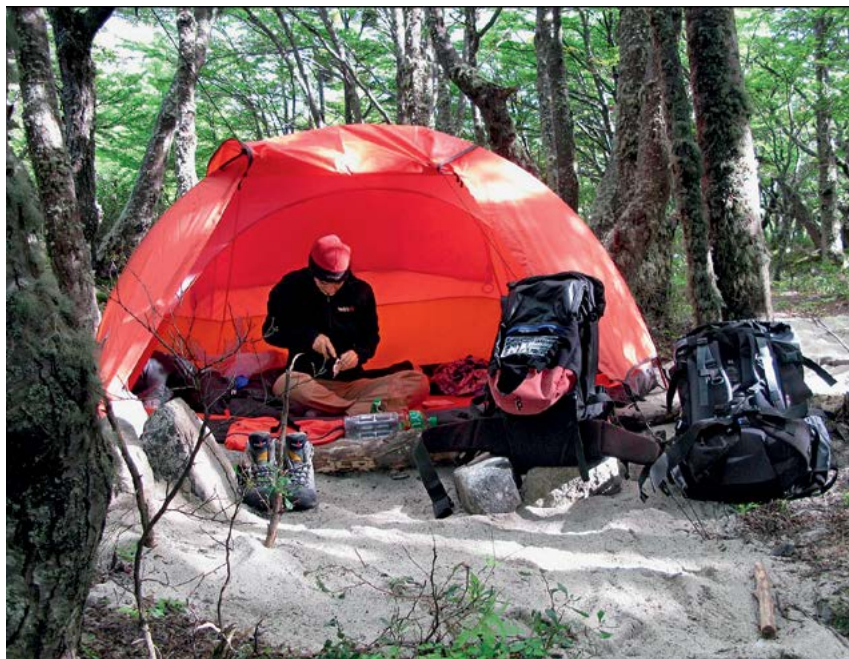

Pri težjem poteku bolezni pride po nekaj dneh visoke vročine do nenadnega padca krvnega tlaka. Bolnik postane nemiren, pojavijo se motnje zavesti, krči, krvavitve v koži in sluznicah.

Temu sledi obdobje, v katerem prevladujejo znaki odpovedi ledvic in velika nagnjenost h krvavitvam. To obdobje traja nekaj dni, v tej fazi lahko bolnik tudi umre. Zdravljenje vključuje blaženje simptomov (zniževanje telesne temperature, preprečevanje dehidracije) in podporno terapijo (dializa). Okrevanje je lahko dolgotrajno. Po preboleli bolezni se razvije doživljenjska zaščitna imunost.

V strokovni literaturi in na spletnih straneh ustanov, pristojnih za varovanje javnega zdravja, lahko najdemo kopico nasvetov za preprečevanje okužbe s hanta virusi in prvi na seznamu je zatiranje glodavcev. To seveda lahko počnemo okoli naših prebivališč, kako pa se pred okužbo zavarujemo v gorskem svetu? Priporočljivo je, da oblačil in opreme ne odlagamo za dlje časa na tla, prav tako sami ne poležavamo ali posedamo na golih tleh. Tudi hrane ne puščamo na tleh, ampak jo shranimo varno zaščiteno pred glodavci in odstranimo vse morebitne ostanke hrane, ki bi lahko privabili glodavce v našo bližino. Ne pijemo vode iz izvirov v naravi. Če v naravi opazimo sledove (najpogosteje iztrebke) glodavcev, se na teh mestih po možnosti ne zadržujemo, ne postavljamo šotorov, ne izvajamo športnih aktivnosti ipd. Ob vsem tem seveda skrbimo za higieno rok.

Kot pri vsaki stvari je seveda teorija eno, praksa pa drugo. Pri taki množičnosti mišjega rodu, kot smo mu bili priča lani, je bilo v gozdu tako rekoč nemogoče najti košček tal brez mišjih izločkov in se pri tako dolgotrajnem obdobju sušnega vremena izogniti vdihavanju vsaj nekaj prahu, ki se je dvigoval s tal ob vsakem koraku. Skrb za to, da oprema ne leži na tleh, je sicer s stališča reda in čistoče hvalevredna, a redoljubnost malih gozdnih prebivalcev žal ne odvrne od tega, da si ne bi z očitno slastnimi deli opreme postregle kjerkoli. Nekoč jim je bodisi tako krulilo po želodcih bodisi jim je bilo tako zelo dolgčas, da so se ponoči znesli nad ročaji pohodnih palic. Zaščita hrane pred glodavci tudi ne pomeni, da sadno ploščico pospravimo v kapo nahrbtnika, ker ta potem dobi luknjo. In tudi obešanje vrečke s hrano na vejo nad šotorom se morda obnese pri medvedih, pri miših za pa zagotovo ne. Še danes imam živ spomin na obzrte salame, sir in celo na vrečke z instant juhami, ki so me razveselili nekega jutra. Toliko poklicne deformacije sem takrat že premogla, da je vse skupaj romalo v smeti, pri tem pa ni nezanimljiv podatek, da je bila civilizacija vendarle dovolj blizu, da mi ni grozilo gladovanje. In o hanta virusih se mi je že toliko sanjalo, da me je pošteno streslo, ko sem nekaj dni pozneje po celodnevni hoji s presušeni usti iskala v vodniku obljubljeni izvir pitne vode. V bližini tabornega prostora sem po sitno dolgotrajnem potikanju naokoli

le našla neko zapuščeno cev, iz katere je curljala voda – nalokala sem se je, kolikor se je dalo, in ko sem si ob zadovoljnim vzdihu z rokavom obrisala mokra usta, sem v neposredni bližini cevi ugledala crknjeno miš. Joj, prejoj! Ko sem se vrnila, sem sredi tabornega prostora zagledala lično urejeno pipico s koritcem. Hanta virusi so me takrat na srečo pustili pri miru, sem si pa pošteno zapomnila vse lekcije. In kako preroška je bila moja napoved mišje mrzlice? Skoraj polovica mikrobiološko potrjenih primerov v lanskem letu je izvirala iz naše regije.

Zajčja mrzlica

Zajčja mrzlica ali tularemija je akutna vročinska bolezen, ki, tako kot mišja mrzlica, spada med zoonoze, torej bolezni, ki se z živali prenašajo na človeka. Povzročja jo bakterija *Francisella tularensis*. V preteklosti je bilo pri nas število prijavlje-

Večdnevno pohodništvo s spanjem pod lastno streho je svojevrsten izziv tudi zaradi zagotavljanja higiene in s tem preprečevanja okužb.
Arhiv Mateje Pate

Zajci in kunci so prenašalci zajčje mrzlice.
Arhiv Mateje Pate

Na videz kristalno čisti gorski potoki in jezera lahko gostijo nevidne prebivalce, ki nam lahko prekrizajo načrte.

Arhiv Mateje Pate

nih primerov bolezni zelo majhno, v povprečju nekaj več kot en primer letno, medtem ko je bilo lani samo junija in julija zabeleženih 27 primerov bolezni v severnoprimeški regiji, kjer je bila tudi prvič v Sloveniji ugotovljena prisotnost omenjene bakterije v pitni vodi zasebnih vodovodov, namenjenih lastni oskrbi s pitno vodo. Pred tem se je bolezen pojavljala po večini na Gorenjskem in v Prekmurju. Močan porast števila primerov je bil predvidoma povezan z mišjim letom in obilnimi padavinami v maju.

Ljudje se z omenjeno bakterijo lahko okužimo na več načinov: z vbodom klopa, pri stiku z živalmi (zajci, kunci, voluharji, pižmovkami, bobri), z zaužitjem kontaminirane hrane, z vdihavanjem

prahu, ki nastaja med opravi v naravi (spravilo sena) ter prek kontaminirane pitne vode (prek stika z vodo, njenega zaužitja ali vdihavanja aerosola). Za okužbo smo dovzetni vsi, vendar se pogosteje pojavlja pri ljudeh, ki so poklicno izpostavljeni večjemu tveganju za okužbo, npr. pri lovcih, gozdarjih, kmetih, veterinarjih, ne nazadnje pa tudi pri tistih, ki pogosto zahajajo v naravo.

Prvi znaki bolezni se običajno pojavijo tri do pet dni po okužbi, lahko pa šele po treh tednih. Potek bolezni in bolezenski znaki so odvisni od mesta, prek katerega bakterija vstopi v telo. Glede na to poznamo več oblik zajčje mrzlice. Če pride bakterija v stik s kožo (vbod klopa, stik z okuženo živaljo), se pri večini okuženih (75 %–85 %) razvije oblika z mrzlico, vročino, glavobolom, bolečinami v mišicah, razjedo na koži in povečanimi bezgavkami (ulceroglandularna tularemija), pri 5 % do 10 % pa se ob povišani telesni temperaturi pojavijo samo otečene bezgavke, brez razjed na koži (glandularna tularemija). Vstop bakterije prek očesnih veznic (stik s kontaminiranimi vodo, prahom ali prsti) povzroči vnetje očesnih veznic in povečanje bezgavk v bližini oči (okuloglandularna tularemija). Kot posledica zaužitja kontaminiranega mesa ali vode se razvije akutno vnetje žrela in bezgavk na vratu (orofaringealna tularemija), ki se pojavlja predvsem pri otrocih. Najnevarnejša je pljučna oblika tularemije, ki nastane z vdihavanjem kontaminiranega prahu oziroma aerosola. Odraža se kot vročina, suh kašelj, bolečina pod prsnico in oteženo dihanje. Kadar bakterija vdre v kri, ne glede na začetno vstopno mesto, se razvije septična tularemija. Bolezen se ne prenaša med ljudmi, ob pravočasnem zdravljenju z antibiotiki je smrtnost majhna.

Kaj lahko za zaščito pred okužbo storimo obiskovalci gora? Poskrbimo za zaščito pred klopi (ustrezna obleka, repelenti, samopregledovanje po opravljeni turi), ne dotikamo se divjih živali, na katere naletimo (bodisi očitno bolnih bodisi mrtvih, druge nam tako ne bodo dopustile, da bi jim približali), zavarujemo hrano pred živalmi in ne pijemo vode iz vodnih virov v naravi (nenadzorovani izviri, studenci ...), saj je lahko kontaminirana z izločki ali trupli okuženih živali. ◉

Viri:

Nacionalni inštitut za javno zdravje <https://www.nijz.si>.

Evropski center za preprečevanje in nadzor bolezni

<https://www.ecdc.europa.eu/en>.

Center za preprečevanje in nadzor bolezni (ZDA)

<https://www.cdc.gov>.

TO JE VSEŽIVLJENSKA ZVEZA. IZBERITE PAMETNO.

Prave hlače naredijo vso razliko.

Ne glede na to, ali se sprehajate po gozdu ali višje v gorah, naj bodo vaša oblačila in oprema zadnja stvar, o kateri razmišljate. Tam so, da podpirajo vašo izkušnjo, ne pa jo definirajo – to je navsezadnje naloga narave. To še posebej velja za hlače. Šiv na napačnem mestu, neustrezen pas ali neprizanesljiva tkanina, ki skrajša vaš korak – napačne hlače vam lahko ukradejo pustolovščino izpod nog.

Zato je iskanje pohodniških hlač veliko bolj zapleteno in zamudno kot iskanje običajnih hlač – pri pohodniških hlačah to preprosto morate narediti prav. Odkar smo leta 1970 predstavili svoje prve hlače, smo se posvetili ustvarjanju zanesljivih in udobnih pohodniških hlač, ki so popolne za vsako telo, podnebje in teren. Vzemite si čas in med celo paleto različnih krojev, tkanin in modelov skrbno

izberite svoje naslednje. Ko najdete prave, je to vseživljenska zveza.

Tomaž Berce
in Rok Černe¹

Varuhi črede pred velikimi zvermi

Pastirski psi

Da je varovanje črede učinkovito, morajo biti prisotni vsaj trije pastirski psi – pri večjih čredah pa še več. Na sliki sta tornjaka. Foto Tomaž Berce

Psi so že tisočletja del človekovega vsakdana. Za družbo, varnost ali pomoč pri različnih opravilih so se izkazali kot zanesljivi partnerji. Selekcija se je v praksi začela že od prvih volkov, ki so se previdno približali človeku. Tisti volkovi, ki so bili zaupljivi in hkrati dovolj prijazni, so spoznali prednosti bližine človeka ter tako postali del človeške skupnosti. V zgodovini so se glede na karakterne predispozicije posameznih osebkov izoblikovale pasme, ki jih poznamo danes.

Dokazi o udomačevanju drobnice segajo v čas 9000 let pred našim štejetjem in v tem času so psi začeli tudi varovati prve črede. Ko so te postajale številnejše, se je začel razvijati nomadski način življenja. Geografsko in časovno tako s tem sovпада tudi začetek razvoja pastirskih psov pred približno 4000 leti. Kot posledica se je na različnih koncih sveta hkrati začela tudi zavestna selekcija pri vzreji psov, ki so spremljali črede, in se je še okrepila z nastopom poljedelstva in stalnega naseljevanja. Razvijati sta se začela dva tipa psov z različnimi lastnostmi in sposobnostmi.

Manjši, okretnejši in živahni psi z izraženim lovskim nagonom so črede ohranjali skupaj in pri tem sodelovali z ljudmi ter upoštevali njihove zahteve. Tako so se sčasoma razvili ovčarski psi, med katere sodijo tudi mnogi službeni psi. Za varnost čred pred plenilci so skrbeli mirnejši, pri delu neodvisni in marsikdaj precej svojeglavi psi z močnejšo telesno konstitucijo in okrnjenim lovskim nagonom – predniki današnjih pastirskih psov. V različnih delih sveta so se za varovanje čred sčasoma izoblikovali psi, ki so bili telesno

in po delovnih sposobnostih prilagojeni lokalnim geografskim razmeram. Ne glede na svoj izvor imajo psi pastirskih pasem podobne delovne sposobnosti in temperament, tisti, ki so izšli iz podobnih okolij, pa so si marsikdaj zelo podobni tudi po zunanem videzu.

Tudi v Sloveniji imamo svojo pasmo – kraški ovčar ali kraševcec je edina slovenska pasma pastirskega psa, ki jo je priznala Mednarodna kinološka organizacija FCI. O posebnosti pasme je pisal že Janez Vajkard Valvasor v delu Slava vojvodine Kranjske. V Sloveniji se danes za varovanje čred uporabljajo tudi številne druge pasme, ki prav tako ščitijo domače živali pred napadi volkov ali medvedov.

Varovanje črede s pomočjo pastirskih psov

Pastirski psi so preverjeni čuvaji pašnih živali in veljajo za enega najbolj starodavnih načinov zaščite drobnice pred plenilci. Na območju Evrope in Azije so to metodo uporabljali že pred tisočletji, v preteklem stoletju pa se je njihova uporaba v Evropi močno zmanjšala, predvsem zaradi upada števila

Rejci naj opozorilne table namestijo na primerna mesta, da opozorijo mimoidače. Foto Igor Pičulin

velikih zveri. V zadnjih nekaj desetletjih se je začelo ponovno obujanje paše s pastirskimi psi, izkušnje in rezultati pa kažejo, da gre za metodo, s katero je mogoče znatno zmanjšati število napadov zveri na drobnico. Uporaba psov v kombinaciji z elektroograjami velja za eno najzanesljivejših metod, ki jo uporabljajo številni rejci v Evropi in drugod po svetu.

Že sama prisotnost psov odvrta plenilce od pašnika, saj nase opozarjajo s samozavestno držo, lajanjem in označevanjem teritorija. Ko se pes naveže na čredo, jo srčno brani vse življenje, zato je čas, ki ga namenimo vzgoji pastirskega psa, dolgoročna naložba. Da pa je varovanje res učinkovito, morajo biti ob čredi prisotni vsaj trije pastirski psi, če pa je čred več, pa še več. Značilnost pastirskih psov je močan krdelni nagon, pri čemer njihovo krdelo predstavlja čreda pašnih živali. Živali so ob psih mirne, ti pa jih spremljajo in jim sledijo. Pozorni postanejo ob vsaki neobičajnosti, odzovejo pa se z lajanjem in ustrahovanjem vsiljivca. Ko nevarnost mine, se psi vrnejo k svoji čredi. Navezanost na čredo je posledica odraščanja v njej, k temu pa pripomorejo tudi prirojene lastnosti in dosledna vzgoja. Uspešnost varovanja je odvisna od pasme, saj psi čuvajske lastnosti podedujejo. V Sloveniji so med pastirskimi psi najbolj uporabljene pasme tornjak, kraški ovčar, šarplaninec, maremansko-abruški ovčar in kavkaški ovčar.

Koraki do učinkovitega pastirskega psa

Od pastirskega psa pričakujemo tri glavne sposobnosti: čuječnost, pozornost in zaščitništvo do živali. Poleg neposrednega in aktivnega varovanja, pastirski psi s telesno držo, pogumnim vedenjem, glasnim la-

janjem in z označevanjem teritorija z urinom odvrtajo plenilce iz okolice pašnika. Prednost tega načina varovanja je tudi dejstvo, da imamo z odraslim pastirskim psom malo dela.

Da bo pastirski pes učinkovit, izberemo mladiča, ki izhaja iz delovne linije. Za mladiča, katerega starši opravljajo delo pastirskega psa in so stalno prisotni ob čredi, je namreč bolj verjetno, da bo podedoval lastnosti delovnega psa. Pri izbiri pasme smo pozorni na prirojene lastnosti za varovanje črede pred plenilci. Prvi pogoj, da bo pes razvil prave telesne in karakterne značilnosti, je pasemska čistost, ki jo dokazuje rodovnik. Pri čistokrvnih psih je namreč bolj verjetno, da se bodo izrazile nagonске značilnosti, ki jih želimo in pričakujemo. Uspešnost delovnega psa je v glavni meri odvisna od dosledne vzgoje, ki se začne zelo zgodaj. Mladiča pri osmih tednih vključimo v čredo, kjer spozna njene pripadnike in jih sprejme kot del družine. Z ljudmi mora imeti malo stikov, saj nočemo, da se nanje preveč naveže. Ključno je tudi redno spremljanje in popravljanje neželenih vedenj. Mladi psi se veččin varovanja najhitreje naučijo od starejših izkušenih psov, zato je priporočljivo mlade pse vključiti v čredo, ki jo brani starejši pes. Pastirski pes začne samostojno in učinkovito varovati čredo med prvim in tretjim letom starosti, pred tem pa ga moramo redno in pogosto nadzirati.

Uporaba psov v kombinaciji z električnimi ograjami velja za eno najzanesljivejših metod, ki jo uporabljajo številni rejci drobnice v Evropi in drugod po svetu.

Pes se mora prosto gibati na območju, ki je ograjeno z elektroograjami s stalnim električnim tokom, pred katero ima strah, pašnika pa ne sme zapuščati. Naloga pastirskega psa je varovanje črede, zato mora biti stalno prisoten ob njej, tako poleti na pašniku kot pozimi v hlevu. Za učinkovito varovanje črede so potrebni trije psi, če je čreda večja, pa tudi več. Pes, ki je na pašniku sam, se bo pred tropom volkov umaknil,

*Tornjak v hlevu.
Pastirski pes mora biti stalno ob čredi – poleti na pašniku in pozimi v hlevu.
Foto Tomaž Berce*

Zdenka Mihelič

saj ob morebitnem spopadu nima možnosti prevlade. Skupina psov pa je bistveno močnejša, zato se bo postavila v bran čredi.

Od leta 2015 se na Zavodu za gozdove Slovenije ukvarjamo z varovanjem s pomočjo pastirskih psov v okviru različnih projektov. Vzpostavili smo sodelovanje z izkušenimi vzreditelji pastirskih psov, ki se ukvarjajo z vzrejo in vzgojo psov v okviru delovnih linij. Ti psi imajo vlogo varuhov črede in so v stalnem stiku z živalmi. Iz teh linij izhajajo mladiči, ki so umeščeni na pašo pri novih lastnikih. Tako bomo v mednarodnem projektu LIFE WOLFALPS EU zainteresiranim rejcem pašnih živali sofinancirali deset mladih psov in tri pse, ki bodo do starosti leta in pol vzgojeni pri izkušenih vzrediteljih. Vzreditelji bodo novim lastnikom psov tudi svetovali pri vzgoji in umeščanju mladih psov v čredo. Na ta način želimo ponovno obuditi uporabo pastirskih psov kot eno najučinkovitejših metod zaščite domačih živali.

Kraški ovčar je slovenska pasma pastirskega psa. Foto Tomaž Berce

Uvedenje v bližini pašnikov

Z večanjem števila pastirskih psov, ki varujejo čredo živali, in tudi s širjenjem območja pojavljanja velikih zveri, se moramo tudi kot mimoidoči ob pašnikih vesti čim bolj spoštljivo in upoštevati namen pastirskih psov. Pastirski psi namreč svojo čredo čuvajo pred vsiljivci vseh vrst, ne samo pred velikimi zvermi. Za pse smo tudi planinci, izletniki, kolesarji in vsi mimoidoči potencialni vsiljivci, zato nas hitro zaznajo, nase opozorijo z lajanjem in spremljajo naše korake tudi, ko smo že daleč od črede. Ko torej zagledamo pašnik, ki je ograjen z električno ograjo in na katerem se pasejo živali, te ograje ne prečkajmo, saj nikoli ne vemo, ali so ob čredi prisotni pastirski psi.

Vsem lastnikom pastirskih psov sicer priporočamo namestitev opozorilne table na vsa mesta pašnika, kjer se ta približa stezam in potem, vendar previdnost ni odveč, saj smo morda tablo spregledali. Četudi so psi prijazni, jih ne poskušamo božati ali se jim približevati – raje spoštujemo njihovo poslanstvo in tako poskrbimo, da svojo nalogo opravljajo nemoteno in učinkovito. ○

Postopnost je ključna

Kako po bolezni COVID-19 nazaj do kondicije

V dveh letih, odkar je bil koronavirus prepoznan tudi v Sloveniji, je za njim zbolelo tudi veliko hribolazcev. Čeprav se je bolezen umaknila z naslovnice medijev, je med nami še vedno prisotna.

Zato se smo o tej bolezni in vračanju v normalno življenje, vključno z zahajanjem v hribe, pogovarjali z dr. Petro Zupet, strokovno direktorico Inštituta za medicino in šport v Ljubljani, ki nam je razložila, kako po preboleli bolezni ponovno pridobiti kondicijo, kdaj začeti s treningi, z vzponi, da si svojega stanja ne bi poslabšali, ampak izboljšali.

Vsak preboleva bolezen na svoj način. Dr. Petra Zupet opaža pri svojem delu, da "gorniki, aktivni planinci, torej posamezniki, ki se intenzivno ukvarjajo s planinstvom, z alpinizmom, gorništvom tudi po večkrat tedensko, spadajo med aktivno populacijo, torej med zelo aktivne rekreativne športnike. Ti načeloma zbolevalo za blažjo obliko bolezni COVID-19, lahko tudi brez kakršnih koli znakov bolezni. Verjetnost, da zbolijo za težjo obliko bolezni, je nižja. Kar pa vsekakor ne pomeni, da ne more biti drugače, saj poznamo tudi primere, ko so zboleli za težjo obliko."

Po bolezni je za marsikoga velik izziv, kako spet pridobiti fizično pripravljenost za vsakdanje delo in obiskovanje gora. Nekateri imajo blago obliko in želijo čim prej ponovno v hribe. O tem, koliko časa naj bi počivali pri COVID-19 po blažji, zmerni obliki in koliko časa po težji obliki te bolezni, dr. Zupetova pravi: "Običajno je pri športno aktivni populaciji problem prekomerna motivacija. Da bi varovali zdravje, smo v slovenskem Združenju za medicino športa napisali priporočila, kdaj in na kakšen način se po prebolelem COVID-19 vrniti k športu. Najprej je ključno vedeti, v katero skupino spadamo glede

na to, kako smo prebolevali to okužbo z virusom, šele potem lahko uporabimo priporočila, kako se vračati nazaj v t. i. predbolezenske tirnice."

Obstajajo štiri skupine glede na to, kako smo prebolevali to okužbo z virusom, in to so naslednje: "Najprej je tu skupina tistih, ki imajo potrjeno okužbo z virusom in nimajo nobenih simptomov. Druga skupina je tista, ki preboleva samo z blagimi simptomi. Blagi simptomi pomenijo blažjo utrujenost, glavobol, kašelj, vneto grlo, slabost, bruhanje in podobno. V tretji skupini so tisti, ki so preboleli COVID-19 s težjimi ali vztrajajočimi simptomi, kar pomeni, da so bili bolni več kot 14 dni, niso pa potrebovali bolnišničnega zdravljenja, ali pa so starejši od 65 let, ali imajo neka srčna obolenja oziroma obstajajo pri njih dejavniki tveganja. Med težje simptome spadajo vztrajajoča telesna temperatura nad 38 stopinj Celzija, mrzlica, huda utrujenost, pljučnica, težave z dihanjem, prehodna motnja zavesti. V četrto skupino pa spadajo tisti, ki so potrebovali bolnišnično zdravljenje," razloži dr. Petra Zupet.

Dr. Zupetova nam je tudi svetovala, kako naj se preboleli vrača v kondicijo.

- Oseba iz skupine s potrjeno okužbo brez kakršnih koli simptomov:

"Tudi pri rekreativnem športniku oziroma gorniku to zahteva počitek in 10-dnevno izolacijo. In potem se lahko postopno začne vračati v planinsko aktivnost. To vračanje naj bi trajalo en do dva tedna. Odvisno tudi od tega, kako se posameznik počuti ob tem. Zato je zelo pomembno, da opazujemo svoje stanje in spremljamo svoj srčni utrip, zadihanost, počutje v smislu utrujenosti, bolečin v mišicah, motenj spanja in podobno. Če se ob stopnjevanju tur ali hitrosti ali težavnosti tur pojavijo visok srčni utrip, zadihanost, ki je nesorazmerna z naporom, prekomerna utrujenost, slaba regeneracija po povratku, potem je treba zmanjšati intenzivnost oziroma celo obiskati zdravnika."

- Oseba iz skupine z blažjimi simptomi:

"Iz moje prakse in moje ambulante je to največja skupina. Športnik, gornik prav tako rabi počitek deset dni od začetka simptomov oziroma vsaj sedem dni po koncu zadnjih simptomov. Zakaj tako? Ker se v bistvu bojimo, da ne bi virus povzročil kakšne kolateralne škode bodisi na dihalnem sistemu bodisi na srcu, na živčnem sistemu, prebavilih ali pa na skeletni mišici. Tudi zato, ker virus sam lahko vpliva na več naših organskih sistemov."

- Oseba iz skupine s težjimi simptomi:

"Pri tretji skupini smo zdravniki bolj previdni. Preden se začnejo rekreativni športniki vračati v aktivnost, priporočamo obisk pri osebnem, družinskem zdravniku ali pa pri specialistu medicine športa, ko se akutni simptomi že umirijo. Potrebne so nadaljnje preiskave, preden se vrnejo v šport. Zdravnik na podlagi njihovega trenutnega stanja in preiskav sprejme ustrezno odločitev, da si ne naredijo dolgoročnih negativnih posledic."

- Oseba iz skupine, zdravljena v bolnišnici:

"Ravno tako kot pri tretji skupini je treba ravnati pri tisti skupini, ki je bila bolnišnično zdravljena. Preboleli morajo biti še bolj previdni in preden začnejo ponovno hoditi v hribe, naj naredijo obsežnejšo diagnostiko srčno-žilnega sistema ali pa dihal, bodisi pri kardiologu bodisi pri pulmologu. Nato se glede na rezultate zdravnik odloči, koliko in kakšno telesno aktivnost lahko priporoči."

Postopnost je ključna

Dr. Zupet je dodala, da po prebolelih boleznih ali poškodbah običajno mislimo, da bomo zmogli enake napore kot pred tem. A moramo se zavedati, da katera koli bolezen ali poškodba vplivata na naše sposobnosti. Že če mirujemo deset, štirinajst dni, nismo enako sposobni, kot smo bili, preden smo zboleli ali se poškodovali. "Vedno se moramo vračati postopno in enako je pri COVID-19. Pomembno je dejstvo, da virus poznamo bistveno bolje kot pred dvema letoma, a čisto vsega o njem še ne vemo in se bojimo možnih poznejših posledic. Z zdravniškega stališča je bistveno bolj varno upoštevati ta 10-dnevni nedejavni čas, se nato postopno vračati nazaj k športu in ob tem spremljati simptome svojega telesa," poudarja strokovna direktorica Inštituta za medicino in šport v Ljubljani dr. Petra Zupet.

Za konec je še dejala, da se nekateri, naj bodo to rekreativni športniki, planinci ali tekmovalni športniki, po obolenju zelo hitro regenerirajo in so se sposobni hitro vrniti nazaj k aktivnostim, lahko že v štirinajstih dneh. Pri nekaterih pa se slabo počutje, utrujenost in zmanjšanja zmoglost lahko vlečejo tudi več mesecev. Enostavno ni preprostega recepta, vsak organizem je zgodba zase. Zato moramo biti potrpežljivi in naj bo raje malo več previdnosti kot manj – tudi pri športu in planinstvu. Nobena tekma, noben vrh, nič ni toliko pomembno, kot je naše zdravje. Postopnost je ključna." ○

Noben vrh ni tako pomemben, kot je naše zdravje. Vsi hribovi počakajo. Postopnost je ključna.

Foto Zdenka Mihelič

Matjaž Podlipnik¹

Bi Alojzij Knafelc narisal markacijo, če bi poznal Instagram?

Letos slavimo častitljivo stoto obletnico Knafelčeve markacije. To je bela pika z rdečo obrobo, ki jo je nedavno Planinska zveza Slovenije avtorsko zaščitila. Dolgih sto let kaže planincem pravo pot ter pomaga, da je v gorah manj izgubljenih pohodnikov in posledično manj nesreč. Pa je res tako?

Alojzij Knafelc je bil rojen 23. junija 1859 v Šmihelu pri Novem mestu. Po končanem šolanju v Novem mestu je bil nekaj časa domači učitelj v Škrljevem. Po končani triletni vojaški službi se je odpravil med železničarje. Od 1884 do 1922 je služboval pri stavbnem vodstvu železničarskega ravnateljstva, delal je v Trstu, Beljaku in Ljubljani, kjer je dočakal zasluženi pokoj. V planinstvu je pustil velik pečat. Bil je eden prvih planinskih delavcev pri nas, zunanji član znamenitih piparjev, ki so bili ena prvih organiziranih slovenskih gornških skupin, ustanovil in vodil je ziljsko podružnico Slovenskega planinskega društva (SPD) in sodeloval pri tržaški podružnici. Nekaj časa je bil tudi vodja markacistov pri SPD. Narisal je nekaj zemljevidov (npr. *Turistični zemljevid Julijskih Alp* v več izdajah), priročnik *Navodila za jednotno markiranje potov* (1924), bil gospodar kočice pri Triglavskih jezerih, danes pa je najbolj poznan kot oče markacije, ki jo srečujemo v slovenskih gorah.

V *Planinskem vestniku* je Knafelc objavil številne članke, med njimi v letu 1922 tudi navodila za markiranje poti in izdelavo smerokazov. Ta so pozneje izšla še v samostojni publikaciji. Leto dni pred smrtjo (1936) je seznam smerokazov obsegal 466 tabel.

S prepoznavno markacijo je nedvomno želel omogočiti varnejši korak vse številnejšim gornikom in planincem. "Knafelcova markacija" posnema prelepega metulja apolona, ki ima na svojih krilih belo piko z rdečo obrobo. Njegova markacija je eden od simbolov Planinske zveze Slovenije in je prepoznavna na območju celotne Jugoslavije.

Z markiranjem poti je približal gore širšim množicam in jih tako napravil dostopnejše. Bi bile gore brez markacij res nevarnejše? Bi bilo več nesreč? Ali pa bi v gore hodili zgolj poznavalci – ljudje, ki v ta divji in "nekoristni svet", v resnici spadajo in tudi zmorejo v njem preživeti? Bi se v gore podajali fizično in psihično pripravljeni gorniki z ustrežno opremo? Bi vrhove večkrat dosegali s pomočjo izkušenih gorskih vodnikov?

Že dr. Julius Kugy je v svojem delu *Iz mojega življenja v gorah* močno okrcal množični obisk gora. To delo je v prvi izdaji izšlo leta 1924, in sicer v nemškem jeziku, v drugi izdaji pa leta 1937 v slovenskem jeziku z uvodnim nagovorom znamenite alpinistke Mire Marko Debelak. Ni mogel najti prav lepih besed za snežno bele skale, porisane z rdečo barvo, za preveliko število označb in preveč železnih pomagal v naših gorah. Tovrstno dejavnost je razumel kot srdit in nepošten poseg v naravno okolje. Zapisal je celo: "Nikar preveč ne zbijajmo, gradimo, markirajmo in zavarujmo. Čim več na tak način 'odpiramo', tem več uničimo. Ne 'odpirajmo' z železjem, omotečo, rdečo

barvo in z oštarijami; storimo to z ljubečim jasnim pogledom in s čistim navdušenim srcem. Saj nočemo prepoditi dragih gorskih duhov iz njihovih domov. Ne motimo jih pri njihovem tihem, prijaznem delu! Stopajmo tiho. Ne kličimo – poslušajmo. Od njih prejmemo zahvalo in plačilo!" In pretirano markirane poti, kot je zapisal dr. Julius Kugy, so značilne prav za Vzhodne Alpe, torej danes slovenske Julijske Alpe. Dodaja, da v Švici, Piemontu in francoskih Alpah tovrstnih posegov ni opazil.

Z markiranjem poti in posledično množičnim obiskom so skromne planinske kočice že za časa Kugyjevega življenja postajale preveč obiskane gostilne, kjer so sodobni turisti želeli in pričakovali enako ponudbo kot v dolini. V svojem razmišljanju se je Kugy hudoval tudi nad turisti, ki odhajajo v goro, da bi jo premagali, in ne z namenom, da jih gora sprejme. Ti obiskovalci gora tekmujejo s časom, podirajo rekorde in ne opazijo prelepe matere narave, ki jih obdaja. Na vrhu pa gizdalinsko posnamejo fotografijo kot dokaz, da je gora klecnila pred njimi. Kugy takole zapiše: "Jaz grem raje po težavnih pečeh, ko po nadelanih poteh. Lažje mi je. Nadelana pot je skoraj vedno onečaščenje. Velikana vklenejo, podro ga na tla in zakličejo množici: 'Tako, tu ga imate, stopite nanj!' In množica se zažene nanj, ga zasmehuje in oskruni. In vsak član množice si domišljuje, da ga je premagal. 'Lahka gora', meni prvi, 'se komaj spleča', pristavi drugi junak. Nato se fotografirajo v bahavi pozi, ko nedeljski lovci, ki stoje z eno nogo na ustreljeni divjačini! Pazite! Vkle-

njeni velikan se včasih strese ter zakličje mučilcem svoj grozotni 'memento.'" In čeprav je imel Alojzij Knafelc zagotovo najčistejšo namene, je prav slovenska podružnica SPD Zila nadelala Kugyjevo direktno pot iz Zajzere na Poliški Špik in prvega poeta Julijskih Alp s tem zelo užalostila.

Kako bi bil tržaški zaljubljenec v Julijske Alpe otožen šele danes, ko bi videl, da se je množica instantnih gornikov postoterila, da so se morali gorski vodniki umakniti v resnično strme stene in iskati delo v čisto pravih alpinističnih smereh, saj so planinske poti dostopne vsakomur. Kako žalosten bi bil najbrž Alojzij Knafelc danes, ko bi videl, da je njegova markacija na svoj stoti rojstni dan grdo zlorabljena, da množice drve v gore zgolj po dih jemajočo fotografijo sebe in da kraljestvo Zlatoroga uporabljajo zgolj kot kuliso, ob kateri egocentrično kažejo svojo navidezno moč.

Morda pa bi bil Knafelc vseeno zadovoljen in ponosen na to svoje delo. Poglejmo na markacijo še z drugega zornega kota. Ko so markacisti pri Slovenskem planinskem društvu in pozneje pri Planinski zvezi Slovenije naše vrhove in planine porisali z markacijami, so s tem nedvomno utrdili narodno zavest v komaj prebujenem slovenskem narodu, ki je začel verjeti, da so snežno beli vršaci slovenski. Z gradnjo planinskih koč in nadelavo planinskih poti so člani SPD tudi z označevanjem s slovensko, Knafelčevo markacijo bistveno pripomogli, da so naše gore ohranile slovensko lice.

Čeprav se kot dolgoletni turistični, v zadnjih letih pa tudi kot muzejski delavec že skoraj desetletje trudim, da bi skupaj s sodelavci ustvaril zaokroženo gorniško ponudbo v vaseh pod Triglavom, in čeprav sem tudi turistični vodnik z nacionalno licenco, na svojih turističnih vodenjih pa sem prekrizal Alpe po dolgem in počez, nikoli nisem bil pristaš masovnega turizma. Zavedam se, da je trajnostni razvoj edina prava pot v prihodnost. Ker pa mi je bila ljubezen do naših gora položena v zibelko in od mladih nog zahajam v gore, sem zares srečen, da v zadnjih letih lahko služim svoj kruh v Slovenskem planinskem muzeju, katerega eno od osnovnih poslanstev je poleg ohranjanja slovenske planinske dediščine tudi skrb za ohranjanje gorske narave.

Ker je na koncu najbolje, če prevladata zdrava kmečka pamet in zlata sredina, bi si upal trditi, da ima markiranje planinskih poti (kljub pomislekom, da je pripomoglo k masovnemu, celo instantnemu obisku gora) bistveno več pozitivnih kot negativnih posledic. Če markacij le ni preveč in če naš namen hoje po pravi poti ni le želja po prelepi fotografiji, na kateri se zlagano smehljamo svojim sledilcem na Instagramu. ●

Viri

www.slovenska-biografija.si, dostop 31. 1. 2022.

www.obrazislovenskihpokrajih.si, dostop 31. 1. 2022.

Markacija Foto Oton Naglost

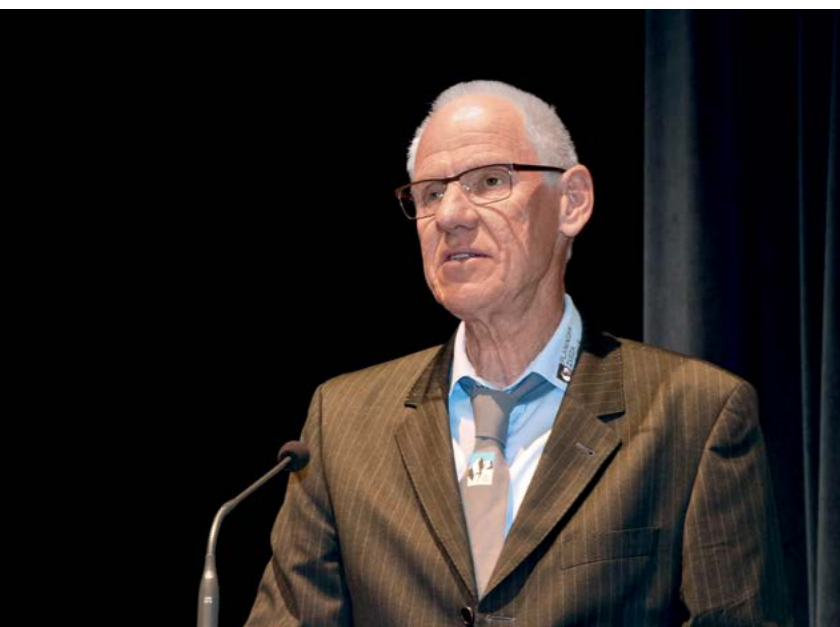
Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Zdenka Mihelič

Rovanu še drugi predsedniški mandat

Volilna skupščina PZS 2022

Na redni letni volilni skupščini Planinske zveze Slovenije (PZS), ki je bila 23. aprila v Sevnici, so delegati planinskih društev za predsednika krovne planinske organizacije ponovno izvolili dosedanega predsednika PZS Jožeta Rovana, podpredsedniki v mandatnem obdobju 2022–2026 pa so dosedanja podpredsednika Roman Ponebšek in Martin Šolar ter nova Jožef Bobovnik in Miha Habjan.

Jože Rovana ostaja na čelu Planinske zveze Slovenije.
Foto Manca Ogrin

Skupščina je bila sklepčna s 40-odstotno prisotnostjo delegatov, saj se je v Sevnici zbralo 117 delegatov planinskih društev, ki so praktično soglasno podprli Jožeta Rovana (PD Ljubljana - Matica), edinega kandidata za predsednika PZS v mandatnem obdobju 2022–2026, in mu tako ponovno izkazali zaupanje za še en mandat na čelu PZS, ene največjih prostovoljskih organizacij v Sloveniji. Rovana je leta 2018 prevzel predsedniško mesto iz rok Bojana Rotovnika, v delo planinske organizacije pa je bil vpet že mnogo let pred tem, med drugim kot gorski stražar, planinski vodnik, markacist, inštruktor markacist, turnokolesarski vodnik, načelnik Komisije za turno kolesarstvo PZS in idejni oče Slovenske turnokolesarske poti.

Novi stari predsednik Jože Rovana je v zahvali ob ponovni izvolitvi za predsednika PZS kot prvo nalogo izpostavil vrtni članstvo v planinske vrste: "Naš mandat je v preteklih dveh letih zaznamovala bolezen covid, izgubili smo kar 16 odstotkov članstva in naša prva naloga je vrniti članstvo v naše

vrste. Lahko smo optimistični, saj je včlanjevanje v prvih štirih mesecih tega leta na ravni izpred obdobja epidemije. Imamo nekatere trajne naloge, kot je npr. skrb za varnost, kar poskušamo zagotoviti z usposabljanji, demonstracijo pravilne hoje na turah planinskih društev ter s strokovno planinsko literaturo in kakovostnimi zemljevidi. Druga stalna naloga je skrb za varstvo narave, zato v naše vrste vključujemo samo tiste planinske dejavnosti, ki nimajo pretiranega vpliva na naravno okolje. Zadali smo si tudi čim boljše delo s starejšimi, saj se populacija stara, tudi planinska, in jim je treba prilagoditi planinske programe. Nikakor ne smemo pozabiti na mlade. Čas epidemije smo dobro izkoristili za usposabljanje mentorjev, zdaj pa si prizadevamo, da bodo planinske skupine v šolah znova aktivno delovale. Posvečali se bomo tudi našim športnim panogam, torej alpinizmu, športnemu in lednemu plezanju ter turnemu smučanju, kjer želimo še izboljšati že visoko raven rezultatov. Naše planinske kočice niso v najboljšem stanju, potrebna je energetska in okoljska sanacija. Podobno velja tudi za poti, kjer pa smo relativno optimistični, ker novela zakona o planinskih poteh prinaša tudi državno sofinanciranje usposabljanja markacistov in urejanja planinskih poti. Lani je bil po dolgem času realiziran razpis za okoljsko in energetsko sanacijo planinskih koč, društva so ga dobro izkoristila, dela tečejo, seveda ob sofinanciranju s strani društev in sponzorjev. Prizadevali si bomo, da bi podobni razpisi postali stalnica, saj slovenski turizem potrebuje dobro urejene poti in posodobljene kočice."

V letu 2021 je bilo v planinsko organizacijo, ki je združevala skupno 302 planinskih društev, klubov in postaj gorske reševalne službe, včlanjenih 51.879 članov vseh kategorij. To je 6432 manj kot leta 2020, ko je bilo 58.311 članov, in skoraj deset tisoč članov oz. 16 odstotkov manj kot leta 2019, ko je bilo v PZS včlanjenih kar 61.523 članov. Po letu 2020 planinska organizacija sedaj drugo leto beleži upad članstva, pa čeprav je bilo v hribih mnogo več

obiskovalcev, ki so začeli obiskovati gore ravno v teh posebnih časih koronavirusa. V letu 2018 je bilo v PZS včlanjenih 58.413 planincev, leta 2017 je bilo 57.148 članov, leta 2016 55.150, v letu 2015 je članstvo štel 54.574 posameznikov, leta 2014 pa je bilo 53.975 članov.

V PZS je bilo lani včlanjenih 2646 A članov (predlani 2861), 35.139 B članov (predlani 37.770), srednješolskih in študentskih članov je bilo 3756 (3910 v letu 2020), predšolskih in osnovnošolskih mladih planincev 10.148 (13.611 v letu 2020), število članstva oseb s posebnimi potrebami pa je znašalo 190, kar je spodbudnih 31 več kot v letu 2020.

Na skupščini, na kateri so delegati potrdili vsa podana poročila ter okvirni vsebinski in finančni program dela PZS za leto 2023, so volili tudi novo predsedstvo, upravni in nadzorni odbor PZS. Za člane predsedstva so na predlog novega predsednika Rovana potrdili dosedanja podpredsednika Romana Ponebška (PD Litija) in Martina Šolarja (PD Bohinjska Bistrica). Kot nova podpredsednika sta bila izvoljena dolgoletni član upravnega odbora PZS, aktivni član Vodniške komisije PZS in predsednik PD Fram Jožef Bobovnik (PD Fram) in alpinist, nekdanji načelnik Komisije za alpinizem PZS in gorski vodnik Miha Habjan (Akademsko planinsko društvo). Generalni sekretar PZS ostaja Damjan Omerzu (PD Bohor Senovo).

Za člane upravnega odbora so bili izvoljeni Niko Bertoncej (PD Krim), Milena Brešan (PD Tolmin), Aleš Drekonja (PD Preddvor), Igor Oprešnik (KPD Hej, gremo naprej Maribor), Bojan Rotovnik (PD Šoštanj), Aldo Zubin (OPD Koper) in Jakob Zupanc (PD Srednja vas v Bohinju). Predsednik Nadzornega odbora PZS ostaja Franc Ekar (PD Preddvor), za

Novo predsedstvo Planinske zveze Slovenije: dosedanja podpredsednika Martin Šolar in Roman Ponebšek, predsednik Jože Rovana ter nova podpredsednika Jožef Bobovnik in Miha Habjan. Foto Manca Ogrin

člane nadzornega odbora so bili izvoljeni Brigita Čeh (PD Ljutomer), Nataša Kocjančič (PD Postojna), Mirko Tovšak (PD Mislinja) in Valerija Vidmar (PD Krka Novo mesto).

V družino PZS so bili sprejeti Plezalni klub Sevnica, Plezalni klub Dobre razmere in Športno-plezalni klub Vizija, predsednik in generalni sekretar PZS pa sta se s knjižnim darilom *Smeh z gora* avtorja Dušana Škodiča zahvalila dolgoletnim zaslužnim planinskim delavcem Marinki Koželj Stepic, Mirku Tovšaku, Miru Mlinarju in Francetu Benediku. Veliko zanimanje je požela delavnica pred začetkom skupščine na temo planinskih koč in trendov okoljevarstvenih zahtev. ○

Letošnja skupščina PZS v Sevnici je potekala v znamenju volitev in soglasnosti. Foto Manca Ogrin

Po spletnih objavah povzela
Zdenka Mihelič

Urhunski dosežki na vseh ravneh

Najuspešnejši v letu 2021

Planinska zveza Slovenije (PZS) je 24. marca na Gospodarskem razstavišču na alpinistično-plezalnem večeru podelila priznanja za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem plezanju in turnem smučanju za leto 2021. V športnem plezanju sta lovoriko osvojila Janja Garnbret in Luka Potočar, za življenjsko delo v alpinizmu so se poklonili Dušanu Kukovcu, najuspešnejša alpinista sta Anja Petek in Luka Stražar, najboljša turna smučarja pa Karmen Klančnik Pobežin in Luka Kovačič.

Namen izbora je ovrednotiti najkakovostnejše alpinistične vzpone, vrhunske športnoplezalne dosežke in uspehe v turnem smučanju ter javnosti predstaviti najvidnejše dosežke v teh športnih panogah. V uvodnem delu večera je predaval alpinist Andrej Grmovšek, ki je navdušil zbrane in jih ogrel za vrhunske dosežke v nadaljevanju prireditve.

Najuspešnejša športna plezalka je že petič zapored Janja Garnbret (Šaleški AO), prva olimpijska prvakinja v zgodovini športnega plezanja, športnica leta 2021, zmagovalka štirih tekem svetovnega pokala, zmagovalka v skupnem seštevku v težavnosti in skupno druga v balvanih; kot prva ženska na svetu

je na pogled zmogla tudi vzpone z oceno 8c. Najuspešnejši športni plezalec je prvič Luka Potočar (ŠPO PD Radovljica), ki je na svetovnem prvenstvu v Moskvi z drugim mestom v težavnosti osvojil za Slovenijo prvo moško kolajno na svetovnih prvenstvih, v skupnem seštevku je sezono končal na četrtem mestu.

Priznanja za vrhunske dosežke na tekmovanjih so prejeli svetovna podprvakinja v kombinaciji Mia Krامل (AO PD Kranj), Vita Lukan (ŠPO PD Radovljica), Lučka Rakovec (PK FA), Katja Debevec in Lana Skušek (obe PK Scena), Anže Peharc (AO PD Kranj), Domen Škofic (ŠPO PD Radovljica) ter Gregor Vezonik in Milan Preskar (oba PK Kamnik).

*Dušan Kukovec,
prejemnik priznanja
PZS za življenjsko
delo v alpinizmu, z
načelnikom Komisije
za alpinizem PZS
Otom Žanom in
predsednikom PZS
Jožetom Rovanom
Foto Irena
Mušič Habjan*

Priznanja perspektivnim športnim plezalcem za rezultate na svetovnem in evropskem mladinskem prvenstvu so prejeli Sara Čopar (ŠPO PD Celje-Matica), Lucija Tarkuš (AK Impol Slovenska Bistrica), Liza Novak (PK Laško), Lina Funa (ŠPK Plus), Zala Mlakar Starič (PK FA), Gorazd Jurekovič (ŠPO PD Radovljica), Timotej Romšak (PK Kamnik) in Lovro Črep (Šaleški AO).

Najuspešnejša alpinistka je Anja Petek (AK Rinka), ki je nase opozorila že v preteklih sezonah, njeni vzponi leta 2021 pa kažejo mojstrstvo tako v zimskih kot letnih razmerah. Najuspešnejši alpinist leta 2021 je Luka Stražar (Akademski alpinistični odsek), ki je sezono kronal z uspešno odpravo v Rolwaling, kjer sta z Nejcem Marčičem preplezala prvenstveno smer Slovenska direktna v severozahodni steni gore Tsoboje (6683 m), ki velja za eno lepših smeri v naboru svetovne alpinistične scene v letu 2021. Opravil je tudi uspešna vzpona v legendarni smeri Divine Providence (Grand Pillar d'Angle, Mont Blanc; v navezi z Nejcem Marčičem) ter Ulini smeri v triglavski Steni (v navezi z Jernejem Kruderjem).

Najperspektivnejši alpinist 2021 je Kristof Frelj (AO PD Radovljica). Priznanja za posebne dosežke v alpinizmu je Komisija za alpinizem (KA) podelila Nejcu Marčiču (AO PD Radovljica), Luki Krajncu (AO PD Celje-Matica) ter Luki Lindiču (AO PD Celje-Matica), izpostavila pa tudi odpravo Slovenske mladinske alpinistične reprezentance (SMAR) v Peru, na kateri sta Matija Volontar in Bor Levičnik preplezala 1500-metrsko prvenstveno smer Virtual Insanity, Blaž Karner, Matevž Štular in perujski alpinist Aritza Monasterio pa 1000-metrsko prvenstveno smer Knights and Days.

Letošnji prejemnik priznanja za življenjsko delo v alpinizmu je alpinist, gorski reševalec, morjeplovec in svetovni popotnik Dušan Kukovec (roj. leta 1928), ki je z Janezom Resnikom že leta 1969 kot prvi Slovenec preplezal klasično smer v Eigerju. Starosta Šaleškega alpinističnega odseka (ŠAO) in GRZS – Postaje Celje je tudi eden najstarejših alpinistov in gorskih reševalcev pri nas. Bil je eden od ustanoviteljev in dolgoletni načelnik ŠAO, že leta 1970 je organiziral alpinistično odpravo na Norveško, alpinistična pot pa ga je poleg domačih gora vodila tudi v Paklenico, Dolomite, Centralne Alpe, na Kavkaz, v Pamir in novozelandske Alpe. S kajakom se je preizkusil v vodah Evfrata in Tigrisa ter po južnoameriškem Orinoku.

Ker zaradi epidemije koronavirusa lani ni bilo podelitve priznanj, je KA razglasila tudi najuspešnejše v alpinizmu v letu 2020: Saro Jaklič (AO PD Kranj) in Marijo Jeglič (AO PD Ljubljana-Matica) ter Luko Lindiča (AO PD Celje-Matica). Najperspektivnejši alpinist 2020 je Blaž Karner (AO PD Ljubljana-Matica), priznanja za posebne dosežke v alpinizmu v letu 2020 so prejeli Gašper Pintar (AO PD Ljubljana-Matica), Luka Krajnc (AO PD Celje-Matica),

Najuspešnejša športna plezalka je postala že petič zapored Janja Garnbret (Šaleški AO). Foto Irena Mušič Habjan

Najuspešnejši alpinist Luka Stražar (Akademski alpinistični odsek) na zaslonu, v živo na odru pa najuspešnejša alpinistka Anja Petek (AK Rinka) in najuspešnejši športni plezalec Luka Potočar (ŠPO PD Radovljica) Foto Irena Mušič Habjan

David Debeljak (AO PD Rašica) in Jernej Kruder (AO PD Celje-Matica). KA PZS je izpostavila še zelo dobro sezono 2020 Luke Stražarja ter Matije Volontarja in Bora Levičnika.

Najuspešnejša turna smučarka 2021 je Karmen Klančnik Pobežin (TSK LiMa), že vrsto let najboljša slovenska tekmovalka v turnem smučanju. Za najuspešnejšega turnega smučarja je bil že tretjič imenovan Luka Kovačič (Društvo za razvoj turnega smučanja), lani na svetovnem prvenstvu 12. v vzponu in 16. posamezno med člani. Priznanje perspektivnim je prejel Klemen Španring (TSK LiMa), 8. v vzponu na svetovnem prvenstvu med mladinci. ●

Andrej Stritar

Nova pot treh dežel Juliusa Kugyja

Skozi Slovenijo označujemo novo obhodnico po gorah prijateljstva

Planinske zveze avstrijske Koroške, Slovenije in Furlanije - Julijske krajine so se leta 2019 v Mojstrani dogovorile o vzpostavitvi skupne krožne planinske poti (obhodnice). V čast in spomin na pomembno planinsko osebnost vseh treh dežel so jo poimenovala Pot Juliusa Kugyja oziroma *Julius Kugy Alpine Trail*.

Pot v dolžini 720 km in z okoli 44.000 višinskimi metri vzponov in spustov je krožna in vodi preko dolin, sredogorja in visokogorja vseh treh dežel. Idejo za to pot je dal član koroškega planinskega društva Valentin Wulz, ki je tudi predlagal in na terenu preizkusil njeno traso, pripravil opise in opremil njeno glavno spletno stran. Vse tri vpletene planinske zveze upajo, da bo ta pot oživila nekdanjo pobudo Poti prijateljstva treh dežel. Sredi šestdesetih let so v vsaki državi določili po 10 vrhov, na katere naj bi se pohodniki povzpeli. Izdali so tudi vodnik po teh vrhovih. Z leti je ideja zamrla, vodnik je že davno pošel, gore so pa še vedno enako vabljive, kot so bile. Ker so danes zelo priljubljene daljinske pohodniške poti, so se tri planinske zveze odločile s skupno obhodnico obuditi planinsko prijateljstvo.

Potek Poti Juliusa Kugyja

Začetek poti je pri Koči nad Borovščico/Bertahütte severno pod Kepo. Prve tri etape so speljane po avstrijskem delu Karavank proti vzhodu. Četrta etapa se

začne v Beli/Bad Vellach pri Železni Kapli in se vzpne do slovenske meje na sedlu Sv. Duh zahodno od Olševe. Tam je začetek njenega poteka po Sloveniji. Nadaljuje se mimo Potočke zijalke na greben Olševe, potem do Grohota in čez Durce mimo Raduhe do Koče na Loki. Od tam gre skozi Luče do Korošice in do Kamniškega sedla. Vzponom na najvišje vrhove Grintovcev se ta pohodniška pot izogne, seveda pa si lahko vsak posameznik privošči tudi vmesni skok na vršace v njeni bližini. S Kamniškega sedla se potem spusti na Okrešelj, se vzpne na Savinjsko sedlo in pod severnimi stenami Kamniško-Savinjskih Alp konča na Jezerskem. Etapa z Jezerskega je speljana večinoma po trasi Slovenske planinske poti na Storžič in čez Kriško goro v Trzič. Iz Trziča nadalje na Dobrčo in pod Begunjsčico do Valvasorjevega doma pod Stolom. Zadnja etapa pod vrhovi Karavank pripelje do Mojstrane, kjer Pot Juliusa Kugyja vstopi v Julijske Alpe.

Iz Mojstrane pot vodi skozi dolino Krme do Vodnikovega doma na Velem polju, potem pa pod Triglavom

Zemljevid poti
Julius Kugy
Alpine Trail

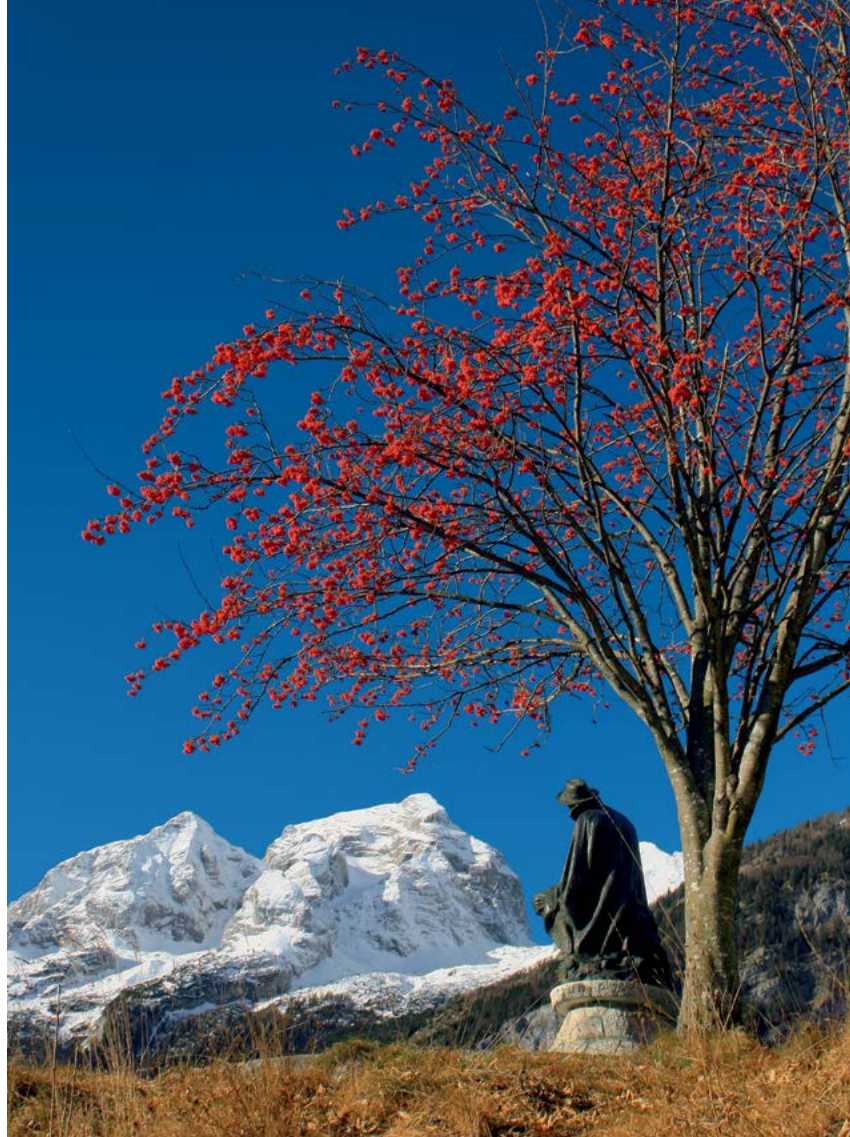

Nalepka
Julius Kugy
Alpine Trail

čez Hribarice do Koče pri Triglavskih jezerih. Tudi tu je pohodnikom prepuščeno, da se na okoliške vrhove podajo po lastnih željah. Zadnja etapa je speljana od Triglavskih jezer po osrednjem delu Julijskih Alp mimo Komne in Krnskega jezera do Gomiščkovega zavetišča na Krnu. Pohodniki po poti Juliusa Kugyja Slovenijo zapustijo s spustom s Krna v Kobarid in z vzponom čez Kolovrat do tamkajšnjega Muzeja na prostem. Na vrhu Na gradu se pot poslovi od naših gora in vstopi v Italijo.

V Italiji pot najprej vodi čez hribovje Benečije tik ob meji s Slovenijo čez Breški Jalovec in mimo Muzcev vse do Skutnika. Tam se še enkrat dotakne Slovenije, preden se spusti v Rezijo. Julijce zapusti Na Beli/Resiutta in v Mužacu/Moggio prične svojo pot po Karnijskih Alpah. Skozi skupino Sernia, mimo Tolmeča/Tolmezzo in Saurisa se obrne proti severu in doseže avstrijsko mejo pri jezeru Volaya. V Avstriji potem zapusti Karnijske Alpe in prestopi na sever v Ziljske Alpe, prekorači Reisskofel in Spitzegel ter se čez Dobrač in mimo Beljaka spet vrne v Karavanke.

Tam zaključi svoj krog pri Koči nad Borovščico/Bertahütte.

Celotna pot je razdeljena na 30 etap. Za najbolj sposobne to lahko pomeni le 30 dni hoje. Vendar je pričakovati, da se bo večina pohodnikov odločila pot razdeliti na še krajše odseke, pač po lastnih željah in sposobnostih.

Spomenik Juliusa
Kugyja s pogledom
na Jalovec
Foto Dan Briški

Slovenski del poti

Pot je po Sloveniji večinoma speljana po obstoječih planinskih poteh. Le pod Begunjsčico na kratkem odseku sledi markacijam Slovenske turnokolesarske poti, iz Kobarida na Kolovrat pa oznakam Poti miru. Do glavne sezone poleti 2022 bodo planinska društva, skrbniki posameznih odsekov poti, na ključnih kažipotih pritrtili usmerjevalno tablico z logotipom poti. Nekoliko večje nalepke ali tablice bodo postavljene po kočah. Na njih bosta QR-kodi za dostop do informacij o slovenskem delu poti na mapZS (<https://mapzs.pzs.si/path/64038>) in o celotni poti na spletni strani <https://www.julius-kugy-alpine-trail.com/>, ki jo vzdržujejo avstrijski kolegi.

Upamo, da bo tudi ta pot postala priljubljen cilj tistih pohodnikov, ki se radi lotevajo večdnevni daljinskih poti. To je vendarle eden od zelo prijetnih načinov za spoznavanje dežel in ljudi. ○

Nika Smole

Kako sta Slovenca razbila stereotipe o Čehih

Dogodek v Bivaku IV

Ni Slovenca, ki še ne bi slišal za dolino Vrat. Prepričana sem tudi, da je večina planincev že slišala za Bivak IV. Prav tako tudi za kakšno pikro šalo na račun tujih slovanskih obiskovalcev naših gora, ki jim je Očakova okolica tako ljuba, da si v poletnih mesecih za več dni "rezervirajo" uporabo bivaka. Na ta račun med slovenskimi gorniki krožijo hudomušne govornice in stereotipi o naših slovanskih bratih in vsakič, ko se odpravimo v bivak z namenom, da bomo tam prespali, pripomnimo kakšno sočno na njihov račun. Prej iz navade kot iz slabe izkušnje.

Glasno sta žvečila malico, medtem ko mu je ona razkazovala vsebino svojega nahrbtnika: "Glej, kakšno roza majčko imam, pa krtačo tudi!"

*Karikatura
Lorella Fermo*

V takem duhu sva se junija lani s soplezalko odpravili na Bivak IV, kajti naslednji dan sva namerali preplezati južni raz Škrlatice. Niti slutili nisva, da se bodo vloge zamenjale in bodo pikre pripombe od takrat naprej veljale slovenskim obiskovalcem gora. Na pot sva se odpravili v pozni popoldanski uri. V brezskrbnem čebljanju, ki je značilen za najboljše prijatelje, je dan hitro odtekal in začelo se je že mračiti, ko sva srečali dva mlada Čeha, ki sta sesto-

pala v dolino. Pojasnila sta, da se zaradi neprimerne opreme vračata, saj sta više na poti naletela na snežišče, ki se ga ne upata prečkati. S Klaro sva odobravajoče pokimali in bili veseli, da lahko razbijeva mit o nespametnih Čehih. Omenjeno snežišče sva obhodili in ga prečkali na položnem delu, bivak IV pa sva dosegli v jasni noči. Kot pričakovano je bilo pol ležišč že zasedenih. Hitro sva se spoprijateljili s sorjaki, pravzaprav sovrstniki. Eden izmed njih je bil

Čeh in beseda je seveda stekla tudi o načrtih naslednjega dne. Vse so nas čakale resne ture, zato smo se v postelje spravili ob zgledni uri. V šepetu tišine smo brez težav hitro odplavali v deželo sanj.

V hipu sem odprla oči, ker se je cel bivak stresel. Moja prva misel je bila – nevihta. Zaspani možgani so mi govorili, da zagotovo grmi, pač ena tistih poletnih neviht. Nato sem zaslišala glasen smeh in loputanje z vrati bivaka. Sanje o romantični nevihti so se spremenile v moro, ko sem došla, da hrup prihaja od novih obiskovalcev. Vsi v bivaku smo bili v hipu budni kot sove. Kako ne bi bili – prišleka sta v predsobi glasno govorila, topotala s čevlji in se na ves glas krohotala, temu pa so sledili poskusi, da bi drug drugega utišala, kar sta poskušala z glasnimi pšššššš-ji. Dobro, sem si mislila, bomo pač malo prej vstali, saj ne more biti ne vem kako zgodaj, če sta tadva prišla že do sem gor. Ko sem vsa krmežljava pogledala na uro, me je zadelo. Bila je tri ponoči! Mir naj bi imeli še vsaj dve, tri ure. Nekdo z zgornjega pograda je pripomnil: "Saj tega ne moreš verjeti." Glede na hihitanje iz predsobe sem sklepala na mlad par, ki očitno ne pozna osnov bontona. Ker sem bila ravno budna, sem se odločila, da grem odtočit; če že ni nevihte, pa da vsaj vidim, kdo sta ta dva patrona.

Iz oči so mi zagotovo švigale strele, ko sem stopila v predsobo in zagledala moškega in žensko srednjih let. Za trenutek sta utihnili, nato pa nadaljevala svojo zabavo. Medtem ko sem čepela, v samih nogavicah pod milim nebom, sem premišljevala, kaj za vraga naj storim. Kako naj dvajsetletnica pridiga o bontonu nekemu petdesetletniku?! Preprosto se mi ni zdelo primerno soliti pamet komu starejšemu od sebe. In sem se vrnila v svojo toplo spalno vrečo, ne da bi jima namenila očitajočo besedo. Budnica se je medtem nadaljevala – ne glede na naše vzdihljaje in število obratov v spalki sta se prišleka zabavala naprej. On je poskušal s šalami, ona se mu je v odgovor vneto hahljala. Glasno sta žvečila malico, medtem ko mu je ona razkazovala vsebino svojega nahrbtnika: "Glej, kakšno roza majčko imam, pa krtačo tudi!" Jaz sem se, že vdana v usodo, začela na glas hahljati, Klara pa je nestrpnost potrkala po steni in ju tako opozarjala na ljudi, željne spanja. Odgovor moškega na potrkavanje je imel pridih arogance, a sta se v roku desetih minut vseeno pobrala neznanu kam. Na bivaku IV je ob njenem glasnem oddaljevanju ponovno zavladal mir.

Zjutraj smo se zbudili s hudomušnimi nasmeški. S Klaro sva se s komolci suvali pod rebra in se zbadali, češ, kakšno majčko imaš pa ti s sabo. Nočni obisk se je po še nekaj šalah na račun obeh obiskovalcev spremenil v zabavno popestritev ture, saj se nam je kljub temu uspelo dobro naspiti. Sklenili smo, da pregovor *Bolj star; bolj nor* očitno drži. Prva izkušnja s spanjem v štirki se je končala z 1 : 0 v prid Čehom, Slovenci pa smo dobili eno veliko črno piko. Mogoče bi morali končno začeti razmišljati o ustvarjanju šal na svoj račun. ●

Lidija Honzak

Riti

Stari fotri – 5. del

Stari *fotri*, kakor smo jih v osemdesetih letih z vsem spoštovanjem imenovali, so bili zelo izkušeni alpinisti. Vsak *ferajn* je imel kakšnega. Skoraj vsak *ferajn* pa je imel tudi kakšno dobro alpinistko. Leta 1982, ko je bil objavljen razpis za prvo žensko alpinistično odpravo na Pik Komunizma, smo se prijavile in stari *fotri* so bili ponosni na nas. Starim *fotrom* posvečam karikature in zgodbe, ki sem jih imela v mislih, ko sem jih risala.

Ueč v glavi kot v mišicah

Priplezam do police, se ozrem navzgor in sedem na rit – dobesedno. Nad mano je namreč velik previs in počutim se majhno kot kakšen hrošček.

Ko so nas, kandidatke za prvo žensko alpinistično odpravo na Pik Komunizma, na DIFU¹ testirali, sem naredila dva zgiba. Ta drugi je bil že bolj na pol. Najbolj močna med nami je naredila osem zgibov. Potem je študentka, ki je to raziskavo delala za diplomsko nalogo in nas je primerjala z *difovkami*, ki so naredile enkrat več zgibov kot naša najmočnejša kandidatka za odpravo, ugotovila, da naši alpinistični dosežki očitno ne izhajajo iz mišic, pač pa iz tistega, kar imamo v glavi.

Ponovno se ozrem v previs. Nekje sredi previsa je poč, v kateri je tam nekje zgoraj nameščeno eno staro varovanje z zguljeno vrvico, drugega nič. Ni kaj, pasti ne smem. Zapustim vlogo hroščka in vključim program "previs preplezan". Zajamem sapo, plezam, kolikor se da hitro in osredotočeno, ker za dva poskusa zagotovo nimam dovolj moči. Šele ko v steni nad previsom naredim varovanje in pokličem Vlasto, naj že pripleza do mene, normalno zadiham. Na gredini, ki pelje do vrha stene, se spogledava in smejeva druga drugi. Res se nama zdi super. Varianto Aschenbrennerja sva preplezali prosto, jaz hrošček in Vlasta z oblinami, ki imajo zagotovo kar nekaj dodatne teže. Poleg tega je to smer prosto preplezalo le malo plezalcev, od deklet pa še nobena. Fantje, tisti malo manj pogumni, bodo kot po navadi, kadar preplezava kaj nadstandardnega, rekli: "Če so babe to zlezle, bomo pa mi tud."

¹ Današnja Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani.

V pričakovanju razglasitve članic odprave v časopisu *Delo sem risala riti*. Ta karikatura je bila potem objavljena na naslovnici *Alpinističnih razgledov*.

Risba Lidija Honzak in Janez Marinčič

Ne, ne bomo se skregale

Na prvo žensko alpinistično odpravo na Pik Komunizma smo se pripravljale več mesecev. Bilo nas je več kandidatk, katera bo v finalu, se pravi med tistimi osmimi, ki bodo odšle na pot, pa bomo zvedele iz alpinističnih novic v *Delu*. V pričakovanju te objave sem risala riti. Nekateri sicer znajo zapisati napete, filozofske in triumfalne zgodbe o vzponu, meni pa pridejo na misel riti. Pol smeri namreč gledaš svojega soplezalca v rit in če se izmenjuješ v vodstvu naveze, gleda pol smeri tudi on tebe v rit. Pri ženskah je ta pogled še bolj veličasten. Najprej sem na klopici narisala osem riti (osem članic odprave), potem sem to natančnost opustila in obdržala le tri. Ta karikatura je bila potem objavljena na naslovnici *Alpinističnih razgledov*.

"Ej, to se boste babe skregale, še dedci se na odpravah skregamo," je rekel en star *fotr*; himalajec.

"Ne, niti slučajno se ne bomo skregale," smo si mislile in naredile načrt, ki je vseboval druženje v steni. Med

plezanjem se bomo dobro spoznale in s tem zmanjšale tveganje za konflikte na odpravi.

Začele smo pozimi. Dobivale smo se v različnih alpskih dolinah in skupaj plezale. "Cvet slovenskega alpinizma," je rekla Marjana,² ko smo se dobile na Okrešlju, da preplezamo Direktno v Štajerski Rinki. Bile smo vesele, da se zopet vidimo, in v GRS bajtici na spodnjih ležiščih pograda je kar žuborelo od smeha in klepetala.

"A boste že enkrat tih, pičke smotane," se je zadržal glas z zgornjega ležišča pograda. V hipu smo utihnile in potem samo še čisto potihlo klepetale s sosedo na ležišču. V koči namreč nismo bile same. Ta, ki nas je nadrl, je bil celjski alpinist, ki si je zelo nesrečno izbral dan oziroma noč, ki jo bo s svojo *bejbo* preživel v GRS bajtici.

"Joj, a takšne grozne moške imate pri vas na *ferajnu*, t'ko grdo delajo z vami," sem naslednji dan med suvanjem okla cepina in derez v poledenelo steno zgroženo komentirala.

"Pa sej niti ne ... pa v bistvu ... kokr se vzame ..." se je zanje potegnila Marjana, medtem ko je med ledom in skalo pripravljala varovanje.

No, meni so šle te "pičke smotane" res do živenga. Ko sem osem let pozneje hitela čez Kamniško sedlo na Okrešelj, kjer me je v GRS bajtici z družbo celjskih alpinistov čakala Meta,³ sem si zamislila tale scenarij. Pridem do GRS bajtice, hrupno in na stežaj odprem vrata ter gromko, pripravljena, da se skregam, rečem: "Kdo nam je pred osmimi leti rekel pičke smotane?" No, v resnici se je zgodilo takole. Že skoraj z nočjo sem prišla do GRS bajtice. Vrata so bila odprta, ljudje so se imeli fino, dišalo je po pečenki in Meta je rekla: "A s' le pršla, ns je že skrbel. Tle maš kozarc sauvignona, tega 'maš najrajš.'" ◉

² Marjana Šah.

³ Meta Meh.

NOVICE IZ VERTIKALE

Slapovi

Na začetku zime so plezalci nestrpno pričakovali led, saj razen redkih rahitičnih izjem lepo zamrznjenih slapov pri nas ni bilo. Dereze in cepini so bili že zdavnaj nabrušeni, ledu pa od nikoder. Zime verjetno res niso več, kar so bile, o tem je bilo povedanega in napisanega že veliko. No, led se je nazadnje le pojavil in zamrznili so celo nekateri malokrat preplezani biseri. Razmere so bile v drugi polovici zime solidne in ledna sezona je trajala vse do pomladi. V drugi polovici marca so bili opravljeni vzponi v precej vodenem **Ledinskem slapu** (WI5, 140 m), **Vikijevi sveči** (WI4+, 150 m) in **Sinjem slapu** (WI3, 150 m). V Mrzlih vodah je v z odličnimi razmerami še vedno razveseljeval **Riofreddo** (III+/5, 500 m).

Kombinacije in jug

Grape so bile v letošnji zimi skromno zalite s snegom. Kdor rad pleza le po snegu, je imel manjši izbor smeri, kratko so potegnili tudi alpinistični smučarji, ki pri nas niso imeli veliko ciljev na voljo. Plezati pa se je vedno dalo in tudi v zadnjih dneh zime in na začetku pomladi so bili pri nas opravljeni lepi vzponi – zimski oz. v zimskih razmerah. Zaradi skromne snežne odeje je v smereh, ki poleti dosega tretjo težavnostno stopnjo ali več, prevladovalo skalno plezanje z orodji ali brez njih. Za obisk strmějšíh sten je bilo letos treba imeti nekaj več izkušenj s kombiniranim plezanjem. V Krmu sta Peter Hrovat in Samo Tuma (oba AO Rašica) preplezala prvenstveno smer v severni steni Lipanskega vrha nad Kovinarsko kočjo. Iz doline se slap lepo vidi, dostop je kratek, tako da gre za priročno smer, a ne enostavno. Najtežavnejši je vstop v smer, kjer sta preplezala zahtevno prečnico v skali, ki je slabo sprejemala kline, zato sta jih zabila kar nekaj. V raztežaju so za ponavljavce ostali trije dobro zabiti klini. V drugem raztežaju sta lepo rešila vse uganke. Suh previs, ki ju je

najprej skrbel, sta obvozila po kombiniranem svetu in tam celo našla nekaj *škripavca*. Ta je bil menda najboljši v letošnji sezoni. V drugem raztežaju sta za seboj pustila še en dobro zabiti klin. Šele v tretjem raztežaju sta dosegla iz doline viden slap. Smer sta poimenovala **Smer bodoče gospe** (v skali IV+/M4–5, WI4, 150 m). Po mnenju avtorjev je težavnost zelo odvisna od danih razmer. V spodnjem delu bi več škripavca olajšalo vzpon, ledni odseki pa bi bili ob večjih količinah ledu najbrž težji.

V bližnji steni Debele peči sta klasični **SV-raz** (IV+/III–IV, 500 m) preplezala Primož Lavrič in soplezalec. V zgornjem delu sta izbrala Rekrutsko varianta smeri. SV-raz je poleti pogosto obiskana smer, kar pa ne velja za zimo, ko njene karakteristike zahtevajo nekaj več izkušenj. Zobe so pokazali predvsem lažje ocenjeni raztežaji. V strmih delih smeri je bila skala kopna, zato sta v zadnjih treh raztežajih plezala brez derez.

V Nad Šitom glavi sta sredi marca plezala člana AK Vertikala. Izbrala sta si **Smer po zajedi** (V+, 300 m), v kateri je bila skala večinoma suha. Škripavec sta našla šele tik pod robom stene, zato sta tistega dne dodobra preizkusila svoje znanje orodnega plezanja.

Poleg smeri v Lipanskem vrhu spada med novosti v naših stenah tudi prvenstvena smer v Šmohorci v Uršlji gori. Preplezala sta jo Alina Ledinek in Uroš Lesjak (AK Ravne). V steni sta našla tako krušljive in travnate predele kot predele s kompaktno skalo. Nameščanje varoval je bilo zaradi značilnosti stene težavno, čeprav je bila stena skoraj popolnoma suha. Vrh stene sta dosegla po pol četrti uri plezanja. Smer sta poimenovala **Uršolina** (IV+/III/II, 200 m). Kljub nizki višini in težavnosti zahteva smer previden pristop. Povsem pomladno sta bili obarvani prvenstveni smeri v Vipavski dolini. Tam je Marko Leban (AO Cerkljevo) preplezal dve smeri. V Parkljevcu je z Jano Paderič (AO Jesenice) preplezal smer **Penklerija** (IV–/II–III, 120 m). Še eno smer je s soplezalko preplezal nad izvirom Hublja. Poimenovala sta jo **Ines** (IV/II–III, 200 m).

Prvenstvena Smer bodoče gospe. Nagrada v obliki zaledenelega slapu čaka v tretjem raztežaju.

Foto Samo Tuma

V SV-razu Debele peči Foto Primož Lavrič

Zajeda v Uršolini v Šmohorci
Foto Alina Ledinek

Plezalnih izletov na jug je bilo v marcu in predvsem aprilu veliko. Tudi tam so naši plezalci našli kakšno svojo linijo. Davo Mihev in Leon Kašnik (AK Ravne) sta v Tulovih gredah preplezala stometrsko smer zmernih težav. Poimenovala sta jo **Čravne** (V-/IV, 100 m). Kmalu sta jo ponovila še kolega iz odseka Uroš Lesjak in Janez Rataj.

Kanada

Luka Lindič in Ines Papert sta večji del marca in aprila čakala na boljše razmere v visokogorju. Medtem pa v dolini nista izgubljala časa. Preplezala sta več lednih klasik in zahtevnih kombiniranih smeri. Na območju Icefields Parkway sta preplezala slapove **Ice Nine** (WI6, 94 m), **Weeping Pillar** (WI5-6), **Curtain Call** (WI6, 124 m) in **Slaughterhouse**. Tem povsem lednim vzponom so sledili kombinirani vzponi na območju Stanley Headwalla, kjer sta preplezala **Thriller** (M9) in še kombinacijo smeri **Nemesis** (WI6)/**Cosmic Debris** (M6, WI6).

Eno dolino stran od Stanley Headwalla leži zanimivo območje za ledno in kombinirano plezanje Storm Creek Headwall, kjer je bilo v zadnjih dveh desetletjih preplezanih več zahtevnih smeri. Luka in Ines sta tam preplezala **Scar Tissue** (M7+, WI6, 150 m). Eno zadnjih kombiniranih smeri sta preplezala levo od omenjene smeri Nemesis. Smer **Rhamnusia** (WI6, M8, 160 m) je postregla z zračnim plezanjem po skali. Iz delno pomrznjenih sten sta se nato za nekaj časa odpravila na območje Skaha Bluffs, kjer sta plezala v "trad" in opremljenih smereh v suhi skali. Luka je na pogled preplezal s svetrovcu opremljeno smer **In the Skin of a Lion** (5.12d) in z več poskusi še tri smeri, ocenjene s 5.13b.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Korošci plezajo že 85 let

Po prvi svetovni vojni so se pri nas začele ustanavljati organizirane skupine, ki so se ukvarjale z alpinizmom. Prvi je bil znameniti Turistovski klub Skala, ki je deloval od leta 1921 do začetka druge svetovne vojne, ko so se v znak upora proti sovražniku člani odločili za izstop in s tem razpad kluba. Poleg Skale takrat v Sloveniji ni bilo veliko klubov ali odsekov, pa še ti so bili le v večjih mestih. Ustanovitev Alpinističnega odseka Prevalje leta 1937 ima zato še

Odprtje razstave Korošci plezajo
Foto Marta Krejan Čokl

poseben pomen. Majhno naselje ob industrijskih Ravnah na Koroškem je dobilo svoj alpinistični odsek, organizirana alpinistična dejavnost pa se je od tam širila po vseh koroških dolinah. Na Koroškem zdaj delujejo trije alpinistični klubi/odseki in en plezalni klub (Črna na Koroškem, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi). Ob 85-letnici organiziranega alpinizma na Koroškem so v Koroškem pokrajinskem muzeju pripravili razstavo, ki bo gostovala v vseh koroških občinah, naslednje leto pa tudi v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani in v prostorih Planinske zveze Slovenije. Odprtje razstave je bilo 14. aprila 2022 na Ravnah na Koroškem. Avtorica, kustodinja Andreja Šipek, je med predstavitvijo razstave ob odprtju še posebej omenila pomen koroškega ženskega alpinizma; tudi zato, ker je bila udeleženka prve jugoslovanske ženske odprave v Himalajo – letos bo štiridesetletnica te odprave – članica AK Prevalje Irena Komprej.

"85 let alpinizma je razdeljenega na več časovnih obdobjih in pri vsakem je izpostavljeno, kar je bilo za to obdobje najbolj značilno – posamezniki in dosežki ter razvoj odsekov skozi čas. Časovnica, ki poteka na dveh stenah, je poskus prikaza te bogate dejavnosti. Ločila sem plezanje v slovenskih in evropskih gorah ter odprave v tuja gorstva oziroma izven Evrope," je med predstavitvijo razstave povedala njena avtorica.

Marta Krejan Čokl

Spet zlata Janja

Tokratne novice začnimo na koncu, s prvo tekmo za svetovni pokal, ki se je na balvanih odvijala v švicarskem Meiringenu. Zmagala sta stara znanca najvišje stopničke, Tomoa Narasaki in Janja Garnbret, slednja v velikem slogu s (praktično) štirimi fleši v finalu. Kaj pa ostali naši? Eh, pustimo to za kakšno drugo tekmo. Očitno bo Janja letos nekoliko več časa preživela v skali. Medtem ko na glavne novice še čakamo, pa je spomladi po hitrem postopku opravila s prvo žensko ponovitvijo ikoničnega bolder problema Bugeleisen Fb 8B+ v Maltatalu. Smer je še nedolgo nazaj veljala za enega najtežjih problemov, ki ga je od Slovencev premagal tudi Zan Lovrenjak Sudar.

Uzponi na visoki ravni

Od ostalih naših lahko omenimo vzpon mlade Lucije Tarkuš v smeri Talk is cheap 8c v Mišji peči ter serijo lepih vzponov Domna Škofica, ki že nekaj časa napada težke projekte v španski Santa Linyi, vmes pa za sprostitev niza vzpone, kot so Gypsy Blood 8c+, Joe Dan 9a in La Novena Enmienda 9a+/a+. V formi je očitno, tako kot vedno, tudi Adam Ondra. Tokrat čisti projekte po Arcu, kjer je v kratkem času svoji zbirki dodal smeri Wonderland 9b v Terra Promessi, pa težko 9b Bomba v steni Bus de la Stria, njeno varianto Bombardino 9a+/b, smeri 9a in manj pa komaj še prešteje. Tako je Omen Nomen v Padaru želel *flešati*, a se je moral zadovoljiti z rutinskim drugim poskusom, je pa na *fleš* preplezal Goosfrabo 8c+ ter na pogled Solitary Souls 8c+ in Prospettiva Nevski 8c (ki jo je zbil z 8c+). Medtem ko preostali Zemljani vzpone na pogled v 8c+ štejejo z dvema prstoma, ima Adam prstov (vključno s tistimi na nogah) za to že nekaj časa premalo. Na južnejšem koncu Italije, v Sperlongi, je italijanski specialist za težke smeri Stefano Ghisolfi osvobodil stari projekt, ki je sedaj L'Arenauta 9b.

S podobno oceno se lahko pohvali Pierre Le Cerf, ki je uspel v Eagle-4, ki pa je verjetno bolj v 9a+ območju.

Balvani

Na balvanih ocene Fb 8C+ padajo kot za stavo. Tako je Elias Iagnemma to oceno predlagal za svoj novi problem Ganesh v Tintoralu, v prestižni klub pa se je vpisal tudi Niky Ceria, ki je v Fontu ponovil La Revolutionnaire 8C+, katero je prvi preplezal bosonogi Charles Albert. S taistim problemom je opravil tudi Simon Lorenzi, ki je nato v bližini ustvaril še eno novo povezavo iz Conviction v Big Island, Big Conviction 8C+. Lorenzi je eksplodiral na sceni lani, ko je za svoj problem Soudain Seul predlagal oceno 9A, vendar so slednjega dokaj hitro zbili na 8C+. Letos je ta problem doživel še ponovitev Camilla Couderta, ki je za vzpon porabil več kot 80 obiskov.

Ženska kategorija

Tudi dekleta niso počivala. V klub 9a se je včlanila Britanka Hazel Findlay, ki je preplezala vzdržljivostni Escalamasters 9a v Perlesu. Hazel velja za eno najbolj vsestranskih plezalk na svetu z vrhunskimi vzponi tako v športnih kot v *trad* in v večraztežajnih smereh. V španski Cuenci je svojo prvo 9a preplezala tudi mlada Ana Belen Argudo, ki je uspela v Cordia Maleficarium. Nekoliko severneje, v Margalefu, je prav tako mladi fenomen – Japonka Mei Kotake preplezala klasiko Era Vella 8c+/9a. Smer je daljnega leta 2010 za ogrevanje ustvaril legendarni Chris Sharma in je ena najbolj ponavljanih smeri s to oceno.

Legende in podmladek

Če že govorimo o starih legendah, tudi Chris še vedno miga v skali. Letos je tudi na lastno presenečenje med študiranjem projektov uspel mimogrede na pogled preplezati V for Vendetta 8c. Ni slabo za 40-letnika. Še 13 let več šteje japonska legenda Yuji Hirayama, ki je uspel na gori Futago preplezati smer Peaceful Mountain 9a. Isti letnik ima tudi bavarski hrast Alex Huber, nekoč vodilni svetovni plezalec, ki še vedno drži visok nivo, sploh v večraztežaj-

kah. Svoji zbirki je dodal smer La Bavarese, 6-raztežajno 8b+ na Punta Giral dili na Sardiniji.

Na drugi strani starostnega spektra imamo 9-letno Ziheng Qiu, ki je v Yangshuoju preplezala China climb 8b+. Takšnega starostnega razpona verjetno nima noben drug šport!

Trad

Za konec pokukajmo še v *trad* vode, kjer je Daveu MacLeodu uspel tretji vzpon (po Neilu Greshamu in Steveu McCluru) v verjetno najtežji *trad* smeri na Otoku, Lexicon E11 7a, kjer je Dave leto prej vzpon predčasno končal z 20-metrskim padcem skoraj na tla. Nekoliko manj nevarna, a ne dosti lažja, je smer Magic Line v Yosemiteh, izdelek legendarnega Rona Kauka, ki sodi med pet najtežjih *trad* linij na svetu. Z njo je opravil Carlo Traversi, ki prav tako postaja izjemen plezalski multipraktik.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Nejc Zaplotnik: Alpinistični dnevnik. Alpinistični dnevnik Nejca Zaplotnika, uredila Katarina Klajn in Borut Marter. Planinsko društvo Kranj, 2022. 132 str., 19,90 EUR.

Ob novici, da je izšel dnevnik Nejca Zaplotnika, je verjetno marsikdo najprej pomislil, da gre za v dnevnike zapise strnjene misli, kakršne lahko beremo v njegovi mojstrovini *Pot*. Vendar je ta knjiga po eni strani veliko manj in po drugi strani veliko več kot to. Le pustiti ji je treba, da govori tisto, kar dejansko pripoveduje. Nejc je namreč

dnevnik začel pisati, ko je bil star rosnih 17 let in je v svet alpinizma šele vstopal. Njegovi prvi vpisi v dnevnik so temu primerni. Na začetku njegove alpinistične poti lahko beremo o "Julijcih, ki so kakor izrezljani pred nama rdeli v vzhajajočem soncu", doživljajskim spisom ali orisom najbolj podobna razmišljanja, ki pa jih že v nekaj mesecih zamenja krajše pisanje, polno tehničnih detajlov, in včasih tudi zelo neposredno in kritično, vedno pa dovolj sočno, da se ne izgubi v goli statistiki. Zelo zanimivo je spremljati naraščanje kompleksne ocene težavnosti Nejčevih vzponov, ki se dviguje sploh za tiste čase izjemno hitro in izpričuje, kako bliskovito je napredoval v svojem znanju. Nejčev alpinistični krst je na primer potekal 8. in 9. novembra leta 1969. Ob tem je bil v tistem času glede na število vzponov že drugi v celotnem alpinističnem odseku, 26. septembra prihodnje leto pa je star komaj 18 let preplezal Aschenbrennerjevo smer v

Travniku, ki še danes pomeni lep alpinistični dosežek. Takih detajlov in "bombončkov", ki nam Nejca predstavljajo s perspektive, ki je do zdaj nismo poznali, je še cel kup, če bralka oziroma bralec le zna poiskati tisto, kar dnevnik dejansko ponuja.

V pomoč pri raziskovanju njegovih dosežkov v domačih gorah je tudi seznam njegovih vzponov, ki ga lahko poiščete na koncu knjige. Da bi knjiga dosegla kar najširši krog bralcev, kar je prav gotovo tudi njen namen, sta njena urednika Katarina Klajn in Borut Marter s pomočjo Nejčevih prijateljev in soplezalcev besedilu dodala še opombe: razlage terminov, ki jih Nejc uporablja, in kratke opise oseb, ki se v dnevniku pojavljajo zgolj z imenom, vzdevkom ali priimkom. Tako spoznamo celo vrsto alpinističnih imen, ki jih je Nejc srečeval in o tem, kakšen vtis so naredili nanj, pogosto napisal poved ali dve. S tega vidika lahko dnevnik razumemo tudi kot dokument časa, v katerem so odra-

ščali slovenski plezalci, ki so najbolj zaznamovali tako imenovano zlato dobo slovenskega alpinizma.

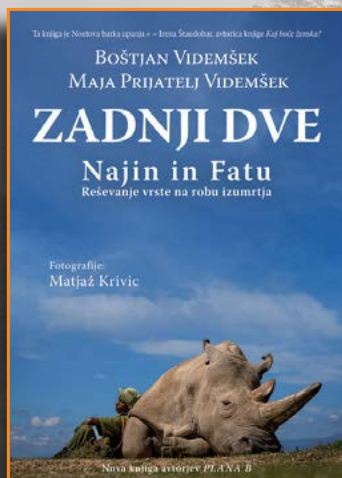
Z oblikovne plati je dnevnik Nejca Zaplotnika zanimiv zaradi fotografij, ki so v njem objavljene prvič. Zanimive so tudi tiste, ki smo jih že videli, a nismo vedeli, kje in kdaj so bile posnete. Ker je dnevnik vendarle zgolj dnevnik in gre za osebno pisanje, ne motijo niti pisane karikature, ki se nekako ne ujemajo najbolje s fotografijami in kopijami Nejčevega rokopisa, ki bi jih lahko bilo tudi več. Gre za nekakšen dodatek včasih zelo duhovitemu Nejčevemu pisanju, ki izpričuje njegovo naravo s povsem drugačne plati, kot je tista, ki si jo je večina verjetno ustvarila ob branju *Poti*.

Predgovora Nejčeve žene Mojce Jamnik Zaplotnik in njegovega prijatelja Toneta Perčiča ter spremne besede ljudi, ki jih je navdihnila Nejčeva zgodba, le še potrjujejo, da je prava karizma brezčasna in da je velik alpinist zagotovo lahko samo tisti, ki je tudi velik človek.

Boštjan Videmšek
Maja Prijatelj Videmšek
Fotografije: Matjaž Krivic

ZADNJI DVE: NAJIN IN FATU

Prednaročniška cena do 1. 6. 2022: 19,90 €
ca: 350 strani, redna cena: 26,90 €

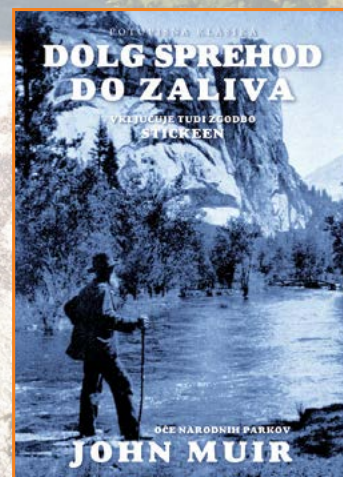
Knjiga *Zadnji dve* je hvalnica naravovarstvu, nepopustljivosti, sobivanju ljudi in divjih živali v času, vse bolj zaznamovanem s podnebnimi spremembami.

John Muir – oče narodnih parkov DOLG SPREHOD DO ZALIVA

»Dolgo sem iz divjih gozdov in vrtov severnih dežel gledal proti državam toplega juga ter se – ko so bile končno premagane vse prepreke – srečen in svoboden namenil na tisoč šeststo kilometrov dolgi pohod do Mehiškega zaliva.«
– iz knjige.

222 strani, cena: 24 €

- V spletni knjigarni bukla.si je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna
www.bukla.si

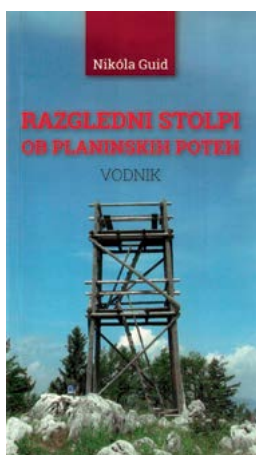
UMco

Naročila in prednaročila: na spletni strani www.bukla.si • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

Branje dnevnika Nejca Zaplotnika bi bilo zelo priporočljivo za pripravnice in pripravnike na alpinističnih odsekih. Tudi zato, da bi videli, v kakšnih razmerah in s kako malo sredstvi ter opreme, a z železno voljo in predanostjo so v najboljše alpiniste ne samo Slovenije, ampak tudi sveta zrasli njihovi predhodniki. Trdno verjamem, da lahko slovenski alpinizem rodi še marsikatero *Pot*. A da bi jo napisal, mora najprej napisati in predvsem doživeti dnevnik, kakršnega nam je zapustil Nejc Zaplotnik.

Marta Krejan Čokl

Nikóla Guid: Razgledni stolpi ob planinskih poteh. Vodnik. Limbuš, AOSTAR, d. o. o., 2022. 136 str., 15 EUR.

Nikóla Guid je napisal zanimivo knjižico priročnega formata o enaintridesetih razglednih stolpih, ki so bili dostopni in odprti za obisk 9. februarja 2020, ko so zaključili s preverjanjem podatkov za vodnik. V uvodu avtor v enem odstavku pove nekaj o razglednih stolpih skozi čas. Kot že sam naziv pove, so razgledni stolpi, med njimi so tudi dva grajska in trije cerkveni zvoniki, postavljeni zaradi razgleda. Pisec stolpe obravnava po lokacijah. Slovenijo je razdelil na deset območij od Primorske do Goriškega in Lendavskih goric ter od Kamniško-Savinjskih Alp do Dolenjske in Bele krajine.

Oglejmo si dejansko sestavo opisa, ki pritiče vsakemu stolpu in ki obsega štiri strani. Začne z njegovo fotografijo, imenom kraja in nadmorsko višino, pove nekaj o nastanku, pomenu in značilno-

stih objekta. Pri peščici stolpov je treba plačati vstop. Sledijo tehnični podatki, npr. o materialu za izgradnjo (les, kovina, beton, kamen), o značilnosti in načinu gradnje, višini stolpa in najvišje ploščadi ter številu stopnic.

Našteje zemljevide, ki pokrivajo območje, kjer posamezni stolp stoji, in navede koordinate GPS, omeni vsaj dva dostopa in čas hoje, nadalje kje se nahaja žig, kdo je lastnik in skrbnik. Našteje zanimive točke v okolici, jih v par stavkih opiše in doda njihove GPS koordinate. Podrobno opiše razgled s stolpa na tiste strani neba, kjer je kaj zanimivega. Sledi štiri do šest panoramskih fotografij, na katerih so napisana imena točk. Ker so nekatera imena dolga, kraji ali vrhovi pa tesno skupaj, je od točke do njenega imena narisana črta, ki prepreči vse dvomnosti. To se mi zdi zelo pomembno, to pogrešam pri skoraj vseh fotografijah, ki opisujejo, kateri je ta ali oni vrh, saj se položaj napisa ne ujema s položajem vrha. Na koncu opisa je še zemljevid z označenim stolpom in znamenitostmi v okolici.

Za opisi je seznam uporabljene literature, nato pa dodana vrednost vodnika – stvarno kazalo, kar v takih publikacijah ni samoumevno, čeprav bi moralo biti. Besedilo je stvarno in jedrnato, brez leporečja in z vsemi potrebnimi podatki. Vodniku je priložen dnevnik poti, v katerega obiskovalec odtisne žig, kjer pa žiga ni, posname svojo fotografijo z različno vidnim stolpom v ozadju. Za izpolnjeni dnevnik bo prejel spominsko značko.

Radovednost mi ne da miru, zato se sprašujem, kdaj se bo našel junak, ki mu ne bo zadoščalo, da se bo prevažal od enega izhodišča do drugega in se peš potrudil do stolpa, temveč bo prehodil celotno pot kot obhodnico v enem kosu. Ali junak, ki jo bo pretekel in se spotoma povzpел še na vsak stolp. Na morebitni ugovor, da vodnik ni bil napisan s tem namenom, odgovorjam, da tudi vodniki po SPP in ostalih poteh niso bili napisani s tem namenom.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Na redni letni in volilni skupščini Planinske zveze Slovenije (PZS), ki je bila 23. aprila v Sevnici, so delegati planinskih društev za predsednika krovne planinske organizacije izvolili dosedanjega predsednika PZS Jožeta Rovana. Več v članku v tem Vestniku. Izšel je *Letopis 2021*, že dvanajsti po vrsti. V njem so predstavljeni delovanja PZS, vseh njenih komisij, odborov in meddruštvenih odborov planinskih društev v preteklem letu, pregled lanskih najpomembnejših planinskih dogodkov, prav tako tudi mednarodna dejavnost.

Dan slovenskih planincev in dan kamniških planin 2022 bo 11. junija v Kamniški Bistrici.

Olimpijska prvakinja v športnem plezanju Janja Garnbret je na posebni slovesnosti v državni palači v Ljubljani 29. marca iz rok predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja prejela zlati red za zasluge. Predsednik RS je Janji in kanuističnemu olimpijskemu prvaku Benjaminu Savšku podelil zlati red za zasluge za njune izjemne športne dosežke, uveljavljanje Slovenije na svetovnem športnem prizorišču in zato, ker sta navdih ljudem.

Na sejmu *Naturo* so se med 8. in 10. aprilom v Gornji Radgoni predstavili tudi PZS in planinska društva iz Pomurja.

Odbor in Planinec. V okviru projekta in *Planinec* – Odločen korak so se 20. marca slepi in slabovidni planinci s spremljevalci odpravili na Klopni vrh na Pohorju.

Mladinska komisija (MK). Ponosni osnovnošolski državni prvaki so na 32. tekmovanju Mladina in gore 9. aprila v Litiji postali člani ekipe Nanoške zveri (PD Postojna) pred drugouvrščenimi Neustrašnimi gorskimi učenci (PD Kranj) in tretjimi Planinskimi mulci (PD Litija). Med srednješolci sta zmagali Gorski kuri (PD Tržič) pred Prihaja Nodi (PD Litija) na drugem in Najboljšima pod Nanosom (PD Podnanos) na tretjem mestu.

MK je povabila na tradicionalno majsko delovno akcijo v Planinsko učno središče (PUS) Bavšica in na drugi tradicionalni dijaški planinski tabor, ki bo v PUS Bavšica med 17. in 23. julijem (rok prijave je 1. junij), ter objavila razpis za soorganizacijo letošnjega regijskega tekmovanja Mladina in gore, ki bo 5. novembra.

Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje bo potekalo 21. in 22. maja v občinah Tabor in Prebold, pripravljajo pa ga planinska društva Savinjske planinske orientacijske lige in MK. MK je posredovalo natečaj Mladinskega sveta Slovenije za prostovoljca leta.

Gospodarska komisija (GK) je 19. in 20. aprila na Bledu pripravila seminar za oskrbnike planinskih koč, na katerem so predstavili različne teme – od nalog oskrbnika, hišnega reda, ekologije, prve pomoči, gostoljubnosti in požarne varnosti v planinskih kočah, do posebnosti kuharstva in priprave izbranih jedi v planinskih kočah.

GK je društva pozvala k oddaji vlog za podelitev certifikatov Družinam prijazna planinska kočica in Okolju prijazna planinska kočica ter h koriščenju strokovne pomoči pri obnovi in investicijah v planinske kočice.

GK je na podlagi sklenjenega dogovora med Slovensko vojsko in PZS objavila razpis za koriščenje helikopterskih prevozov opreme in materiala za namen ekološke in energetske sanacije planinskih koč v letu 2022. GK je objavila tudi razpis za opremo planinskih koč s samodejnimi gasilnimi ampulami in avtomatskimi gasilniki.

PD Idrija je iskalo oskrbniški par za Kočo na Hleviški planini, PD Kamnik oskrbniška za Cojzovo kočico na Kokrskem sedlu, PD Podbrdo oskrbniški par za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti, PD Križe oskrbniška za Kočo na Kriški gori, prav tako je oskrbniška oz. oskrbniški par iskala Koča na Pikovem.

Komisija za planinske poti (KPP). Zaradi gozdnega požara je bilo zaprtih več poti proti Potoški gori in Potoški Babi.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGJ). Na zboru odsekov za VGN so 19. marca na Kopah na Pohorju izvo-

lili novo vodstvo izvršnega odbora, in sicer v sestavi načelnik Marijan Denša (PD Nazarje), namestnica načelnika Sabina Francek Ivović (OPD Koper) ter člani Irena Bertoncej (PD Ljubljana Matica), Janko Kolar (PD Ribnica na Pohorju), Olga Kržan (PD Brežice), Tomaž Mihelič (PD Bohinjska Bistrica), Irena Mrak (PD Križe) in Miran Ritonja (PD Ptuj). Na zboru so podelili osem diplom dr. Angele Piskernik, najvišje priznanje za življenjsko delo ali izjemne uspehe na področju varstva gorske narave, od tega dve za leto 2021 ter šest diplom za nazaj, ker niso mogli izvesti zborov v živo, dve za leto 2020 in štiri za leto 2019.

Komisija za alpinizem (KA). V začetku aprila je v Plezalnem centru Celje potekal pripravljalni seminar za kandidate za pridobitev naziva alpinist, katerega namen je bil usklajevanje postopkov pri izvedbi različnih vrvnih manevrov alpinistične tehnike.

KA je v začetku maja na Peci organizirala alpinistični tabor za perspektivne alpiniste, sredi maja pa v Paklenici plezalni tabor za alpinistke. Objavili so tudi razpis za podporo taborov alpinističnih odsekov.

Komisija za športno plezanje (KŠP). Janja Garnbret in Jernej Kruder sta zmagala na prvi tekmi državnega prvenstva (DP) 2022 v balvanskem plezanju, ki jo je KŠP v sodelovanju s Športno plezalnim društvom Korenjak organizirala 2. in 3. aprila na balvanski steni v Logu-Dragomerju. Slovenska reprezentanca v športnem plezanju, ki je v minuli sezoni znova pisala zgodovino s premiernim olimpijskim zlatom in prvo moško medaljo s svetovnih prvenstev v težavnosti, je na novinarsko-plezalnem srečanju v novem reprezentančnem balvanskem centru v Ljubljani (prvem v Sloveniji) poudarila, da jim ob trdem delu visokih ciljev ne manjka.

Na prvi tekmi svetovnega pokala v balvanskem plezanju 9. aprila v Meiringenu v Švici je Garnbretova zmagala že 32-krat, kar je nov svetovni rekord zmag v svetovnem pokalu. Moški finale je minil brez slovenskega predstavnika.

Državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju je potekalo 20. in 21. aprila na Zavodu sv. Stanislava –

Škofjski klasični gimnaziji. Plezalci mlajše in srednje kategorije so se 7. in 8. maja pomerili na drugi tekmi DP v balvanskem plezanju v Športnem parku na Logu pri Brezovici, državno prvenstvo osnovnih šol v športnem plezanju je bilo 9. maja na OŠ Šenčur, prva tekma državnega prvenstva v težavnostnem plezanju pa bo 4. in 5. junija v Plezalnem centru Ljubljana. KŠP je v maju razpisala seminar za postavjalce tekmovalnih smeri.

12. aprila je v Domu kulture Velenje potekala svečana podelitev nagrad za najuspešnejše športnike in športne delavce v Mestni občini Velenje za leto 2021. Športnica leta je znova postala Janja Garnbret, priznanje športnim pedagogom je prejel Gorazd Hren, športnik kadet leta je postal Lovro Črep. Na prireditvi je zlati znak Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez prejela Tanja Glušič, bronasto plaketo pa njen trener Jurij Ravnik.

Komisija za gorske športe (KGŠ). 26. marca smo v okviru državnega prvenstva v lednem plezanju na plezalni steni v Domžalah dobili nova državna prvaka, in sicer Majo Šuštar Habjan v ženski in Marko Guno v moški konkurenci. Skupno je tekmovalo 32 tekmovalk in tekmovalcev, ki so se na umetni plezalni steni pomerili v orodnem plezanju.

Na sejmu Alpe-Adria so slovenski reprezentanti Klemen Španring, Maj Pritržnik, Tine Habjan, reprezentantka Karmen Klančnik Pobežin in selektor Robert Pritržnik predstavili novo olimpijsko disciplino – turno smučanje.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je vse zainteresirane pozvala, naj se prijavijo na usposabljanje za turnokolesarskega vodnika 1 v letu 2022. Prvi del tečaja bo 4. in 5. junija v Kočevju in okolici, drugi del pa od 23. do 26. junija, predvidoma na Pohorju. Rok prijave je 20. maj.

Med letošnjimi finalisti za mednarodno nagrado Jakob za inovativnost, kakovost in odličnost v turizmu je bila tudi daljinska krožna turnokolesarska pot *Juliana Bike*, ki poteka po delu Slovenske turnokolesarske poti; gre za 290 kilometrov označenih poti z razliko 8500 višinskih metrov. *Juliana Bike* je nastala v sodelovanju Skupnosti Julijskih Alp in PZS.

Planinska založba (PZ) je pozvala k prednaročilu novega planinsko-zgodovinskega vodnika *Po poteh XIV. divizije*, v katerem so opisane poti in dostopi, ki so jih prehodili partizani na zgodovinskem pohodu. PZS je na svojih spletnih omrežjih povabila na številne dogodke, med njimi na pogovore o Rapalski meji z Dušanom Škodičem, članom uredništva *Planinskega vestnika*, publicistom in avtorjem njegove zadnje knjige *Meja na razvodnici*; na ponovni ogled nagrajenih filmov Festivala gorniškega filma, na spletni pogovor z alpinistom, himalajcem, gorskim reševalcem in zdravnikom Iztokom Tomazinom, avtorjem knjige *Na meji*, ter na pogovore o slovenski šoli v Manangu in o slovensko-angleški monografiji *Z znanjem do zvezd*.

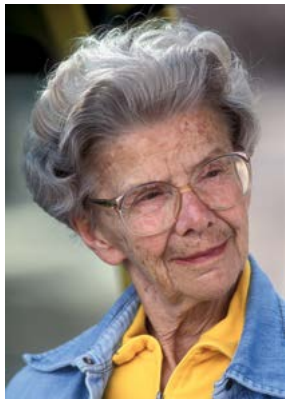
PD Kranj je v samozaložbi izdalo *Alpinistični dnevnik Nejca Zaplotnika* točno na dan, ko bi Nejc praznoval 70. rojstni dan, tj. 15. aprila 2022. Sredstva, zbrana s prodajo knjige, bodo namenjena Odseku Nejca Zaplotnika za ljudi različnih zmožnosti. Na sejmu Alpe-Adria v Ljubljani je bil 25. marca premierno predvajan dokumentarno-igrani film *Češka kočja* in češko-slovensko planinsko sodelovanje, ki je nastal po zamisli Ladislava Jiráskaa. Prikazuje sodelovanje slovenskih in čeških planincev od ustanovitve češke podružnice Slovenskega planinskega društva do praznovanja 120-letnice Češke kočje na Spodnjih Ravneh.

V preventivni dejavnosti je PZS pozvala k potrebni pazljivosti pri obiskovanju gora in obvestila, da so nižje ležeče planinske kočje že odprte. Tako kot te kočje vas vabi tudi hribovit in gričevnat svet, ki je že pomladno obarvan. Visokogorje in osojna pobočja pa so še vedno pokrta s snegom, zato veljajo vsa priporočila za zimsko obiskovanje gora: izberimo pot, ki smo ji kos tako po znanju kot izkušnjah, potrebujemo zimsko opremo in znanje, posebno moramo biti previdni v primeru klož, pomrznjenega snega in snežišč. Tudi za obisk zavarovanih plezalnih poti oz. *ferat* potrebujemo primerno opremo, znanje in izkušnje.

Zdenka Mihelič

U SPOMIN

Stazika Černič Simič (1923-2022)

Tiho se je tik pred 99. rojstnim dnevom poslovila ena izmed najboljših jugoslovanskih in slovenskih alpinistk obdobja po II. svetovni vojni, Stazika Černič Simič. Mariborčanka, rojena lastniku lekarne, ki je imel za obiskovanje gora velik posluš, je doživela strahote II. svetovne vojne stara komaj osemnajst let. Že do tedaj je prehodila vrsto planinskih poti in stala na številnih vrhovih v okolici Martuljka, kamor je s sestro in dvema bratoma vsako leto hodila na počitnice.

Bila je članica gimnastičnega odseka društva Sokol, njena sestra je bila tudi članica jugoslovanske smučarske reprezentance. Stazika je bila tudi sama izjemna smučarka, na smučeh je stala še po 80. rojstnem dnevu. Ko se je vojna končala, je Stazika med študijem kemije začela plezati. Že leta 1946 je sodelovala na alpinističnem tečaju Planinskega društva Slovenije. Leto pozneje se je kot članica Alpinističnega odseka Ljubljana - Matica udeležila plezalnega tečaja na Korkskem sedlu in tečaja Gorske reševalne službe na Kamniškem sedlu. Leta 1951 je za PZS vodila skupino francoskih skavtov po Triglavski severni steni, s čimer si je prislužila vabilo v francoske Alpe prihodnje leto. Dve leti pozneje, torej leta 1953, se je sama povzpela na Aiguille Du Moine, 3412 m, Aiguille d'Argentière, 3901 m, in Mont Blanc, 4807 m.

Na vrhu Evrope ji vodniki, ki so bili takrat tam, najprej niso verjeli, da je gor prišla sama. V poznejših letih se je, večinoma sama, povzpela na Monte Roso, Aiguille du Plan in na veliko slovenskih vrhov, vendar je, kot je zapisala tudi v svoji knjigi *Poti v brezpotja*, ki je izšla leta 1990 pri Založbi Obzorja Maribor, preplezala zgolj eno prvenstveno smer.

Najbolj jo je, po njenih besedah, zanimal epski vzpon v osrednjem steburu v severozahodni steni Zahodne Ailefroide, najmočnejše stene v vsem masivu. Staza je bila edina ženska v eni od treh navez. Skupaj z drugimi ji je uspelo preplezati steno skoraj do roba, potem pa jih je nenadno poslabšanje vremena za tri dni in tri noči ujelo v led. Velika reševalna akcija, ki je sledila, je odmevala po vsej Franciji. V njej je spoznala tudi udeleženca francoske odprave, katere člani so prvi stopili na vrh Makaluja leta 1955, vodnika in gorskega reševalca Sergea Coupéa, s katerim sta si dopisovala in se obiskovala vse do njegove smrti.

Stazika je slovenski alpinizem po II. svetovni vojni zaznamovala tudi s pisanjem, saj je bila prav ona prva ženska, ki je takrat za *Planinski vestnik* pisala članke o plezanju. Svoje prispevke je objavljala redno do leta 1955. Tekoče je govorila šest tujih jezikov. Leta 2003 se je hudo poškodovala v prometni nesreči, zaradi katere ni mogla več smučati in hoditi v gore, kar je aktivno počela vse do takrat. Leta 2019 je prejela priznanje Komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije za življenjsko delo.

Zadnja leta je preživela v Centru starejših Trnovo, kjer je do zadnjega ohranjala dobro psihofizično kondicijo in ostala lucidna sogovornica. Leta 2018 je sodelovala pri razstavi v Slovenskem planinskem muzeju z naslovom *Korajža* je ženskega spola, katere odprtja se je udeležila s prijateljico, zdaj zadnjo izmed velikih imen tega obdobja in prav tako prejemnico priznanja Komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije za življenjsko delo, Danico Blažina. Obe sta bili na razstavi posebej predstavljeni.

Dediščina Stazike Črnič Simić bo v zgodovini slovenskega ženskega alpinizma za zmeraj zapisana z zlatimi črkami, saj je s svojo voljo, vztrajnostjo, predanostjo in predvsem dosežki v času splošnega pomanjkanja odprla vrata in tlakovala pot naslednji generaciji slovenskih plezalk, ki ji ni bilo več treba dokazovati, da se ženske lahko kosajo z največjimi gorami tega sveta, ampak so priplezale na sam vrh sveta.

Svojo knjigo *Poti v brezpotja* je zaključila s pesmijo, ki se konča takole:

Bilo je – minilo.

Na nebu žarijo oblaki

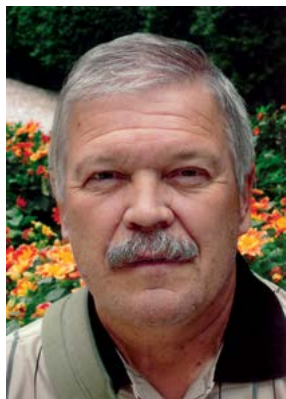
v srcu samo še mir

in spomin.

Jure K. Čokl

Aleksander Čičerov

(1949–2022)

Radost odkrivanja gorskih lepot ima poseben čar in še večjo vrednost, če jo delimo z drugimi. Sandi Čičerov je to dobro poznal. Že v gimnazijskih letih je bil predsednik gimnazijskega planinskega krožka na gimnaziji Poljane. Kasneje je sodeloval pri ustanovitvi planinskega društva Viharnik, namenjen članom republiških upravnih organov. Ko se je preselil v Trzin, je imel pomembno vlogo pri ustanavljanju planinskega društva Onger Trzin. Izkazal se je kot izvrsten planinski vodnik in organizator. V vseh društvih, kjer je deloval, so mu prijatelji zaupali vodstvene položaje.

Ob ustanovitvi društva PD Onger je postal njegov podpredsednik, kasneje predsednik, v zadnjih mandatih pa spet podpredsednik. V društvu se je še posebej izkazal z organizacijo in vodenjem t. i. članskih planinskih taborov, na katerih so člani društva spoznavali pred-

vsem gore izven Slovenije. "Ongerčke" je popeljal na tabore v Durmitor (1984), Prokletije (2985), Grčijo (1986), v Češke Tatere (1987) in na Korziko. Pod njegovim vodstvom so obiskali Kilimandžaro, bazni tabor pod Everestom, pa tudi Avstralijo in Novo Zelandijo. Organiziral je planinske tabore tudi v Dolomitih, v času katerih so se po *feratah* povzpeli na Brento, Sharo, Tofane, Civetto, Pelmo, Sorapis in še nekatere druge vrhove. Rad je odkrival tuja gorstva in se vzpenjal na njihove najvišje vrhove. Z ženo Biserko sta tako stala na vrhu Elbrusa, Ararata, Toubkala, Damavanda, spoznala pa sta tudi vrhove Karpatov in Sardinije.

Skratka – rad je imel naravo. Ko je bil pri trzinskem društvu načelnik odseka za varstvo narave, je tečaj varuha gorske narave opravilo maksimalno število članov. Društvo je takrat pripravljalo odmevne čistilne akcije na Krvavcu po poteh, za katere skrbijo trzinski markacisti, čistili smo poti iz Trzina proti Dobenu in obronke trzinskih gozdov. Te akcije so kasneje prerasle v občinske čistilne akcije. Še vedno nam je v spominu tudi akcija, s katero je skušal pred izumrtjem rešiti ogrožene cvetice, močvirske tulipane ali žerjavčke, kot jim rečemo v Trzinu. Včasih je v okolici Trzina cvetelo na tisoče teh simpatičnih spomladanskih cvetic, ko pa so začeli graditi novo naselje in industrijsko cono, jim je pretilo izumrtje. Tako rekoč pred rohnečimi buldožerji in rineži je z drugimi varstveniki narave izkopal čebulice žerjavčkov in jih po nasvetu botanikov presajal v mokrišče v arboretumu Volčji potok. Žal žerjavčki tam niso uspeli in so bila prizadevanja za njihovo rešitev zaman.

Izkazal se je tudi kot vodja propagandnega odseka. Člane in vse ljubitelje gora je zgledno obveščal ter vabil na društvene izlete in akcije, urejal pa je tudi društveno glasilo *Ongerčke*. Takrat je tudi raziskoval, kako je hrib Onger nad Trzinom, po katerem naše društvo nosi ime, to ime dobil, raziskoval pa je tudi, kako so na Onger in v okolico bližnjega gradu Jablje zašli ameriški iglavci – douglazije.

Ker je bil pravnik, je bilo njegovo pravniško znanje za društvo pa tudi za planinsko organizacijo v celoti izjemno pomembno. Pravzaprav je bila sestava društvenega statuta in drugih pravnih listin njegovo delo. Na društvu je ves čas urejal pravilnike in druge pravne zadeve, vodil pa je tudi častno razsodišče društva. Tudi na Planinski zvezi Slovenije so s pridom izkoristili njegovo znanje. Nekaj časa je bil tajnik PZS, v letih 1992–1996 pa tudi tožilec pri častnem razsodišču PZS.

Po letu 2005 je našel nov izziv v vodenju izletov planinske sekcije Pravniškega društva Ljubljana, kjer je s prijatelji ustanovil skupino Planinski orel. Prijateljske stike je gojil tudi s češkimi planinci, še zlasti s Planinskim društvom Lysa nad Labnem. Inženir Ladislav Jirásko si v zadnjih desetletjih zelo prizadeva za obnovo prijateljskih stikov med slovenskimi in češkimi planinci. Ladislav je na Sandijevo pobudo sodeloval tudi na odpravi PD Onger na Kilimandžaro in je kasneje postal tudi častni član PD Onger.

Za svoje delo je Sandi prejel celo vrsto najvišjih planinskih pa tudi drugih priznanj. Med drugim najvišje društveno priznanje – plaketo Tineta Orla ter bronasto, srebrno in zlato značko PD Onger. Prejel je tudi zlati častni znak PZS, zlati znak PD Viharnik, bronasto plaketo Občine Trzin ter Bloudkovo bronasto značko. Dobil je še celo vrsto drugih priznanj, med drugim tudi številna poklicna priznanja ter priznanja za njegovo prostovoljno delo, saj je po upokojitvi zelo zavzeto deloval tudi kot prostovoljec, še zlasti v Centru aktivnosti in v trzinskem domu upokojenecov.

Vedno je zadnje slovo od prijateljev, znancev boleče in žalostno, najtežje pa je, ko stojimo pri grobu prijatelja, ki je še prekipeval od moči, energije in idej in ki je s takim zanosom delil svoje znanje in sposobnosti z drugimi, ki je skušal po svojih močeh pomagati in izboljšati ta svet. Sandiju Čičerovu ostajamo dolžni za marsikaj. Ostajajo le neizrečene besede zahvale. Vsem njegovim izražamo iskreno sožalje.

Miro Štebe, PD Onger Trzin

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Požarna varnost v kočah,
škodljivi učinki izpostavljanja soncu

INTERJUJ

Eliza Kubarska, Damjan Omerzu, Janez Marinčič

Z NAMI NA POT

Parenzana, Zugspitze

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore-ljudje

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

1893
PLANINSKO DRUŠTVO KAMNIK

Vabimo vas na

DAN SLOVENSКИH PLANINCEV IN DAN KAMNIŠKIH PLANIN 2022

Kamniška Bistrica, 11. junij 2022

od 8.30 PLANINSKI POHODI IN TURNOKOLESARSKI IZLETI z različnih izhodišč iz Kamniške Bistrice

10.00 DOŽIVETJA ZA MLADE PLANINCE, DRUŽINE IN ODRASLE (ustvarjalne delavnice, plezanje, predstavitev gorskega reševanja, predstavitev jamarstva, festival pitne vode, risanje markacij, predstavitev e-koles ...)

12.30 ZBOR PRAPORŠČAKOV PLANINSKIH DRUŠTEV

14.00 OSREDNJA PRIREDITEV s SPREVODOM DRUŠTVENIH PRAPORŠČAKOV

14.45 PLANINSKA ZABAVA Z NARODNO-ZABAVNIM ANSAMBLOM

Prireditev bo v vsakem vremenu.

Pri organizaciji sodelujejo:

Partnerji dogodka:

TEDNI
VSEŽIVLJENJSKEGA
UČENJA

